

Janina Tuuri

”KAADA TUOPPIIN SITÄ PUNKKUA!”

Alkoholin ja sen käytön diskurssit
Kumman kaa -tv-ohjelmassa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Janina Tuuri: "Kaada tuoppiin sitä punkkua" Alkoholin diskurssit Kumman kaa -tv-ohjelmassa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kielten tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2024

Tutkin pro gradu -tutkielmassani alkoholin ja sen käytön diskursseja Kumman kaa -komedia-tv-sarjassa. Tarastelen tutkielmassani sitä, miten alkoholia sekä sen käyttöä merkityksellistetään kielenpiirteiden näkökulmasta. Teoreettisena viitekehystenä tutkimuksessani on diskurssintutkimus ja diskurssintutkimuksen suuntauksista hyödynnän kriittistä diskurssintutkimusta sen kielellistä ja yhteiskunnallista näkökulmaa yhdistävän luonteen vuoksi. Menetelmänä tutkielmassa on diskurssianalyysi. Aineistona tutkielmassani on alkoholiin viittaavia vuoroja suomalaisesta 2000-luvun alussa julkaistusta tv-sarjasta Kumman kaa. Vuorot on otettu sellaisista sarjan jaksoista, joissa alkoholista puhutaan erityisen paljon. Yhteensä vuoroja aineistona tutkimuksessa oli tämä määrä. Suurimmaksi osaksi vuorot ovat sarjan hahmojen Annen, Ellun, Tarjan ja Vesan puheita, mutta lisäksi aineistossa on mukana muutama vuoro sivuhenkilöiltä.

Alkoholia merkityksellistetään aineistossa kahdella tavalla. Vahvimmin aineistosta välittyy erittäin positiivinen alkoholin diskurssi, jossa alkoholi nähdään hauskana, muita asioita parantavana ja jopa välttämättömänä asiana. Toisen diskurssin mukaan alkoholia ei nähdä yhtä positiivisessa valossa, mutta negatiivista diskurssia ei erittäin positiivisen diskurssin rinnalle kuitenkaan nouse. Positiivisen diskurssin rinnalle aineistosta löytyy kohtuullisen käytön diskurssi, jossa vain pieni määrä alkoholia nähdään hyvänä asiana.

Diskusseja tutkitaan tutkielmassa kielenpiirteiden kautta. Olennaisimmiksi merkityksellistämisen keinoiksi aineistosta löytyi verbit, alkoholin nimeämiseen liittyvät substantiivit, humalatilaa viittaamisen keinot sekä alkoholin määrän ja laadun vahvistamiseen liittyvät sanat. Verbien osalta alkoholia merkityksellistetään etenkin juomisen näkökulmasta. Osalla verbeistä on jo itsessään juomisen merkityksiä, minkä lisäksi juomista voidaan tietyn verbivalinnan myötä vahvistaa alkoholin määrän näkökulmasta (kuten esimerkiksi vuorossa ("Mä en osannu päättää nii mä otin punkun bissen ja ginin" [K1J10, 8.38–8.40, Anne])). Verbeillä luodaan myös kohtuullisen käytön diskurssia esimerkiksi kritisoimalla suurta käyttöä verbien imperatiivimuotojen ja direktiivisen luonteen avulla (esimerkiksi "Anne rajota vähä. Tota juomista" [K1J10, 12.26–12.30. Vesa] tai "Ettekä tilaa enää mitää" [K1J4, 9.40–9.41, baarin työntekijä]).

Substantiivien kohdalla olennaisinta positiivisen diskurssin kannalta on alkoholille annettujen lempinimien käyttö sekä määrällisyyteen viittaaminen objektiin sijamuotovalintojen avulla. Lisäksi alkoholin positiivista diskurssia rakennetaan myös positiivisävyteisellä puheella päihtyneenä olemisesta sekä sanavalinnoilla, jotka vahvistavat nautittavaa alkoholin määrää. Kohtuullisuuden diskurssia rakennetaan vahvaa humalatilaa koskevalla tuomitsevalla puheella sekä yhtä annosta tai muuten pientä määrää korostavalla sanavalinnoilla.

Olennainen tutkimuksen tulos on se, ettei alkoholia itsessään nähdä negatiivisessa valossa yhdenkään sarjan hahmon puheessa, vaan negatiivisena asiana nähdään itse alkoholin sijaan sen suuri käyttö. Pieni ja kohtuullinen käyttö nähdään myös tuomitsevien hahmojen puheessa hyväksyttävänä asiana, mikä tulee esille muun muassa sen kautta, että myös suurta käyttöä tuomitsevat hahmot käyttävät alkoholia.

Olennaista aineistosta nousseille diskursseille on se, että ne ovat hyvin sarjan hahmoille ominaisia. Hyvin positiivinen alkoholin diskurssi rakentuu lähinnä Annen ja Ellun vuorojen kautta ja kohtuullisen käytön diskurssi Annen veljen Vesan sekä Annen ja Ellun työkaverin Tarjan puheesta. Diskursseille on kuitenkin ominaista usein päällekkäisyys, mikä näkyy myös tässä tutkimuksessa. Myös Annen ja Ellun puhe rakentaa osittain myös kohtuullisuuden diskurssia, eli aivan täysin hahmoille ominaisiksi ei diskursseja pysty jakamaan.

Avainsanat: *diskurssintutkimus, diskurssianalyysi, alkoholi, Kumman kaa*

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEORIATAUSTA	2
2.1 Tv-ohjelmien tutkimus	2
2.2 Kumman kaa -sarjan tutkimisen mielekkyys	5
2.3 Alkoholin ja sen käytön tutkimus	7
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	10
3.1 Aineisto.....	10
3.2 Menetelmä.....	11
3.2.1 Diskurssintutkimuksen käsitteitä	12
3.2.2 Diskurssianalyysin tekeminen	16
4 ANALYYSI	20
4.1 Variaatio alkoholin nimissä ja käyttöön viittaavissa verbeissä	20
4.1.1 Juomiseen liittyvät verbit	22
4.1.2 Muut aineiston verbit	33
4.1.3 Verbittömyys	38
4.1.4 Alkoholiin viittaavat nimet ja sanamuodot	39
4.2 Humalatilaa viittaavat sanat	50
4.3 Paikkaan viittaaminen	56
4.4 Alkoholin määrän tai ominaisuuden vahvistaminen/korostaminen.....	61
5 PÄÄTÄNTÖ	67
6 LÄHDELUETTELO	72

1 JOHDANTO

”Kaada tuoppiin sitä punkkua”, ”Kumman kaa olisit mieluummin” ja ”Olittekte sillai” ovat lausahduksia, jotka ovat peräisin Annen ja Ellun suista Kumman kaa -tv-ohjelman jaksoista. Kyseisessä sarjassa ovat olennaisessa osassa paitsi ihmissuhteet ja hauskanpito, myös alkoholi. Alkoholi on sarjassa niin olennainen osa, että siitä puhutaan sarjan jokaisessa 20 jaksossa, joissakin vähäisesti ja joissakin enemmän. Alkoholia juodaan viikonloppuisin, töiden jälkeen ja välillä jopa töissäkin, jos Annen ja Ellun elämässä sattuu jotakin todella yllättävää. Osa alkoholiin (ja muihinkin aiheisiin) liittyvistä Annen ja Ellun lausahduksista on jäänyt elämään, ja lausumia saatetaankin tuntea myös muista yhteyksistä kuin vain pelkästään sarjasta. Voidaan jopa sanoa, että sarja on jättänyt pysyvän jäljen ”suomalaiseen kansantajuun” (Lehmusvesi 2023).

Tämä tutkielma käsittelee alkoholin ja sen käytön diskursseja kyseisessä tv-sarjassa. Välillä sarjassa alkoholinkäyttö on kaikkien muiden tapahtumien taustalla, eli alkoholia käytetään huolimatta siitä, mitä tapahtuu. Alkoholi ei siis ole pelkästään vain esimerkiksi juhlistamisen väline. Tutkielmassa on tarkoituksena selvittää, millaisia diskursseja alkoholiin ja sen käyttöön liittyy, ja miten hahmojen puhe näitä diskursseja rakentaa. Diskurssilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kielenkäyttötapaa, joka merkityksellistää puhunnan kohdetta eli tässä tutkimuksessa alkoholia. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia alkoholin ja sen käyttöön liittyviä diskursseja sarjasta löytyy?
2. Miten löytyneitä diskursseja rakennetaan kielenpiirteiden avulla?

Tutkielma rakentuu niin, että seuraavassa luvussa käydään läpi aiempia tutkimuksia, jotka ovat relevantteja diskurssintutkimuksen näkökulmasta katsottuna tai käsittelevät alkoholia ja sen käyttöä sekä televisiosarjoja ja niiden kieltä. Luvussa kolme käydään läpi tarkemmin aineistona olevaa sarjaa ja sen juonta sekä diskurssintutkimusta tämän tutkielman metodina. Luvussa 4 analysoidaan vuorojen kielenpiirteitä ja niiden tuottamia merkityksiä diskurssien rakentajina. Luku 5 keskittyy analyysin perusteella tehtäviin johtopäätöksiin sekä pohdintaan.

2 TEORIATAUSTA

2.1 Tv-ohjelmien tutkimus

Suomessa katsotaan erilaisia ohjelmia paljon ja television katselulla on vieläkin paikkansa. Eniten väestöä erilaisten ruutujen edessä oli keskimääräisenä päivänä 2020–2021 illalla Yle uutisten aikaan klo 20.40–20.50. Tämä ei tarkoita, että kaikki ruutujen ääressä olleet olisivat katsoneet uutislähetystä, mutta tuolloin ruutujen ääressä oli 54 % koko 10 vuotta täyttäneestä väestöstä. (Tilastokeskus 2023.) Erilaisten tv-sarjojen ja videoiden kulutuksen suuruus tulee myös esille siinä, että suurin osa suomalaisten päivittäisestä ruutuajasta vuosina 2020–2021 koostui televisio- ja videosisältöjen katselusta, koko 10 vuotta täyttäneestä väestöstä tv:n tai videon katselun osuus päivittäisestä ruutuajasta oli noin 70 % (Tilastokeskus 2023).

Nykypäivänä sarjoja ja elokuvia katsotaan erilaisista suoratoistopalveluista. Myös tällaisten maksutelevisiotilausten määrä on kotitalouksissa lisääntynyt vuoden 2021 joukkoviestintätilaston mukaan. (Tilastokeskus 2022.) Jos taas tarkastellaan sitä, kuinka paljon ihmiset todellisuudessa käyttävät aikaa tv:n katseluun, on keskiarvo yli 4-vuotiailla 148 minuuttia päivässä vuonna 2023 (Finnpanel). Elokuvien, sarjojen tai muiden ohjelmien roolia suomalaisten elämässä ei voida vähätellä.

Koska tv-sarjoilla on rooli suomalaisten elämässä ja vapaa-ajanviettotavoissa, on niitä myös mielekästä ja tärkeääkin tutkia. Yhtenä perusteluna tv-ohjelmien tutkimisen mielekkyydelle on myös ohjelmien sisältämä viesti tai tavoite. Vaikka tv-ohjelmat ovat viihdettä ja ajanvietettä, voivat tekijät sisällyttää niihin erilaisia teemoja, viestejä ja opetuksia. Sarjoilla ja elokuvilla pyritään vaikuttamaan ihmisten ajatuksiin ja toimintaan. Kuusela tarkastelee artikkelissaan rikkaiden luksuselämän esiintymistä tv-sarjoissa ja esittää kysymyksen siitä, mitä vaikutusta katsojiin on sillä, että luksuksella ja rikkaudella on suuri rooli tv-ohjelmien juonessa (2023: 1). Sama kysymys voitaisiin kysyä myös jostakin toisesta aiheesta; mitä merkitystä esimerkiksi suurella alkoholinkäytön kuvaamisella tv-ohjelmassa on katsojille.

Tv-ohjelmia käsitteleviä tutkimusartikkeleita viime ajoilta löytyy huomattavan vähän, kun otetaan huomioon se, kuinka kauan erilaisia tv-ohjelmia on tehty ja katsottu. Yhtenä syynä tähän voidaan nähdä tv-sarjojen näkeminen fiktiona: tv-ohjelmat nähdään vain harmittomana viihteenä ja fiktiona (Kuusela 2023: 3). Toisena syynä ja osasyynä edelliseen voidaan nähdä digitalisaation kehitys ja uudet sosiaalisen median palvelut. Tärkeämpänä ja vaikuttavampana nähdään käyttäjälähtöinen sisältötuotanto, kuten esimerkiksi ”Trumpin tviitit ja Kiinan Tiktok” (Kuusela 2023: 3).

Aineistona toimivan tv-sarjan kuten myös minkä tahansa tv-sarjan kielen tutkiminen on tärkeää ja perusteltua itse kielen vuoksi. Kielen ja puheen muotojen tutkiminen televisiossa on tärkeää siksi, että kieli ja puhe on perustava osa sitä, miten televisio mediana toimii (Tolson 2006: 3). Samanlaisen perustelun saa myös Pietikäiseltä ja Mäntyseltä (2019: 17): kielenkäytöllä kerromme sekä muista että itsestämme, kieli kannattelee perinteitä, kielen avulla toimimme erilaisissa rooleissa ja kielen avulla myös ”viihdymme ruudun äärellä”. Toisin sanoen kieltä on kaikkialla, minkä vuoksi sitä kannattaa myös tutkia.

Lingvististä tutkimusta tv-sarjoista on tehty aiemmin. Tolsonin teoksessa (2006) keskitytään tutkimaan kieltä ja puhetta televisiossa ja radiossa sellaisten ohjelmien näkökulmasta, joissa puhe on todellista, ei siis esimerkiksi fiktiivisten hahmojen käsikirjoitettua puhetta. Esimerkiksi uutisten puheessa on tietynlainen hyväksyttävä tapa siinä, miten asioita kerrotaan (Tolson 2006: 58). Esimerkiksi jos uutistenlukija suuresti kiroilisi lähetyksessä, olisi se katsojien mielestä varmasti kummallista ja jopa epäammattimaista. Tämä voidaan liittää myös diskurssitutkimukseen, sillä kyse on juuri siitä, millaista kielenkäyttöä tietyssä tilanteessa on kannattavaa tai oikein käyttää. Tällöin voidaan puhua diskursiivisten normien käsitteestä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 57.)

Myös fiktiivisiä sarjoja ja elokuvia on tutkittu niiden kielen näkökulmasta, vaikka fiktiivisissä sarjoissa ja elokuvissa kieli on käsikirjoitettu eikä sen vuoksi ole luonnollista. Piazzan, Bednarekin ja Rossin teos (2011) esittelee juuri tätä aihetta ja sisältää useita eri artikkeleja liittyen elokuvien tai televisiosarjojen kielen tutkimukseen erilaisista näkökulmista. Yhtenä aiheena sivutaan juuri sitä, millaista sarjoissa ja elokuvissa käytetty kieli oikeastaan on.

Kumman kaa on sarjana fiktiivinen, vaikka sen tapahtumat ja hahmot sijoittuvat maailmaan, joka vastaa suuresti meidän todellista maailmaamme. Sarjassa ei ole esimerkiksi mitään yliluonnollista, ja tapahtumatkin sijoittuvat Helsinkiin. Sarjassa puhuttava kieli on myös puhekielen mukaista, mikä luo sarjaan vaikutelman sen tapahtumien ja hahmojen todellisuudesta. Arkipäivän todelliseen kieleen verrattuna Kumman kaan sekä ylipäätään muiden tv-sarjojen kieli on erilaista. Fiktiivisten sarjojen kielelle on ominaista, että niistä puuttuu todellisessa kielessä esiintyviä asioita, kuten väärinymmärrettyjä tai väärinkuultuja puheenvuoroja, itsensä korjaamista tai lauseita, joita ei puhuta loppuun (Toolan 2011: 163). Toolan tutki artikkelissaan rikosdraamaa *The Wire* (suomeksi *Langalla*), joka kuvaa realistiseen tapaan Baltimoren kaupungin erilaisista ongelmista. Koska realistinen kuvaus on sarjassa olennaista, voisi kielen ajatella myös olevan mahdollisimman samankaltaista todelliseen puhuttuun kieleen. Toolan kuitenkin kuvaa sarjan dialogin olevan taidokkaasti rakennettua ja valikoitu simulaatio luonnollisesta ja realistisesta puheesta. Tämä on yleistä myös muiden nykyaikana

ilmestyneiden sarjojen dialogille. (Toolan 2011: 181.) Voidaanhan Toolanin mukaista todelliseen puheeseen verrattuna epäluonnollista ja hyvin suunniteltua dialogia löytää myös Kumman kaasta. Sarjan dialogissa ei kertaakaan käy esimerkiksi niin, että hahmo sanoo väärin jonkun sanan tai toinen hahmo ei kuule mitä hänelle sanottiin.

Toolanin kuvaamalle fiktiivisten sarjojen tyypilliselle dialogille on syynsä: kielellä ja dialogilla on merkitys myös tarinan tuottamisessa (Toolan 2011: 163). Kielellä on tv-sarjoissa muitakin tehtäviä kuin pelkästään keskustelun tuottaminen henkilöhahmojen välillä. Kielellä saadaan tietoa siitä, millaisia henkilöhahmot ovat, millaisia suhteita henkilöhahmoilla on toisiinsa ja millaista genreä tv-sarja edustaa. Lisäksi kielen avulla halutaan saada myös sarjan katsojat viihtymään. (Piazza ym. 2011.)

Kieli on erilaista tv-sarjasta riippuen, sillä jokainen sarja on erilainen ja kieleen vaikuttaa esimerkiksi sarjan genre (Piazza ym. 2011: 16). Kuten todettu, kielellä on vaikutusta myös genreen ja kieli on olennainen osa myös huumorin luojana. Brockin artikkelin mukaan huumori syntyy ajatuksesta, jossa yleisön mielikuva huumorista rakentuu tavallisen englannin kielen resurssien mukaan. Omituinen ja tilanteeseen sopimaton jää tämän kielen ulkopuolelle (Brock, 2011: 264). Huumori syntyy siis yllättävästä ja tilanteeseen sopimattomasta kielestä. Tämän voi ajatella sopivaksi myös suomen kielen näkökulmaan sopivaksi, sillä hauskuutta luo usein jokin erilainen ja yllättävä. Esimerkkinä voidaan käyttää aineiston kohtausta, jossa Ellu puhalttaa promillemittariin ja saa tulokseksi 1,5 promillea. Sen sijaan, että Anne esimerkiksi kommentoisi hyvin korkeaa humalatilaa, hän toteaaakin, ettei enää voisi ajaa venettä. Annen kommentti voidaan tulkita yllättäväksi ja tilanteeseen sopimattomaksi. Toisaalta, jos kielen sopimattomuudesta tulee liian tuttua ja ennalta-arvattavaa, voi huumori kadota (Brock, 2011: 264). Annen vastauskommentti on hyvin hänen puheelleen ja koko sarjalle luonteelle ominainen, mikä puolestaan vähentää vuoron hauskuutta.

Tiettyjen hahmojen puhetta on perusteellista tutkia esimerkiksi silloin, jos halutaan selvittää, miten hahmot kehittyvät sarjan aikana. Tällaista tutkimusta on tehty ainakin Gilmoren tytöt -sarjan hahmosta (Bednarek, 2011). Usein hahmot pysyvät suhteellisen samanlaisina sarjan kuluessa, mutta myös inhimillinen ihmisenä kasvaminen on mahdollista (Bednarek 2011: 187). Hahmojen muuttumattomuus on olennaista myös oman aineistosarjani näkökulmasta, sillä hahmojen suhtautuminen alkoholiin on suuri osa hahmojen identiteettiä ja näin ollen myös sarjan kulkua. Se, miten hahmot suhtautuvat alkoholiin, näkyy heidän puheessaan, mikä taas kertoo alkoholin diskursseista sarjassa. Hahmojen puheen lisäksi myös hahmot itsessään pysyvät samanlaisina koko sarjan aikana.

Bednarekin tutkimuksesta selvisi, että tutkimuksen aineistona olleen sarjan (*Gilmore girls*) hahmon Lorelain puhe muuttuu enemmän keskustelukumppanista riippuen kuin koko sarjan aikana (Bednarek 2011: 203). Tämä on mielenkiintoinen huomio paitsi sen puolesta, mitä kielellä tv-sarjoissa tehdään myös sen puolesta, että sama voitaisiin luultavasti huomata myös Kumman kaasta. Hahmojen dialogi kertoo hahmojen suhteesta, jolloin on luontevaa, että myös puhetyyli muuttuu sen perusteella, kenen kanssa puhutaan. Puhetyylin muuttuminen voidaan huomata myös Kumman kaasta. Jos verrataan esimerkiksi Annen puhetyyliä siihen, kun hän puhuu Ellun kanssa siihen, kun hän puhuu Vesan tai Akin kanssa, on puhe ja sävy, joka puheesta voidaan huomata erilaista. Lisäksi puhetyylin muuttuminen sen perusteella, kenelle henkilöhahmo puhuu, vaikuttaa siihen, kuinka paljon puhe ja dialogi on luonnollisen ja oikean kielen kanssa samankaltaista. Oikeassa elämässä vaihdamme usein puheemme tyyliä sen mukaan kenelle puhumme: ystävälle puhumme eri tavoin kuin töissä esihenkilölle. Jos sama voidaan huomata tv-sarjojen dialogista, tekee se sarjojen kielestä enemmän luonnollisen kielen mukaista.

2.2 Kumman kaa -sarjan tutkimisen mielekkyys

Aineistona toimiva sarja Kumman kaa oli julkaisuaikanaan rajoja rikkova hitti (Lehmusvesi, 2023). Nyt sarjan ensiesityksestä on kulunut yli 20 vuotta, mutta sarja on edelleen laajasti tunnettu, mikä tekee siitä kiinnostavan tutkimuskohteen. Sarjan sitaattit ja hahmot ovat jääneet elämään niin, että sarja tunnetaan nykyään jopa enemmän ilmiönä kuin pelkkänä tv-sarjana.

Kumman kaa -tv-komediasarjan tutkimisen mielekkyyttä voidaan perustella jo itse kielellä: kieltä on kaikkialla. Tämän vuoksi Kumman kaa -sarjan tutkiminen on mielekäästä ja perusteltua samalla tavalla kuin minkä tahansa tv-sarjan tutkiminen. Lisäksi sarjaan voidaan liittää sille ja sen julkaisuajalle ominainen kulttuuri, sarja heijastelee aikansa yhteiskuntaa. Diskurssintutkimuksella halutaan saada selville lisää tietoa paitsi kielestä myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista (Pietikäinen & Mäntynen: 2019: 17).

Yksi huomio sarjan ilmiömäisyydestä on kontekstista irrotetut lauseet, joita monet muokkaavat uudelleen omiin tarkoituksiinsa. Sosiaalisen median Tiktok-palvelusta löytyy hakusanaa *Kumman kaa* käyttämällä jopa satoja videoita, joissa on joko pätkä sarjasta tai sarjasta otettu ääni (23.10.2023). Osa videoista on sarjan juonikuvion osa, johon on lisätty juonikuviota selittävä teksti niin, että pienen

pätkän voi ymmärtää, vaikka ei olisi nähnyt sarjaa tai sen jaksoa. Osa videoista taas on sarjasta otettuja videoita, mutta niihin on lisätty jokin oma teksti niin, että sarjassa esiintyvä hauska osuus on korvattu jollain muulla itse keksityllä hauskalla asialla. Esimerkiksi sarjasta on otettu kohtaus, jossa Anne ja Ellu keskustelevalta siitä, etteivät aio mennä yhteen tiettyyn baariin ainakaan kahteen viikkoon. Tiktok-videossa konteksti on kuitenkin muutettu lisäämällä videoon teksti ”Kun meet käymään porukoilla, ja sut laitetaan tekee kaikkien kotityöt” (@Jaffaapennuille 2022).

Osa haulla Kumman kaa löytyvistä videoista on myös sarjan kohtauksia, joita ihmiset ovat näytelleet uudelleen. Näissä videoissa on taustalla sarjasta otettu ääni, jonka päälle huulisynkataan niin, että videon tekijät luovat sarjan kohtauksesta oman version. Osa tällaisista videoista on juoneltaan ja aiheeltaan samanlaisia kuin sarjassakin, kun taas osassa videoista saattaa myös olla teksti, joka erottaa videon juonen kohtauksen juonesta. Tällöin siis sarjasta on vain ääni, mutta ääni on viety johonkin toiseen kontekstiin. Esimerkiksi sarjasta on otettu ääni, jossa Ellu pohtii mitä hän vastaa, jos eräs mies soittaa hänelle. Anne antaa Ellulle ratkaisun olla vastaamatta kokonaan. Tiktok-videossa ääni on viety toiseen kontekstiin ja videon tekijä näyttelee videossa itse käyttäen sarjasta otettua ääntä taustalla. Lisäksi videoon on lisätty teksti ”Kun lapsi soittaa kahdettakymmenettä kertaa vaatiakseen rahaa, johon oot jo vastannut perusteluineen monta kertaa” (@miltziz 2023). Tällöin ääni on viety perhe-elämän kontekstiin, joka on hyvin erilainen kuin äänen alkuperäinen konteksti.

Tiktok-palvelun lisäksi myös Instagramista löytyy useita Kumman kaahan liittyviä julkaisuja. Aihetunnisteella #kummankaa löytyy Instagramista yli 1000 julkaisua, joista osa on Tiktok-julkaisujen kanssa samantapaisia videoita ja osa kuvia (19.4.2014). Kuvajulkaisuissa on usein otettu kuva jostain sarjan kohdasta, ja laitettu päälle jokin teksti. Tällaisia meemikuvia löytyy useita. Lisäksi löytyy myös aiheeseen liittymättömiä julkaisuja, jotka käsittelevät jotain muuta asiaa, mutta sisältävät sanat *kumman* ja/tai *kaa*.

Sosiaalinen media ei ole ainoa alusta, josta löytyy Kumman kaa -sarjan viittauksia. Esimerkiksi sarjan ilmaisuja eri aiheista on painettu haalarimerkeiksi sekä postikorteiksi. Merkillinen.fi-sivustolta löytyy 22 Kumman kaa -aiheista haalarimerkkiä. Kiinnostavaa on, että puolet niistä liittyvät jollakin tavalla alkoholiin. Opiskelijaelämän konteksti selittää luultavasti tässä yhteydessä sen, miksi suurin osa merkeistä liittyy juuri alkoholiin. Merkeistä on myös mahdollisesti pyritty tekemään sellaisia, että myös sellaiset, jotka eivät tunne sarjaa, voivat ymmärtää merkkien idean ja pitää niitä jopa hauskoina.

Haalarimerkkien lisäksi Kumman kaa -ilmauksia löytyy myös muista yhteyksistä. Esimerkiksi Lempi lifestyle -verkkokauppa myy sisustustarvikkeita, kuten esimerkiksi kortteja ja

keittiötarvikkeita, joihin on painettu Kumman kaasta tutut ilmaukset ”Kaada tuoppiin sitä punkkua” ja ”Jos näiden käsitys hauska viikonlopusta on yks pullo viiniä nii jep”.

Sitaattien ja viittausten lisäksi Kumman kaa on ollut tutkimusaineistona aiemminkin. Joni Ranta (2016) Helsingin yliopistosta on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan hyvän tai huonon opettajan representaatiota tv-komediasarja Kumman kaassa. Tutkimus on kasvatustieteiden alalta, mutta on huomattavaa, kuinka sarjasta on tehty aiemminkin pro gradu -tutkielma.

Yhtenä syynä sille, miksi sarjasta tuli niin suosittu, voidaan pitää sarjan julkaisuajalle uutta tyyllilajia. Sarjan julkaisemisen aikaan naisia ei ollut vielä näkynyt tv-komiikassa. Sarjaa pidettiin paitsi mauttomana ja yksitoikkoisena, myös tarpeellisena, sillä vastuuttomina pidetyt naishahmot olivat kolumnistinkin mukaan poikkeus tv:ssä (Lehmusvesi, 2023.) Kaikkea edellä mainittua voidaan pitää syynä Kumman kaan suosioon affektin ja faniuden käsitteen kautta. Affektilla voidaan tarkoittaa muun muassa mielenliikutusta, kiihtymystä tai emootiota (Nikunen 2005: 47). Tällöin syy sarjan suosioon voi liittyä sarjan aiheuttamaan kiihtymykseen, jos sarjaa pidettiin mauttomana tai mielenliikutukseen, jos sarja nähtiin tarpeellisena.

Kumman kaa -sarjan näkeminen ilmiönä voidaan osittain liittää faniuteen, jossa affektin käsite on osallisena (Nikunen, 2005: 47). Faniudelle pidetään tärkeänä toimintaa eli pelkän katselemisen sijaan kerätään lisää aineistoa eli esimerkiksi tietoa, kuvia tai kirjallisuutta (Nikunen, 2005: 50). Kumman kaata ei vain katsella, vaan siitä tehdään erilaisia videoita, sisustustarvikkeita sekä haalarimerkkejä. Jonkinasteisia faneja eivät kuitenkaan ole vain ne, jotka kyseisiä asioita tekevät ja tuottavat, vaan myös ne, jotka niitä kuluttavat ja ostavat.

2.3 Alkoholin ja sen käytön tutkimus

Kuten televisiolla, tv-sarjoilla ja niiden katselemisella on roolinsa suomalaisessa yhteiskunnassa, niin on myös alkoholilla. Vaikka alkoholinkulutus on verrattain vähentynyt hiljalleen vuosien saatossa, oli vuoden 2022 kokonaiskulutus kuitenkin 8,9 litraa sataprosenttista alkoholia jokaista 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden (THL 2023).

Alkoholinkäyttöä on viime aikoina tutkittu luonnollisesti terveyden näkökulmasta, mutta lääketieteen alan tutkimukset eivät ole relevantteja tämän tutkimuksen kannalta. Alkoholia ja myös siihen liittyviä diskursseja on tutkittu myös muilta aloilta, esimerkiksi yhteiskunnallisen näkökulman

kautta. Myös kirjallisuustieteen viittaavia tutkimuksia ja katsauksia löytyy: esimerkiksi Mustonen (2022 ja 2023) on tehnyt katsauksen sekä alkoholista suomalaisessa kirjallisuudessa sekä ulkomaisten kirjailijoiden kuvaamana. Mustosen katsauksessa (2022) kuvataan useita eri suomalaisen kirjallisuuden teoksia, joissa alkoholilla on roolinsa. Katsauksesta voidaan ainakin jälleen päätellä se, että alkoholi kuuluu vahvasti paitsi suomalaiseen yhteiskuntaan myös osaksi suomalaista kulttuuria ja jopa kirjallisuushistoriaa.

Alkoholin ja sen käytön diskurssit ovat melko suosittu tutkimuskohde opinnäytetöissä. Alkoholia ja sen käyttöä on tutkinut diskurssianalyysin näkökulmasta esimerkiksi Rouhiainen (2021) ja Puukari (2022). Rouhiaisen tutkimus käsittelee puhetta alkoholismista Suomessa vuosina 1949–1965. Puukari (2022) on taas tutkinut miesten alkoholinkäytön diskursseja ja maskuliinisuutta Gösta Sundqvistin lyriikoissa. Tämä on kiinnostava tutkimus myös oman tutkimukseni kannalta, koska sen aihe on tavallaan vastakkainen oman aiheeni kanssa. Koska sarjan päähenkilöt ovat naisia, liittyy myös alkoholin diskurssi enemmän naisiin kuin miehiin, vaikkei tutkimuksessa nimenomaan tutkitakaan vain naisten alkoholinkäytön diskursseja. Tutkimuksen tulokset ovat myös jollain tavalla verrattavissa toisiinsa, sillä tutkimuksessa mukana olevat viimeisimpänä ilmestyneet Leevi and the Leavings -yhtyeen lyriikat ovat samoilta ajoilta kuin Kumman kaa.

Alkoholinkäyttöä ja siihen liitettäviä diskursseja on tutkinut myös Salo (2021) väitöskirjassaan *Isien alkoholinkäytön kulttuurinen moraalikoodisto ja isille sallitut alkoholinkäytön tavat*. Tutkimuksen perusteella yhtenä isille sallittuna alkoholinkäytön tapana on ongelmattoman alkoholinkäytön esimerkin antaminen, jota voi tuoda esille esimerkiksi viemällä alkoholinkäytön pois kotoa. Tämä voimistaa käsitystäni siitä, alkoholinkäytöstä tavoitellaan melko ongelmattonta nykypäivänä. Tällöin myös puhe alkoholista on enemmän negatiivista kuin juomiseen kannustavaa. Tästä voidaan päätellä sarjan ajan ja nykyajan alkoholipuheen olevan suuresti erilaisia, sillä ainakaan sarjassa alkoholinkäytöstä ei pyritä antamaan ongelmattonta kuvaa. Tätä näkemystä puoltaa myös alkoholinkäytön määrä sarjan ilmestymisen ajalta.

Alkoholin käyttöä on myös tutkittu opinnäytetöissä nykyaikana yhä suosittumaksi tulleen sober curious -ilmiön näkökulmasta. Nikula (2023) on tutkinut sober curious -ilmiön esiintymistä suomalaisten vaikuttajien Instagram-sisällössä. Nikulan mukaan sober curious -ilmiöön törmätään usein sosiaalisessa mediassa, mutta se linkittyy myös yleisesti nuorten alkoholinkäytön vähenemiseen (2023: 2).

Mikkola on tutkinut tyttöyden merkityksiä sukupuolittuneessa alkoholikulttuurissa sober curious -ilmiön kontekstin näkökulmasta. Mikkolan mukaan nuorilta naisilta ”vaaditaan kosteita juhlatapoja ja vapautumista performoivaa juhlimista” (2023: 2). Mikkolan (2023) tutkimuksessa otetaan esille myös se, miten alkoholinkäyttö yleisesti on sukupuolittunutta. Sekä Nikulan että Mikkolan tutkimukset ovat kiinnostavia myös tämän tutkimuksen kannalta, sillä ensinnäkin tutkimuksissa esillä oleva sober curious -ilmiö on yksi perustelu sille, miten nykyaikana puhe alkoholista ja erityisesti sen käyttämisestä on yhä enemmän negatiivissävytteistä. Toiseksi myös Mikkolan tutkimuksessa otetaan esille alkoholinkäytön sukupuolittuneisuus, joka on huomioitavaa myös tämän tutkimuksen kannalta, sillä tutkittava puhe alkoholista kohdistuu suuresti naisten alkoholipuheeseen ja alkoholin käyttöön.

Suomalaisten alkoholinkäyttötapa on ollut tunnetusti humalanhakuinen. Tätä on sivuttu jopa eduskunnassa asti, mikä tulee esille Salmisen (2003) pro gradu -tutkielmassa, jossa tutkittiin alkoholiongelman rakentumista eduskunnan täysistuntokeskusteluissa liittyen alkoholiverolain muutokseen. Yhdeksi keskusteluista esiin nousseiksi diskursseiksi löytyi suomalaisen juomatavan diskurssi, jota perusteltiin eduskunnan keskusteluissa juurikin suomalaisten humalanhakuisuudella (Salminen, 2003: 46). Keskusteluissa suomalaista juomatapaa käytettiin veroalennusesitystä kritisoidessa (Salminen, 2003: 46).

Alkoholinkäyttöä on tutkittu myös addiktion ja haittojen näkökulmasta. Hirschovits-Gerz (2014) on muun muassa tutkinut väitöskirjassaan suomalaisten suhtautumista erilaisen päihdeaineiden riippuvuuksiin. Tutkimuksen mukaan riippuvuutta huumeisiin pidettiin vaikeimpana yksilölle, mutta yhteiskunnalle alkoholiriippuvuus nähtiin vaikeimpana. Huomattavaa kuitenkin on, ettei alkoholin riippuvuusriskiä mielletty korkeaksi sitä kokeiltaessa, vaikka alkoholiriippuvuus nähtiinkin yhteiskunnan kannalta vaikeimmaksi riippuvuudeksi (Hirschovits-Gerz, 2014: 7.) Myös selvityksessä, jossa tutkittiin suomalaisten alkoholin käyttöä, tulee esille käytön suuruus ja suuren käytön aiheuttamat riskit (Warpenius & Mäkelä 2020). Hyvänä huomiona selvityksestä nousi se, etteivät henkilöt, joiden suuri alkoholinkäyttö on haitta ja ongelma, näe alkoholinkäyttöään ongelmana. Suuren riskin alkoholinkäyttö on kuitenkin valitettavan yleistä Suomessa, sillä samaisen selvityksen mukaan jopa 13 % väestöstä on altis kroonisille terveyden ongelmille runsaan tai keskinkertaisen alkoholinkäytön vuoksi (Warpenius & Mäkelä 2020).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto

Tutkimuksen aineistona on 5 Kumman kaa -sarjan jaksoa. Kumman kaa on 2000-luvun alussa ilmestynyt tv-komediasarja, jonka ensimmäisen kauden on ohjannut Johanna Vuoksenmaa ja toisen Lauri Nurkse. Sarja kertoo ruotsinopettaja Annen ja terveydenhoitaja Ellun elämästä, johon kuuluvat suurena osana alkoholi, hauskanpito, juhliminen ja erilaiset ihmissuhteet. Myös Annen ja Ellun työt ovat tärkeä osa sarjaa, etenkin sen puolesta, että he työskentelevät samassa koulussa. Tämä mahdollistaa heille yhdessäolon ja jopa alkoholin juomisen työpaikallakin.

Yhteensä sarjassa on kaksi tuotantokautta, joissa kummassakin on kymmenen noin 20 minuuttia kestäväää jaksoa. Sen lisäksi, että sarjassa kuvataan päähenkilöiden Annen ja Ellun elämää, on siinä olennaisena osana myös muita hahmoja, kuten Annen veli Vesa, koulupsykologi Tarja sekä koulun rehtori Aki. Hahmoja kuvataan sen perusteella, mitä mieltä Anne ja Ellu ovat heistä: esimerkiksi Tarjasta he eivät pidä. Vesasta he taas pitävät vain silloin, kun hän on jollain tavalla hyödyksi eli esimerkiksi teroittaa luistimet tai korjaa rikkoutuneen imurin.

Kuten todettu, alkoholilla on suuri rooli sarjassa: sarjan jokaisessa jaksossa viitataan jollain tavalla alkoholiin, jossakin enemmän ja jossakin vähemmän. Tämä suuri rooli on myös perusteluna sille, miksi sarjan alkoholipuhetta on olennaista, kiinnostavaa sekä tärkeääkin tutkia. Jo pelkästään tähän tutkimukseen valikoituneista viidestä jaksosta alkoholia tai sen käyttöä käsitteleviä puheenvuoroja löytyi yhteensä 164. Tarkemmin ja käytännössä analyysin kohteena käytetään näitä sarjan jaksoista löytyviä alkoholiin viittaavia puheenvuoroja. Sarjasta valikoitiin ne jaksot, joissa alkoholista puhutaan erityisen paljon. Kyseiset jaksot ovat *Sutinaa* (kausi 1, jakso 4), *Ilmaisen viinan bileet* (kausi 1, jakso 10), *Rusettiluistelut* (kausi 2, jakso 1), *Jengiä Kiss FM:stä* (kausi 2, jakso 2) sekä *Lavatanssit* (kausi 2, jakso 4).

Näistä edellä mainituista jaksoista litteroitiin analyysiä varten kaikki sellaiset puheenvuorot, joissa puhuttiin alkoholista, jolloin aineistoksi saatiin edellä mainittu 164 vuoroa. Vuorot on taas laskettu niin, että jokaisen hahmon alkoholia sisältämä puheenvuoro on erillinen ja oma vuoronsa. Esimerkiksi aineiston keskustelussa Annen vuoro: ”Mä en taida vielä olla ihan selvinpäin” (K1J10 17.30–17.32) on yksi vuoro, ja sitä seuraava Ellun vuoro ”En mäkkää, oli hirvee virhe juoda aamulla

vettä” (K1J10 17.33–17.36) on oma erillinen vuoronsa. Kaikkia litteroituja vuoroja ei analyysiin otettu mukaan. Lopulta analysoitujen vuorojen määrä oli, mikä valikoitui kategorisoinnin avulla. Koin aineiston määrän sopivaksi, kun vuoroja oli sen verran paljon, että yhtäläisyyksien löytäminen oli mahdollista ja merkityksellistämisen keinoista pystyi löytämään useita esimerkkejä. Tämä onnistui hyvin viidestä jaksosta saatavilla vuoroilla.

Tekstissä jaksoihin viitataan lyhenteellä $KxJy$, jossa K tarkoittaa tuotantokautta ja J jaksoa, x tuotantokauden numeroa ja y jakson numeroa. Lisäksi tämän jälkeen kerrotaan aika, jolloin vuoro jaksossa esiintyy sekä henkilöhahmo, jonka vuoro on kyseessä.

3.2 Menetelmä

Teoreettisena viitekehystenä tässä tutkimuksessa on diskurssintutkimus, ja menetelmänä on diskurssintutkimuksen kanssa hyvin yhteen sopiva diskurssianalyysi. Koska tarkoituksena on tutkia, miten alkoholia merkityksellistetään ja miten alkoholipuhe rakentuu, on diskurssianalyysi luonteva valinta tutkimuksen menetelmäksi. Tässä luvussa käsitellään diskurssintutkimusta ja diskurssianalyysiä sekä niihin liitettäviä olennaisia asioita ja käsitteitä, myös oman tutkimukseni näkökulmasta.

Diskurssintutkimus on tutkimusala, jota on sovellettu monilla eri tutkimusaloilla moniin eri tarpeisiin: diskurssintutkimusta voi hyödyntää niin kielitieteessä kuin kauppa- ja kasvatustieteissäkin (Lehti, Haapanen & Kääntä 2018: 2). Diskurssintutkimuksen pohjalla vaikuttaa ajatus siitä, että kieli nähdään sosiaalisena toimintana (Lehti ym. 2018:2). Myös Pietikäinen ja Mäntynen (2019: 14) toteavat kielenkäytön olevan aina sosiaalista toimintaa, minkä vuoksi kielenkäytöllä on merkitystä. Tämän vuoksi kielenkäytön ehdot ja seuraukset rajoittavat ja mahdollistavat sen, miten kieltä voi tai on mahdollista käyttää (Pietikäinen & Mäntynen 2019:14). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kielenkäyttötilanne, esimerkiksi isoäidille puhuminen puhelimesta, määrittää sen, miten kieltä kannattaa käyttää. Ajatus toimii myös toisinpäin, jos puhut isoäidille puhelimesta esimerkiksi teinislängillä, jota hän ei ymmärrä, vaikuttaa se siihen, millainen kielenkäyttötilanteesta syntyy.

Diskurssintutkimus sopii viitekehykseksi moneen aiheeseen, mutta erityisesti diskurssintutkimusta hyödynnetään sellaisiin tutkimusasetelmiin, joissa halutaan saada tietoa jonkin ilmiön tai asian yhteiskunnallisesta tai kulttuurisesta ymmärryksestä sekä kielen merkityksestä tuon ymmärryksen rakentajana (Pälli & Lillqvist 2020: 2). Tällöin diskurssintutkimus sopii myös omaan tutkimukseeni,

jossa ilmiönä on alkoholi ja sen käyttö ja yhteiskuntana tai pikemminkin yhteisönä sarjassa näkyvä Annea ja Ellua ympäröivä osittain fiktiivinen yhteiskunta. Yhteiskunta on sen vuoksi vain osittain fiktiivinen, sillä sarjan hahmot ja tapahtumat ovat fiktiivisiä, mutta välillä esimerkiksi mainitaan oikeasti olemassa olevia henkilöitä ja paikkoja. Yhteiskunta voitaisiin myös nähdä laajemmin suomalaisena yhteiskuntana sarjan ilmestymisen aikaan, sillä sarja ja siinä esiintyvä puhe alkoholista sekä muista aiheista luultavasti heijastelee jollakin tavalla omaa aikaansa. Tämä voidaan todeta sen puolesta, että sarjasta löytyy sellaisia aiheita ja kohtia, joiden kuvaus ei luultavimmin olisi tänä aikana enää hyväksyttävää.

Teoreettisen viitekehyksen oheen tutkimukseni metodina toimii diskurssianalyysi. Tässä tutkimuksessa diskurssintutkimus ja diskurssianalyysi erotetaan toisistaan Lehden ym. tapaan. Tällöin diskurssintutkimus on viitekehys, ja diskurssianalyysi enemmänkin käytännön menetelmä, vaikka kyseisiä termejä saatetaan joskus pitää synonyymeinä toisilleen (Lehti ym. 2018: 3). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kriittisen diskurssianalyysin suuntausta. Kyseiselle suuntaukselle on ominaista yhteiskunnallisesti merkittäviin ilmiöt, joiden tutkimiseen käytetään usein yksityiskohtaista kielellistä analyysia (Pälli & Lillqvist 2020: 14). Kriittinen diskurssianalyysi sopii hyvin tutkimukseni suuntaukseksi nimenomaan kielellisen analyysin vuoksi, sillä kielen ja sen käytön tutkimus on tutkimukseni keskiössä.

3.2.1 Diskurssintutkimuksen käsitteitä

Koska diskurssintutkimus on moniulotteinen tutkimussuuntaus, on myös diskurssin käsitteellä useampia eri merkityksiä. Alun perin diskurssilla tarkoitettiin mitä tahansa kielenkäytön kokonaisuutta, joka on lausetta pidempi ja laajempi tekstikatkelma. Tällöin diskurssilla saatettiin tarkoittaa pidempää aineistoa kuten vaikkapa haastattelua (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 29.) Edeltävä diskurssin määritelmä sai alkunsa, kun kieltä tutkiessa tarkasteluun nousi kielen rakenteet. Kun tarkastelu myöhemmin muuttui uudelleen niin, että alettiinkin itse rakenteiden sijasta kiinnittää huomiota kielenkäyttöön, myös kielenkäytön konteksti nousi kiinnostavaksi asiaksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 30.) Tämä Pietikäisen ja Mäntynen (2019: 30) mukaan uusi ja poikkeava kielentutkimuksen tapa sai nimekseen diskurssintutkimus. Vaikka kielen rakenteiden tarkastelun kiinnostavuus muuttui enemmän kielenkäyttötilanteisiin, on diskurssintutkimuksessa joskus myös olennaista tutkia kielen rakenteita.

Tällöin ajatuksena ei kuitenkaan ole se, että tutkimuksen kohteena on rakenteet itsessään vaan ennemminkin se, että millaisia merkityksiä ja diskursseja niiden kautta rakennetaan.

Nykyinen ja tässäkin tutkimuksessa käytetty diskurssin määritelmä pohjautuu ranskalaisen filosofin Michel Foucaultin ajatukseen diskurssista. Foucaultin mukaan diskurssit ovat lyhyesti ilmaistuna merkityksellistämisen keinoja, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta, siis puhe- ja ajattelutapoja (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 33). Esimerkiksi diskurssit muokkaavat tapoja mitä, millä ja miten tietyistä asioista ja ilmiöistä voi, kannattaa tai pitää puhua (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 36). Tämän asian havainnollistamiseen voidaan käyttää Pietikäisen ja Mäntynen (2019: 75) esimerkkiä, jonka mukaan Suomen metsistä voidaan puhua vaikkapa luonnon tai metsäteollisuuden näkökulmista. Luonnon puolustamisen diskurssi ei luultavasti ole esillä, jos suunnitellaan metsän hakkaamista pois asuintalojen tieltä. Toisin ajatellen taas metsäteollisuuden puolustamisen diskurssia ei näy ilmastonmuutosta vastustavien mielenilmausten iskulauseissa.

Pietikäisen ja Mäntynen luoman diskurssin käsitteen määritelmän kanssa samankaltainen määritelmä löytyy myös Lehdeltä, Haapaselta ja Kääntältä. Lehden ym. mukaan (2018: 5) diskurssilla tarkoitetaan kielenkäyttötapaa, joka heijastaa tiettyä maailmankuvaa ja samalla myös rakentaa sitä. Kahden edellä mainitun lisäksi voidaan nostaa esille vielä kolmas diskurssin määritelmä. Pällin ja Lillqvistin (2020: 3) mukaan diskurssit ovat sosiaalisen toiminnan ja kielenkäytön yhteenliittymiä (2020: 3). Näiden kolmen erilaisen mutta samanlaisen diskurssin määritelmän pohjalta voidaan johtaa omaan tutkimukseeni sopiva diskurssin määritelmä: omassa tutkimuksessani diskurssilla tarkoitetaan kielenkäyttötapaa, joka tuottaa ja merkityksellistää puhunnan kohdetta, sosiaalista todellisuutta ja toimintaa.

Käytännössä diskurssit voivat näkyä tekstissä monella tavalla sanastollisissa ja kieliopillisissa valinnoissa. Näin ollen diskursseja voidaan tutkia sen perusteella, miten sanasto ja kielioppi niitä rakentavat. Esimerkkinä voidaan käyttää esimerkiksi Jantusen (2018) tutkimusta, jossa tutkittiin, millaisia diskursseja voidaan liittää verkkokeskusteluissa seksuaalivähemmistöistä ja -enemmistöistä puhumiseen. Tutkimus toteutettiin korpusavusteisena diskurssintutkimuksena, jossa aineisto oli otettu Kielipankin Suomi24-korpusaineistosta. Aineistosta etsittiin ja analysoitiin sanojen *homo* ja *hetero* kollokaatteja. Näitä kollokaatteja ryhmittelemällä voitiin muodostaa laajempia merkityssysteemeitä. Esimerkkinä tuloksista kollokaateissa korostui omaksi ryhmikseen esimerkiksi nimittelyt (esimerkiksi *pelle*) ja väkivaltaisia tekoja merkitsevät sanat (esimerkiksi *tappaa*), ja näiden runsas käyttö viittaa tutkimuksen mukaan siihen, että homoutta käsitellessä rakennetaan nimittely- ja väkivaltadiskurssia (Jantunen, 2018.) Tämä on hyvä esimerkki paitsi siitä, että sanastollisilla valinnoilla ja

sanoilla ylipäättään on merkitystä ja ne rakentavat diskursseja. Lisäksi tutkimus toimii esimerkkinä myös siitä, miten diskurssintutkimuksessa on monia suuntauksia ja menetelmiä, kuten todettiin aiemminkin.

Toinen esimerkki diskurssien näkyemisestä käytännössä kielellisissä valinnoissa, on lauserakenteiden merkitys. Esimerkiksi Ronkaisen pro gradu -tutkielmassa (2018) tutkittiin aikuisten maahanmuuttajien opetusasiakirjojen päämääristä rakentuvia diskursseja. Yhtenä osa-alueena on kielioinnit, joissa opintokokonaisuuksia kuvataan hänen mukaansa usein sellaisella lauserakenteella, joissa maahanmuuttaja on subjektina, ja oppii taitoja ja valmiuksia (Ronkainen 2018: 125). Lauserakenteen merkitys tulee näkyväksi sen mukaan, jos maahanmuuttaja muutettaisiinkin subjektista objektiksi. Tekijän muuttaminen objektiksi toimii myös monessa muussa yhteydessä kuin tässä. Jos henkilö tai Ronkaisen tapauksessa maahanmuuttaja, on lauseessa subjektina, on se nimensä mukaisesti tekijänä: hänellä on omia tekoja ja mahdollisuuksia jonkin asian suhteen, Ronkaisen tutkimuksessa oppimisen eteen. Jos taas lauseen subjekti muutetaan objektiksi, omat mahdollisuudet ja teot häviävät ja asiat vain tapahtuvat objektille ilman hänen tahtoaan.

Diskurssin käsitteen lisäksi yhtenä olennaisimpana diskurssintutkimuksen käsitteenä on konteksti. Koska diskurssintutkimuksella ja diskurssilla voidaan tarkoittaa eri asioita, on myös kontekstilla useita määritelmiä. Sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi asiayhteyttä, vuorovaikutustilannetta tai yhteiskunnallista tilaa (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 40). Diskurssintutkimuksessa konteksti taas nähdään laajemmin kaikkina sellaisina tekijöinä, jotka vaikuttavat merkityksen syntymiseen sekä rajaavat ja mahdollistavat sen käyttämistä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 40). Tässä tutkimuksessa konteksti voidaan nähdä tilannekontekstina, joka Pietikäisen ja Mäntysen (2019: 44–45) mukaan tarkoittaa tietyllä hetkellä vallitsevaa sosiaalista tilannetta, joka ottaa huomioon välittömän sosiaalisen ja kielellisen toimijan sekä esimerkiksi toimijoiden roolit. Omassa tutkimuksessa tämä käytännössä tarkoittaa samaa kuin vuorovaikutustilanne, sillä jokainen tutkittava puheenvuoro on sarjassa vuorovaikutusta.

Tilannekontekstin lisäksi voidaan puhua myös laajemmasta yhteiskunnallisesta kontekstista. Laajemmin sarjassakin on nähtävillä julkaisuajan konteksti, joka vaikuttaa siihen, miten alkoholista sarjassa puhutaan, sillä yhteiskunnalliset rakenteet ovat aina läsnä kielenkäyttötilanteissa (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 49). Toisin sanoen sarjan tekemiseen ja näin ollen myös sarjan fiktiivisiin vuorovaikutustilanteisiin on vaikuttanut se, millainen suomalainen yhteiskunta on sarjan tekemisen aikaan ollut. Lisäksi yhteiskunnan tila on vaikuttanut siihen, miten sarja on otettu vastaan. Se, kuinka paljon yhteiskunnan vaikutus sarjassa näkyy, on vaikeaa arvioida, sillä tarkkaa tutkimusta siitä, miten 2000-

luvun alussa on puhuttu esimerkiksi alkoholista, ei ole tehty. Jotain viittausta voidaan kuitenkin saada tutkimalla tilastoja suomalaisten alkoholinkäytöstä. Suomalaisten kokonaiskulutus on ollut laskussa jo vuodesta 2007 lähtien (THL 2023). Tästä voidaan huomata, että alkoholinkäyttö on ainakin ollut suurempaa sarjan julkaisuaikana kuin nykypäivänä, mistä päätellen myös puhe alkoholista on muuttunut.

Kontekstin rinnalle voidaan ottaa myös diskursiivisten käytänteiden käsite. Diskursiivisilla käytänteillä tarkoitetaan kiteytyneitä diskursiivisen toiminnan tapoja, ovat rakentuneet ajan kuluessa kulttuurisen ympäristön muokkaamana (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 49). Diskursiiviset käytänteet kytkevät kielenkäytön laajempiin sosiaalisiin toimintatapoihin (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 49).

Erilaisissa tilanteissa toimitaan eri tavoilla myös kielellisesti. Diskurssintutkimuksessa tätä voidaan selittää diskursiivisten normien käsitteellä, joilla tarkoitetaan sosiaalisen toiminnan säännönmukaisuuksia (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 57). Diskursiiviset normit tulevat usein esille vasta silloin, kun niitä jollain tavalla rikotaan (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 57), mikä voidaan huomata myös omasta tutkimusaineistostani. Sarjaa katsellessa huomaa melko nopeasti, että alkoholin käyttäminen on sarjassa jonkinlainen kirjoittamaton sääntö: alkoholia juodaan aina, ja se on Annelle ja Ellulle normaali asia. Tämän normin huomaa kuitenkin vasta, kun onkin ajatuksena, ettei alkoholia olekaan suunnitelmassa juoda. Esimerkiksi yhdessä jaksossa on tilanne, jossa Anne ajaa autoa ja Ellu kertoo, että ajatteli myös olla juomatta. Anne on tästä hämmentynyt ja yllätynyt ja ehdottaa, että hakisivat Ellulle juotavaa varmuuden vuoksi. Alkoholia käytetään toiminnan taustalla kaikesta huolimatta, ja tämän huomaa vasta, jos ei niin olekaan. Samaa näkökulmaa edustaa myös toisessa jaksossa oleva tilanne, jossa Anne ja Ellu ”viettävät tipatonta”, eli tarkoituksena on olla käyttämättä alkoholia kahteen viikkoon. Vastoinkäymisen kohdatessa he kuitenkin päättävät lähteä baariin, ja lupaavat juovansa vain yhden juoman. Aivan kuin yhden juoman juominen ei olisi alkoholin juomista lainkaan ja näin ollen sopii heidän ”tipattomaansa”.

Se, millaista puhetta ymmärretään ja pidetään hyväksyttävänä, liittyy myös diskurssien väliinseen valtaan. Eri asioita voidaan katsoa monesta eri näkökulmasta, jolloin asioille voidaan löytää myös erilaisia diskursseja. Esimerkkinä voidaan käyttää jo aiemmin mainittua esimerkkiä Suomen metsistä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 75). Suomen metsistä voidaan puhua esimerkiksi luonnon tai metsäteollisuuden näkökulmista, ja tällöin myös puhe ja kieli on erilaista. Edellä mainitun esimerkin tapauksessa voitaisiin puhua luonnon ja metsäteollisuuden diskursseista ja tutkia millaisia kielellisiä valintoja niissä on. Se, kumpi, esimerkiksi luonnon vai metsäteollisuuden diskurssi on vahvempi, liittyy diskurssien valtaan. Joillakin diskursseilla on enemmän valtaa kuin toisilla ja ”vallan määrä”

riippuu kontekstista. Eniten valtaa saanut diskurssi rajaa pois sitä, miten jokin asia ymmärretään tai miten siitä voidaan keskustella (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 78). Jos esimerkiksi puhutaan metsistä lapsille, luultavimmin vahvempana näkyvä diskurssi on luonnon diskurssi, sillä metsäteollisuutta olisi lasten vaikea ymmärtää, ja metsäteollisuudesta keskusteleminen pienten lasten kanssa olisi luultavasti hankalaa.

3.2.2 Diskurssianalyysin tekeminen

Diskurssianalyysi voidaan usein aloittaa niin, että aineistoa kategorisoidaan ja jaotellaan aineistosta löytyvien samankaltaisten aihepiirien ja teemojen mukaan. Näistä kategorioista voidaan muodostaa tietylle kategorialle muodostuneita diskursseja, joiden rakentumista voidaan tutkia edelleen esimerkiksi kategorialle tyypillisten sanavalintojen, aihepiirien tai verbien kautta. Tällaista analyysintekotapaa on käytetty monissa muissakin diskurssintutkimusta hyödyntävissä tutkimuksissa, etenkin toisissa pro gradu -tutkielmissa.

Tässä tutkimuksessa menetelmänä on kriittinen diskurssianalyysi, jolle on oleellista sosiaalisten ilmiöiden tutkiminen kielenpiirteiden näkökulmasta. Tämän lisäksi pyritään kuitenkin myös hyödyntämään yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa diskurssien tutkimisessä kielen analysoimisen ohella (Pietikäinen 2000: 193). Tällöin diskursseja analysoidessa otetaan huomioon kielellisiä piirteitä, joita voi olla esimerkiksi lauseiden sanajärjestys, verbivalinnat, verbien aikamuodot, persoonapronominien käyttö tai puhekielen käyttäminen tai käyttämättömyys. Tämän lisäksi diskursseja analysoidessa voidaan ottaa huomioon myös analysoitavan asian aihe, teema tai asiaa käsittelevä näkökulma. Tällöin diskursseja analysoidessa otetaan huomioon myös käytetty sanasto, joka voidaan todeta jo aiemmin esille tuotua Pietikäisen ja Mäntynsen esimerkkiä luonnon ja metsäteollisuuden diskursseista (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 75). Jos analysoidaan vaikkapa luonnon diskurssin esiintymistä, voidaan aineistosta riippuen löytää luultavimmin erilaisia luontoon liittyviä sanoja ja aiheita, kuten vaikkapa luontokato, luonnon monimuotoisuus tai hiilinielut.

Kriittinen diskurssintutkimus jaetaan kahteen tutkimuksen perustyyppiin, joka toinen keskittyy laajojen aineistojen tutkimiseen ja tutkimustulosten yleistettävyyteen. Toinen perustyyppi keskittyy tutkimaan sosiaalisen ilmiön rakentumista diskurssissa sekä kielenpiirteiden vaikutusta tässä

prosessissa (Pietikäinen, 2000: 205–207.) Tämä tutkimus on jälkimmäisen perustyyppin mukainen. Tutkimus tehdään kielitieteellisen diskurssintutkimuksen tapaan, jolloin tutkimuksen kohteena ovat kielenpiirteet ja niiden tarkasteleminen (Pietikäinen, 2000: 193). Kriittisyys diskurssintutkimuksessa tarkoittaa valtasuhteiden, ideologian ja diskurssin yhteen kietoutuneen suhteen korostamista (Pietikäinen, 2000: 193), mikä tuo kriittisyyden myös tähän tutkimukseen. Tutkimuksen tavoitteena on kielenpiirteiden ohella tutkia alkoholipuhetta osana sarjaa: miten eri valtasuhteet näkyvät puheessa ja hahmojen toiminnassa sekä miten diskurssit vaikuttavat toimintaan. Näitä asioita käydään läpi johtopäätöksissä, sillä tärkeimpänä tutkimustuloksena halutaan selvittää itse alkoholidiskurssien rakentamista kielenpiirteiden näkökulmasta.

Kriittistä diskurssianalyysia on tehnyt muun muassa Lehto (2023) sekä Herneaho (2022). Olennaisinta oman tutkimukseni kannalta näissä tutkimuksissa on ollut kielenpiirteiden tutkimus. Lehdon artikkeleissa diskursseja on tutkittu verbivalintojen perusteella. Tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten puhuttiin sellaisista vuorovaikutustilanteista, joissa kieleksi valikoitui englanti. Verbivalinnoilla luotiin kuvaa esimerkiksi yhteisesti jaetusta kielenkäyttötavasta ja englannin valitsemisesta kieleksi pakon edessä (Lehto 2023). Yhteistä kielenkäyttötapaa rakensi muun muassa verbin passiivimuodot, joiden kanssa käytettiin kuitenkin monikon ensimmäistä pronominia (Lehto 2023: 376). Englannin käyttämisestä pakon edessä kertoi taas modaaliset ilmaukset ja ehtolauseet, kuten esimerkiksi *I would* ja *if I wanted* (Lehto, 2023: 383).

Herneahon tutkimuksessa tutkittiin turvapaikanhakijoiden oikeuksia ajavaa kansalaisaktivismia ja tarkemmin sitä, millaisilla diskursiivisilla keinoilla turvapaikanhakijoiden oikeuksia kampanjoidaan. Merkityksellisiksi kielenpiirteiksi merkityksen rakentamisessa nousi monikon ensimmäisen persoonan käyttö näkemyksiä sanoittaessa sekä esimerkiksi direktiiviset ilmaukset. (Herneaho 2022.) Kriittiseen diskurssintutkimukseen kuuluu tyypillisesti myös tavoitteet tuoda esiin yhteiskunnallisesti tai poliittisesti relevantteja asioita (Pietikäinen, 2000: 193). Nämä tulevat erityisesti esiin Lehdon ja Herneahon tutkimuksista.

Pietikäisen ja Mäntysen (2009) mukaan varsinaista analyysiä varten aineistoa on pilkkottava ja purettava valittujen teoreettisten näkökulmien valossa niin, että lopulta pystyy vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Analyysiprosessin osana voi siis olla aineiston sisällön koodaaminen, tyypittely, teemoittelu tai jaottelu. Esimerkiksi käytännössä tämä analyysiprosessin vaihe on yllä kuvatussa Lehden tutkimuksessa toteutettu niin, että aineistoa on pilkottu ja kategorisoitu sen mukaan, mitä kielivalinnan taustalle on selitetty syyksi (Lehto 2023: 374). Samanlaista analysointitapaa käytetään myös muissa kuin kriittisen diskurssintutkimuksen tutkimuksissa, esimerkiksi analysointitapa on ollut

jokseenkin suosittu muissa diskurssintutkimusta hyödyntävissä pro gradu -tutkielmissa. Osittain tämän vuoksi se soveltuu myös omaan tutkielmaani hyvin. Pro gradujen osalta tästä voidaan ottaa esimerkiksi Natusen (2021), Mikkolan (2019) ja Ronkaisen (2018) tutkielmat.

Natusen pro gradu -tutkielmassa tutkittiin suomalaisissa joululauluissa esiintyneitä diskursseja. Analyysiprosessin ensimmäisenä vaiheena oli pelkistää aineistona olleet joululaulut aiheanoiksi (Natusen 2021: 28). Mahdollisia diskursseja hahmoteltiin aiheanoista tehdyn kategorisoinnin ja ajatuskartan perusteella (Natusen 2021: 30). Samankaltaista tapaa on hyödyntänyt myös Mikkola, jonka tutkielmassa jaoteltiin aineistona olevia Lauri Viidan sota-ajan kirjeitä erilaisiin kategorioihin (Mikkola 2019: 15). Kategorioita muodostettiin sen perusteella, mitä kiellettyä eli sensuurin alla olevaa asiaa uhmattiin kirjeissä. Näistä kategorioista oli valittu muutama, joiden diskurssien rakentamista tutkielmassa tutkittiin. Myös Ronkaisen tutkielmassa sovellettiin samankaltaista tapaa tehdä diskurssianalyysiä kuin Mikkolalla ja Natusellakin: aineistoon syvennyttiin ja siitä löydettiin erilaisia teemoja, joista analyysin ensimmäisellä kierroksella voitiin muodostaa kaksi päälinjausta diskursseille (Ronkainen 2018: 47).

Tämän tutkielman analyysiprosessi aloitettiin edellä mainittujen tutkielmien kanssa samantyyliiseen tapaan. Aineistosta, eli Kumman kaa -tv-ohjelman viidestä jaksosta poimittiin aluksi alkoholiin viittaavat vuorot, jotka litteroitiin sanan tarkkuudella niin, että olennaisimmassa osassa on sanan merkitys. Litterointiin pieni mutta huomattavissa oleva tauko on merkitty pilkulla. Pidempiä taukoja vuoron sisällä merkitään pisteellä. Nämä vuorot kategorisoitiin sen mukaan, mitä yhteneviä aihepiirejä ja teemoja niistä löytyi. Jaottelussa ei käytetty perusteena juurikaan itse tilannetta ja sitä, millaista käyttö todellisuudessa määrällisesti on, sillä sarjassa oikeastaan kaikenlainen puhe johtaa lopulta suureen alkoholinkäyttöön. Jos jaotteluperusteena olisi käytetty sitä, millaiseen käyttöön puhe viittaa, ei erilaisia kategorioita, joista voidaan tarkastella kielenpiirteiden yhteneväisyyttä ja tyypillisyyttä olisi oikeastaan voinut saada. Tällöin jaotteluperusteessa on otettu huomioon myös se, mitä kyseisessä tilannekontekstissa tapahtuu. Esimerkiksi jos on sanottu, että otetaan yksi juoma ja korostettu vain yhden juoman juomista, ja tämän sanomisen jälkeen juotu se yksi juoma, on vuoron katsottu kuuluvan kohtuullisen alkoholinkäytön ryhmään. Huomioon ei siis ole otettu sitä, että pienempäänkin alkoholinkäyttöön viittaava puhe sarjan jakson lopussa johtaa suureen alkoholinkäyttöön.

Vuoroja yhdistäviksi kategorioiksi löytyi aluksi positiivinen ja negatiivinen puhe alkoholista, jolloin analyysi aloitettiin siitä, että viittauksia ryhmiteltiin negatiivisten ja positiivisten ryhmään. Positiiviseksi puheeksi ajateltiin kaikki sellainen puhe, jossa alkoholi nähdään hyvänä asiana, sen käyttöön tähdätään tai sen käyttöä suunnitellaan esimerkiksi tilaamisen avulla. Negatiiviseksi

puheeksi laskettiin sellainen puhe, jossa on kyse alkoholin ja sen (suuren) käytön kritisoimisesta ja tuomitsemisesta. Negatiiviseen puheeseen myös laskettiin ne vuorot, joissa alkoholista kieltäydytään. Lisäksi positiivisten vuorojen kategorian pystyi lopulta jakamaan vielä alakategorioiksi sen mukaan, oliko vuoroissa tarkoituksena ottaa paljon vai vähän alkoholia.

Edellä mainittua jaottelua tehdessä pystyi jo varhaisessa vaiheessa huomaamaan, ettei kaikkia viittauksia pysty jaottelemaan vain positiiviseen tai negatiiviseen kategoriaan. Jäljellä olevista vuoroista löytyi muita yhteneväisyyksiä, joten jäljelle jääneitä vuoroja jaoteltiin niiden mukaan. Yhteneväisyyksinä löytyi sellaiset viittaukset, jotka viittaavat alkoholin käytön paikkaan; sellaiset, joissa viitattiin jollain tavalla siihen, ettei alkoholia ole tai sitä ei aiemmin ole ollut; sekä sellaiset, jotka viittaavat omaan tai toisen hankittuun humalatilaan. Myös tämän jaottelun ja näin ollen tutkimuksen analyysin ulkopuolelle jäi jäljelle pieni määrä sellaisia vuoroja, joita ei voinut jaotella mihinkään ryhmään. Yhteistä näille vuoroille on se, että ne ovat vastaus- tai kysymysvuoroja niin, ettei puhe niissä liity mihinkään muodostettuun kategoriaan eivätkä ne esimerkiksi ole negatiivista tai positiivista lainkaan. Tällöin ne vuorot, jotka todellisuudessa alkoholiin tai sen käyttöön viittaavat, ovat ulkopuolelle jääneiden vuorojen vastaus- tai kysymysvuoroja.

Analyysi aloitettiin tutkimalla sitä, mikä vuoroissa rakentaa niitä tiettyihin kategorioihin kuuluviksi. Esimerkiksi humalatilan kategoriaan liittyvissä vuoroissa oli olennaista humalatilaan viittavien ilmaisujen määrä, positiivisessa kategoriassa vuorot viittasivat usein alkoholin käyttöön ja käytön suunnitteluun. Negatiivisen puheen kategoriassa alkoholinkäyttöä pyrittiin rajoittamaan, suurilta osin verbien avulla. Analyysiluvussa käydään läpi näitä löytyneitä merkityksellistämisen keinoja. Tarkasteltavat kielen piirteet ovat verbit, alkoholiin liittyvät sanat, sanojen sijamuodot, humalatilaan ja paikkaan sanavalinnat sekä viimeisenä muun muassa alkoholin määrää vahvistavat kielen keinot.

Analyysiä tehdessä vuoroja yhdistäviksi ja merkitystä tuottaviksi kielenpiirteiksi muodostuivat erityisesti verbit ja alkoholin nimeämisen substantiivit, joiden lisäksi merkitystä tuottavat alkoholin nimiä määrittävät muut sanat, esimerkiksi partikkelit, humalatilaan viittaavat ilmaisut sekä paikkaan viittaavat sanavalinnat. Analyysi on tehty tarkastelemalla sitä, miten edellä mainitut asiat alkoholia merkityksellistävät.

4 ANALYYSI

Tässä luvussa analysoidaan vuoroista löytyneitä kielellisiä keinoja, jotka rakentavat joko positiivista tai kohtuullista alkoholin käytön diskurssia. Alkoholin käyttäminen on suuressa osassa alkoholin merkityksellistämisen kanssa, sillä alkoholista puhutaan usein sen käytön näkökulmasta. Aineistosta löytyi monia alkoholin nimeämiseen liittyviä sanoja sekä alkoholin käyttämiseen liittyviä verbejä, joten analyysi aloitetaan luvusta 4.1 tarkastelemalla määrällisesti edellä mainittuja nimityksiä ja verbejä.

Verbien ja nimitysten analysointi jatkuu syvemmälle tasolle luvun 4.1 alaluvuissa, joissa käydään läpi verbejä ja alkoholin nimityksiä sekä niiden kieliopillisia valintoja. Luvussa 4.2 käydään läpi humalatilaan viittaamista, luvussa 4.3 paikkaan viittaamista sekä viimeisessä analyysiluvussa 4.4 kielellisiä keinoja, joilla vahvistetaan alkoholin määrää tai laatua. Luvussa 5 käydään läpi sitä, miten nämä analyysiosassa löytyneet kielenpiirteet merkityksellistävät alkoholia koko aineiston osalta.

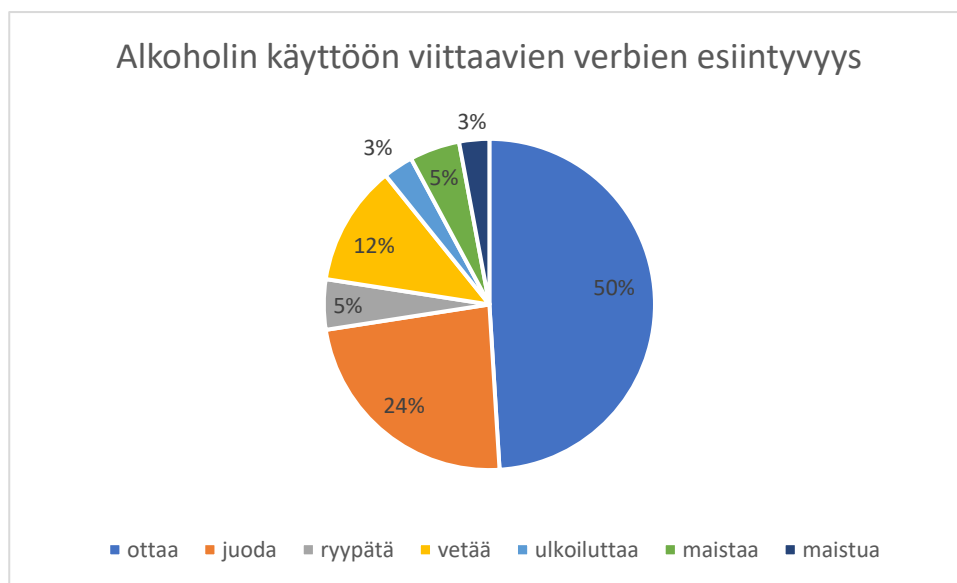
4.1 Variaatio alkoholin nimissä ja käyttöön viittaavissa verbeissä

Aineistosta voidaan havaita, että alkoholiin ja sen käyttöön viitataan monipuolisesti. Yhteensä erilaisia alkoholin nimeen liittyviä sanoja on aineistossa yhteensä 23. Suoraan juomiseen liittyviä verbejä löytyy aineistosta 6. Tähän on laskettu mukaan sellaiset verbit, joilla aineistossa viitataan juomiseen, eli *juoda*, *ryypätä*, *vetää*, *ottaa*, *ulkoiluttaa*, *maistaa* ja *maistua*. Verbien merkitystä analysoidaan tarkemmin luvussa 4.1.1, mutta yhteistä näille verbeille on se, että ne tarkoittavat juomista. Näiden kaikkien verbien merkitys juomisena tulee ilmi kontekstista, vaikka osalla verbeistä on jo juomisen merkitys itsessään.

Kaikilla edellä mainituilla verbeillä ei ole suoraan merkitystä juomisena, mutta konteksti tuo niihin juomisen merkityksen. Esimerkiksi verbi *haluta* ei viittaa juomiseen, mutta esimerkiksi vuorossa ”haluuts sä bissee”, *haluta*-verbi ilmaisee juomista, koska jos olutta halutaan, sitä ennemmin tai myöhemmin myös juodaan. *Ottaa* ja *vetää* -verbien kanssa esiintyy aina jokin määräite, joka voi olla partikkeli tai alkoholin nimi, lisäksi *ottaa*-verbiä käytetään myös muissa yhteyksissä kuin suoraan juomiseen viitattaessa. Juomiseen viittaavien verbien lisäksi aineistosta löytyy myös muita

verbejä, jotka hieman eroavat aiemmin mainituista. Tällaisia ovat *avata, tilata, hakea, saada* ja *tarjota*. Näillä verbeillä ei viitata suoraan juomiseen, vaan verbit kuvaavat sitä toimintaa, mikä tapahtuu ennen, kun juoma voidaan juoda. Lisäksi melko usein vastaan tulevana verbinä on *olla*-verbi, jolla viitataan siihen, mitä vaihtoehtoisia juomia on mahdollista ottaa.

Yleisin käyttöön viittaava verbi on *ottaa*. Sitä käytetään aineistossa 30 kertaa, kun lasketaan mukaan kaikki kyseisen verbin merkitykset. Jos tarkastellaan vain juomista tarkoittavia merkityksiä, käytetään *ottaa*-verbiä 21 kertaa. Toiseksi yleisin juomiseen viittaava verbi on itsessään verbi *juoda*, jota käytetään kymmenen kertaa. Verbejä *maistaa* ja *ulkoiluttaa* käytetään vain kerran. Alla oleva kuvaaja kuvaa verbien yleisyyttä juomiseen viitattaessa, yhteensä juomiseen viitataan 42 vuorossa, jolloin kaikkien juomista tarkoittavien verbien lukumäärä on 42. Prosenttiluvut on pyöristetty ylöspäin seuraavaan kokonaiseen lukuun.

Verbeillä viitataan aineistossa alkoholin käyttöön, jonka lisäksi itse alkoholiin viitataan erilaisilla sanoilla. Aineistosta nousee esille se, että alkoholille on usein erilaisia lempinimiä, joista osa on yleisiä ja osa harvemmin käytössä olevia, mahdollisesti vain sarjaan keksittyjä. Alkoholille annettuja nimityksiä ja niiden merkityksiä käydään tarkemmin läpi luvussa 4.1.4.

Yhteensä alkoholiin viitataan 24 erilaisella nimellä. Näillä 24 erilaisella nimellä viitataan aineistossa alkoholiin 75 kertaa. Tähän lukumäärään ei ole laskettu mukaan esimerkiksi sanoja *lasi* tai *pullo*, *naukku* tai *mäyräkoira* sillä ne eivät suoraan viittaa alkoholiin nimellä vaikkakin kontekstissa

niillä on alkoholin merkitys. Tällöin alkoholiin viitataan aineistossa myös muilla sanoilla kuin niiden nimillä. Näitä sanoja käsitellään tarkemmin luvussa 4.1.4.

Yleisin alkoholiin viittaava nimi on *bisse*, jota esiintyy aineistossa 13 kertaa, yleisesti käytetty nimi on myös *viina*, jota käytetään 10 kertaa. Huomattava osa 24 käytetystä nimestä on jonkinlaisia lempinimiä, kuten aikaisemmin mainittu *bisse*, sekä esimerkiksi *punkku*, *kossu* tai *sidukka*. Lisäksi myös samaan juomaan voidaan viitata eri sanoilla, esimerkiksi kuohuviiniin viitataan sekä sanoilla *kuohuviini* että *kuohari* ja *skumppa*. Kaikista nimeen viittaavista nimistä lempinimien osuus on 13 eli noin 54 %. Yhteensä lempinimiä käytetään 75:stä 44 kertaa. Virallisia nimiä aineistosta löytyy useita, mutta ne saattavat esiintyä aineistossa vain kerran tai kaksi, kuten esimerkiksi on sanojen *punaviini*, *siideri*, *madeira* ja *olut* kohdalla.

4.1.1 Juomiseen liittyvät verbit

Aineistossa alkoholiin, sen käyttöön ja käytön määrään voidaan viitata joko verbillä tai muiden sanaluokan sanoilla. Kuten todettiin, suoraan alkoholin käyttämiseen liittyviä verbejä löytyi aineistosta 7. Tässä luvussa 4.1.1 analysoidaan näitä juomista tarkoittavia verbejä *juoda*, *vetää*, *ottaa*, *ryypätä* sekä *ulkoiluttaa*. Juomiseen liittyvien verbien analyysistä on jätetty pois verbien *maistaa* ja *maistua* analysointi, sillä niiden esiintyvyys ja painoarvo aineistossa on hyvin pientä.

Luvussa 4.1.2 analysoidaan muita aineistosta löytyneitä verbejä. Tällaisia ovat verbit, jotka eivät suoraan viittaa alkoholin käyttämiseen, mutta jotka rakentavat tietynlaista alkoholin diskurssia tai joiden esiintyvyys aineistossa on erityisen suurta.

***Juoda*-verbi**

Juoda-verbiä esiintyy aineistossa 11:ssä niistä vuoroista, jossa viitataan suoraan alkoholin juomiseen toimintana. Olennaista *juoda*-verbin merkityksessä on se, että jokaisessa vuorossa alkoholilla on merkitys juomiselle, vaikka verbi itsessään ei tarkoita vain alkoholin juomista. Se, miten alkoholin käyttämisestä puhutaan *juoda*-verbiä käytettäessä, vaihtelee kuitenkin vuoroista riippuen.

Vuoroista 1, 2 ja 3 on kaikista nähtävissä hieman negatiivinen suhtautuminen alkoholiin, mikä tulee esille sen liiallisen käytön näkökulmasta. Liiallista käyttöä halutaan rajoittaa tai piilottaa, kuten esimerkeissä 1 ja 2. Esimerkissä 3 käyttöä suunnitellaan pieneksi, mutta alkoholista ei kokonaan kieltäydytä. Tämä tulee esille sanan *aika* avulla, tarkoituksena on olla *aika selvin päin*. Sana *aika* tuo vuoroon merkityksen, jonka mukaan täysin selvin päin ei kuitenkaan aiota olla eli alkoholista ei kieltäydytä kokonaan.

- (1) ”Hei siirretää nää tuopit toisee pöytää nii se ei nää paljonko me ollaan juotu” (K2J4, 7.57–8.01, Ellu)
- (2) ”En mä juo viikolla” (K2J4, 8.24–8.25, Vesa)
- (3) ”Hei mä aattelin et kun sä et nyt juo nii mä oisin kans tän reissun aika selvin päin” (K2J4, 11.59–12.04, Ellu)

Esimerkki 1 eroaa hieman sitä seuraavista esimerkeistä, sillä siinä on jo juotu liikaa, mikä halutaan piilottaa siirtämällä juomisen määrää todistavat tyhjät lasit pois pöydältä. Se, että juominen on jo tapahtunut, tulee esille verbin perfektimuodon kautta. Vuorosta tulee esiin se, että Anne ja Ellu ovat kyllä tietoisia siitä, että ovat juoneet jo paljon. Negatiivinen suhtautuminen alkoholiin tulee esiin nimenomaan sen puolesta, ettei haluta näyttää juomisen määrää. Täysin negatiivista suhtautumista ei ole, sillä kokonaan alkoholin juomista ei haluta häivyttää, vaan olennaista on se, että nimenomaan suuri juotu määrä halutaan piilottaa.

Kaikissa edellä kuvatuissa vuoroissa eli esimerkeissä 1, 2 ja 3 verbillä *juoda* viitataan nimenomaan alkoholin juomiseen, mikä tulee esille kontekstista. Esimerkistä 1 alkoholin käytön merkitys tulee esille pöydällä olevien lasien puolesta. Esimerkissä 2 alkoholin merkitys tulee taas esille sen puolesta, että kyseinen vuoro on vastausvuoro Annen vuorolle, jossa hän sanoo hakevansa Vesalle oluen. Vesa kieltäytyy tästä sanomalla, ettei juo (olutta eli alkoholia) viikolla. Esimerkissä 3 juomattomuus rinnastetaan selvin päin olemiseen, joka tuo *juoda*-verbiin alkoholin käyttämisen merkityksen. Lisäksi ihminen ei voi olla juomatta yhtään mitään päivän (esimerkki 3) tai viikon (esimerkki 2) ajan, mikä itsessään tuo esimerkkeihin 2 ja 3 jo alkoholin merkityksen.

Kohtuullisen käytön diskurssi tulee esille erityisesti esimerkistä 2, jossa alkoholia ei juoda viikolla. *Viikolla*-ilmauksella viitataan tässä tapauksessa arkipäiviin, jolloin ollaan töissä. Tällöin alkoholi nähdään kuuluvaksi ainoastaan vapaa-aikaan eli viikonloppuihin. Alkoholi nähdään

negatiivisena asiana, joka häiritsee jollakin tavalla arkena hoidettavia velvollisuuksia. Tällöin ollaan luultavimmin myös tietoisia alkoholin aiheuttamista haitoista.

Kahdessa vuorossa alkoholin käytön merkitystä tuo ilmi alkoholia sisältävien juomien mainitseminen.

(4) ”Ellu, koska me ollaan juotu viimeks camparia”

(K2J2, 20.43–20.49, Anne)

(5) ”Me ollaa juotu camparia” (K2J2, 20.54–20.55, Anne)

(6) ”Se o muute hyvä, sitä pitäis juoda useemmin” (K2J2, 20.50–20.53, Ellu)

Kaikissa esimerkeissä mainitaan Campari, joka on alkoholijuoma. Näissä kahdessa tapauksessa alkoholin käyttämisen merkitys ei jää kiinni kontekstista, kuten edellisissä esimerkeissä, vaan alkoholin juominen tulee ilmi jo lauseiden objekteista.

Esimerkissä 6 juomisen kohde on aiemmin mainittu Campari, jota vuorossa kuvaillaan hyväksi. Alkoholin juomisen lisäksi vuoron verbirakenne luo myös alkoholin tärkeyden merkitystä, sillä se sisältää välttämättömyyttä ilmaisevan modaaliverbin *pitää*. Tyypillisesti eksplisiittisesti välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaisevat modaaliverbit, kuten vuoron sisältämä *pitää*, esiintyvät usein nollapersoonalauseissa, joissa persoonan tulkinta jää avoimeksi (VISK § 1565). Myös esimerkki 6 on nollapersoonainen lause, jolloin tekijänä voi olla kuka tahansa, vaikka kontekstista voidaankin päätellä juuri Annen ja Ellun juovan tulevaisuudessa Camparia. Toisaalta, koska persoona jää avoimeksi, myös itse Camparin juominen korostuu. Oikeastaan olennaisinta ei olekaan se, että Anne ja Ellu haluavat jatkossa juoda Camparia useammin vaan se, että Campari on juomana niin hyvää, että kenen tahansa pitäisi juoda sitä useammin.

Osassa *juoda*-verbin tapauksista voidaan nähdä alkoholin juomisen merkitys, joissa itse alkoholi nähdään tärkeänä ja välttämättömänä asiana. Esimerkissä 7 *juoda*-verbillä viitataan veden juomiseen, mutta sitä ei nähdä hyvänä asiana, jolloin alkoholin merkitys korostuu. Esimerkissä 8 juomisen kohteena on aiemmin Vesalta otettu pullo, jollainen samanlainen annetaan Vesalle takaisin vuoron sanomisen jälkeen. Muut esimerkit viittaavat alkoholin tärkeyteen juomisen suunnitelmallisuuden ja välttämättömyyttä korostavien muiden sanojen avulla.

- (7) ”Emmäkä, oli hirvee virhe juoda aamulla vettä” (K1J10, 17.33–17.36, Ellu)
- (8) ”Kato, täs on tää mikä me juotiin sulta” (K2J2, 15.20–15.23, Anne)
- (9) ”Hei hyvä, ja kato sit tehää taas sitä et otetaa koko ajan uus lasi ja jätetään niitä sinne ja sit loppuillan voi juoda niit vajaita ku ei niihin taaskaan kukaan koske” (K2J1, 11.20–11.30, Anne)
- (10) ”Siis mikä kuoro? Koska me sit juodaa?” (K2J1, 15.22–15.25, Ellu)

Esimerkki 7 eroaa muista vuoroista, sillä siinä juominen ei liitetä alkoholin juomiseen vaan veden juomiseen. Vuorosta kuitenkin ilmenee se, että alkoholin juominen olisi parempi kuin veden juominen, sillä veden juomisen sanotaan olleen ”hirveä virhe”. Vuoro on lisäksi vastausvuoro Annen vuoroon, jossa hän kertoo puhelimesta Ellulle, ettei taida olla ihan vielä selvinpäin. Tästä voidaan olettaa, että veden sijasta juotaisiin nimenomaan mieluummin alkoholia, vaikkei sitä suoraan sanotakaan.

Esimerkeistä 9 ja 10 on nähtävissä alkoholin tärkeys sen kautta, että suunnitellaan sitä, ettei alkoholi lopu kesken. Esimerkissä 9 juomisen kohteena on vuoron mukaan ”vajaat lasit”, joiden sisällön voi kontekstista päätellen olevan alkoholia. Kontekstiin kyseisen vuoron jaksossa liittyy suuresti se, ettei koulun järjestämiin pikkujouluihin ole varattu Annen ja Ellun mielestä tarpeeksi alkoholillista juotavaa.

Myös vuoro 10 liittyy edellä mainittuihin pikkujouluihin. Vuoro liittyy siihen, kun sarjassa puhutaan tulevista pikkujouluista, joissa ei Annen ja Ellun toiveiden mukaan olekaan tarkoituksena pelkästään juoda alkoholia. Vuorosta tulee esille se, että juomiselle on tärkeää varata aikaa, ja itse alkoholin juominen on kuoron kuuntelemiseen rinnastettava aktiviteetti. Myös lauseessa esiintyvä *sit*, viittaa siihen, että juomiselle pitäisi varata aikaa. Tässäkin vuorossa juominen ei tarkoita vain minkä tahansa nesteen juomista, vaikka vuorosta ei tulekaan esille, mitä tarkalleen juodaan. Tässä vuorossa tärkeänä ei nähdä vain itse alkoholia vaan myös sen käyttäminen. Annella ja Ellulla oli näkemys siitä, että pikkujouluissa on pelkästään tarkoituksena käyttää alkoholia, ja vuorossa mainittu *kuoro* pilaa heidän näkemyksensä.

Yhdessä vuorossa juominen kohdistuu kirjaimellisesti ”omiin rahoihin”, vaikka todellisuudessa sillä tarkoitetaan alkoholin juomista.

(11) ”Joo, ei vaa huvittais yhtää juoda omia rahoja ku oli varautunu ilmaseen viinaan” (K2J1, 16.40–16.47, Ellu)

”Omien rahojen juominen” on vertaus siihen, että juomista pitää maksaa jotakin. Tämä tulee esiin myös siinä, että vuorossa sanotaan, että Anne ja Ellu olivat varautuneet siihen, että juomia saa ilmaiseksi pikkujoulujen järjestäjältä eli koululta, jossa he ovat töissä. Tämä ei kuitenkaan haittaa suu-restikaan alkoholin käyttöä, sillä vuoron alun *joo*, on vastaus Annen vuoroon ”Mennääks johonki vetää kunnan pohjat?” (K2J1, 16.38–16.40). Tällöin korostuu myös useista vuoroista esiin tuleva huomio siitä, että alkoholia käytetään huolimatta kaikesta muusta. Ei siis ole merkitystä, vaikka alkoholista joutuisikin maksamaan sen jälkeen, kun oli varauduttu ilmaiseksi saatavaan juotavaan.

Vetää, ryypätä ja ulkoiluttaa mäyräkoiraa

Verbejä tarkastellessa voidaan löytää kaksi verbiä, joilla viitataan aineistossa aina suuren alkoholin määrän nauttimiseen. Toinen näistä verbeistä on *vetää*-verbi, jota esiintyy sekä sellaisissa yhteyksissä, joissa alkoholi nähdään positiivisena asiana, mutta myös sellaisissa yhteyksissä, joissa suhtautuminen alkoholiin on tuomitsevaa. *Vetää*-verbi liittyy usein siihen, että jotain otetaan paljon, vaikka verbillä on muitakin merkityksiä kuin erilaisten aineiden nauttiminen, esimerkiksi musiikkia soitetessa saatetaan käyttää ilmaisua ”vetää hyvin” (Laurila, 2017: 18).

Laurila (2017) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut *vetää*-verbin semantiikkaa. Esimerkeissä, joissa *vetää*-verbi on yhdistettynä ruoka-aineeseen, tapahtuu syöminen tällöin intensiivisesti tai nopeasti (Laurila 2017: 35). Samaisen tutkimuksen mukaan *vetää*-verbi yhdistetään usein myös huumausaineiden ottamiseen, mikä tulee esille suomen kielen *vetää kännit* -idiomin avulla (Laurila 2017: 47). Laurilan tutkielman esimerkeistä löytyy useita esimerkkejä siitä, että *vetää*-verbi on yhdistetty johonkin humaltumiseen tai humalaan viittaavaan sanaan. *Vetää*-verbiä käytetään siis sellaisessa merkityksessä, kun juominen (tai syöminen) tapahtuu nopeasti ja, kun alkoholinkäytön tarkoituksena on päästä päihtyneeseen tilaan.

Suurimmaksi osaksi *vetää*-verbiä esiintyy sellaisissa yhteyksissä, joissa alkoholi ja sen käyttäminen nähdään positiivisena asiana. Positiivisuus voi tulla esille sen perusteella, että vuoroissa käytetään *vetää*-verbiä sellaisessa yhteydessä, jossa suunnitellaan tai tavoitellaan runsasta alkoholinkäyttöä kontekstin lähitulevaisuudessa. Lisäksi positiivisuus voi tulla esiin myös niin, että alkoholia

käytetään *vetää*-verbin sisältämän vuoron sanomisen aikana tai ainakin välittömästi vuoron sanomisen jälkeen, kuten käy ilmi esimerkin 14 kontekstista.

- (12) ”Mä vedän muuten senpäiväset liiskat tänää et jos ihminen ei saa ees viikonloppuna rentoutua”
(K1J4, 3.49–3.56, Anne)
- (13) ”Mennääks johonki vetää kunnon pohjat?” (K2J1, 16.38–16.40, Anne)
- (14) ”No mut se tarkoittaa et me voidaan vetää tää ite loppuun”
(K2J1, 20.02–20.05, Anne)
- (15) ”Joo ja vedetään ihan hirveet perseet” (K2J2, 19.37–19.39, Anne)

Esimerkeissä 12, 13 ja 15 alkoholinkäyttöä suunnitellaan, mikä tulee esille muun muassa futuurin käyttämisen avulla. Esimerkki 14 eroaa hieman näistä, sillä tässä alkoholia on tarkoitus käyttää heti vuoron sanomisen jälkeen. Tämä tulee esille kontekstista, ja sanalla *tää* viitataan jo valmiiksi avattuun kuohuviinipulloon. Tarkoituksena on luultavimmin juoda koko pullo nopeasti loppuun, mikä sopii hyvin edellä mainittuun *vetää*-verbin semantiikkaan.

Esimerkeissä 12, 13 ja 15 se, että tarkoituksena on juoda paljon, tulee verbin lisäksi esille muilla sanoilla, jotka korostavat sitä, että tarkoituksena on olla päihtynyt. Ei siis viitata siihen, mitä käytännössä aiotaan juoda vaan suoraan siihen humaltuneeseen tilaan, joka aiotaan saavuttaa. Näitä käydään tarkemmin läpi kuvussa 4.2. On kuitenkin hyvä huomata *vetää*-verbin merkityksen monimuotoisuus. Kuten todettu, aineistossa voidaan *vetää* itse juomaa, eli käyttää alkoholia runsaasti tai nopeasti. Kuitenkin myös aineistossa vedetään *perseet* ja *liiskat*, jolloin ei viitatakaan enää itse juomiseen, vaan suoraan humalatilaa. Verbin merkitys on näissä kuitenkin sen puolesta sama, että tarkoituksena on käyttää paljon alkoholia.

Vetää-verbi esiintyy kerran myös kerran sellaisessa vuorossa, jossa puhe alkoholista on negatiivista: ”Oot sitte vetäny ittes tohon kondikseen” (K1J4, 16.23–16.25, Vesa). Tässäkin tapauksessa verbiin sisältyy merkitys siitä, että alkoholia on otettu paljon, mikä tulee esille viittaamalla Ellun edellispäivän alkoholinkäyttöön sanoilla *tohon kondikseen*. Puhe on tuomitsevaa, mikä tulee esille paitsi *sitte*-sanasta, myös äänenpainosta sekä Vesan olemuksesta. *Sitte* voidaan tulkita diskurssipartikkeliksi, jotka kertovat tietystä asenteesta tai lausuman suhteesta kontekstiin (Tieteen termipankki

2024a). Partikkeli sitten tuo vuoroon tuomitsevan asenteen Ellun alkoholinkäyttöä kohtaan. Partikkelin merkitys tuomitsevan asenteen luojana tulee esille hyvin, jos partikkelia ei vuorossa olisi lainkaan. Jos partikkelin poistaisi, tulisi vuorosta säilyltään enemmän neutraali.

Verbin *vetää* lisäksi aineistosta löytyy myös verbi *ryypätä*, jolla viitataan aina selkeästi suuremman määrään käyttöön. Arkikielessä kyseisellä verbillä voidaan käyttää merkityksessä *juoda, sie- maista, kulauttaa* tai *ottaa ryypyy* (Kielitoimiston sanakirja 2024). Verbillä on kuitenkin myös erikoismerkitys, jonka mukaan verbillä voidaan viitata myös Kielitoimiston sanakirjan mukaan kohtuutomaan alkoholin nauttimiseen ja ”juopottelemiseen”. Suuren määrän nauttiminen tulee aineistosta esille kontekstin kautta, jossa *ryypätä*-verbin käyttämisen jälkeen alkoholin käyttäminen on suurta tai vaihtoehtoisesti se on toiminnasta päätelleen ollut suurta.

(16) ”Me tullaan nyt sun luo ryyppäämään” (K2J1, 17.05–17.07, Anne)

(17) ”Onneks mä rupesin ryyppäämää eihän siellä mitää kunnan miehiä ees ollu” (K2J4, 21.58–22.02, Ellu)

Ryypätä-verbi on esimerkki niistä verbeistä, jotka aineistossa rakentavat vain yhdenlaista alkoholin merkitystä. Alkoholiin suhtaudutaan positiivisesti aina, kun käytetään *ryypätä*-verbiä. Tämä tulee esille myös kontekstista: joko tulevaa alkoholinkäyttöä suunnitellaan tai todetaan, että suuri alkoholinkäyttö on ollut hyvä asia, eikä tuomitsevaa puhetta esiinny lainkaan *ryypätä*-verbin kanssa. Alkoholinkäytön suunnittelu tulee esille esimerkissä 16 toteavan lauseen ja indikatiivimuotoisen verbin avulla. Indikatiiville on tyypillistä, että se esittää asian toteutuvana tai totena (VISK § 1590), kuten tulee ilmi myös esimerkistä 16. Esimerkissä 17 taas positiivinen suhtautuminen alkoholinkäyttöön tulee esille hieman eri tavalla. Se, että alkoholinkäyttö nähdään hyvänä asiana, tulee esimerkissä 17 esiin lähinnä sanan *onneksi* avulla. *Ryypätä*-verbi ei itsessään sisällä positiivista suhtautumista alkoholiin, joten konteksti on välttämätön positiivisen suhtautumisen rakentamisessa.

Suureen käytettävään alkoholin määrään viittaa myös Annen vuoro ”Kohta muuten ulkoilutetaan sitä mäyräkoiraa ja kunnolla”. Ilmaisulla *ulkoiluttaa mäyräkoiraa* ei tarkoiteta kirjaimellisesti mäyräkoirarotuisen koiran ulkoiluttamista, vaan mäyräkoiralla viitataan 12 pullon kartongista tehtyyn pakkaukseen. Verbillä *ulkoiluttaa* viitataan tässä yhteydessä siihen, että juodaan juomia kyseisestä pakkauksesta. Suurta käytettävää määrää tässä yhteydessä lisää ilmaisu *ja kunnolla*, joka viittaa siihen, että pakkauksesta on mahdollisesti tarkoituksena juoda kaikki 12 pulloa. Jo ilmaisu *ulkoiluttaa*

määräkoiraa viittaa tässä kontekstissa itsessään jo alkoholin käyttämiseen, mutta ilman *ja kunnolla* - ilmausta sillä voitaisiin tarkoittaa myös pienemmän määrän nauttimista niin, että pakkauksesta juotaisiin vain osa.

Ottaa-verbi

Aineistossa *ottaa*-verbiä käytetään muutamassa erilaisessa merkityksessä. Yhtenä merkityksenä *ottaa*-verbiä käytetään juomisesta, jossa juotava määrä on pienehkö. Tällaisissa tapauksissa verbin merkitystä voidaan pitää aiemmin esille tuodun *vetää*-verbin vastakohtana. *Ottaa*-verbin käyttäminen yhteyksissä, jossa tietyssä tilanteessa on tarkoituksena juoda vain vähän, on aineistossa yleisin käyttöyhteys tälle verbille. Itsessään verbi ei kuitenkaan sisällä vähän ottamisen merkitystä, sillä kuten myöhemmin analyysissä huomataan, voidaan verbillä myös viitata suuren (alkoholin) määrän ottamiseen. Vähän ottaminen tulee esille muiden verbin kanssa esiintyvien sanojen kautta, eli konteksti on olennainen vähän ottamisen merkityksen tuottaja.

(18) ”Meiähän piti vähä ottaa tänää” (K1J4, 2.59–3.01, Ellu)

(19) ”Mä voin ottaa tänään vaa vähä, ehkä niiku pari bissee”

(K1J4, 4.46–4.49, Anne)

(20) ”No me otetaan tässä nyt lasilliset kuohuviiniä”

(K1J4, 7.17–7.21, Anne)

(21) ”No eiköhän ne oo jo otettu” (K1J4, 7.21–7.22, Vesa)

Kun *vetää*-verbillä viitataan jokaisessa aineiston tapauksessa suureen määrään, viittaa *ottaa*-verbi usein kohtuullisempaan käyttöön, jossa päihtyminen ei ainakaan kyseisellä hetkellä ole päämääränä. Vaikka *ottaa*-verbillä viitataan pienemmän määrän nauttimiseen kuin *vetää*-verbin kanssa, tulee vähyys esiin erityisesti vasta muiden sanojen kautta. Esimerkiksi vähyteen viitataan esimerkissä 20 sanalla *lasilliset*, jotka viittaavat yhteen lasiin. Lisäksi sanan paino kyseisellä sanalla luo myös merkitystä siitä, että otetaan vain yhdet lasilliset. Myös kuohuviini juomana voidaan liittää kohtuulliseen ja sivistyneeseen käyttöön, sillä kuohuviini on usein juhlistamisen välineenä käytetty juoma. Juhlistamisen välineenä sitä käytetään usein vain pieni määrä kuten yksi annos.

Vähyyteen viittaavien sanojen lisäksi vähän ottamista korostetaan vuoroissa myös muilla tavoilla. Näitä korostamisen tapoja ovat esimerkiksi nominatiivin ja genetiivin käyttö eli ilmaukset ovat määräisiä epämääräisyyden sijaan. Tätä käsitellään tarkemmin luvussa 4.1.4. Olennaista on kuitenkin se, että vain *ottaa*-verbin kanssa esiintyy erilaisia vähyyteen tai vähäiseen alkoholin määrään liittyviä ilmaisuja. Tämä erottaa verbin merkityksen *vetää*-verbistä, sillä *vetää*-verbin kanssa vähyyteen ei viitata kertaakaan, vaan sen kanssa olevat ilmaisut vahvistavat suurta käytettävää alkoholin määrää.

Otaa-verbiä käytetään myös sellaisissa tapauksissa, joissa alkoholinkäyttö nähdään välttämättömänä tai hyvin tärkeänä asiana. Tämä merkitys eroaa edellisistä esimerkeistä sen perusteella, ettei olennaista ole se, mitä tai kuinka paljon otetaan, vaan tärkeintä on se, että alkoholia ylipäätään käytetään. Lisäksi välttämättömyys ja tärkeys voidaan ilmaista suoraan. Suuren tärkeyden rinnalle nousee myös alkoholista kieltäytyminen, mikä tulee yksinkertaisesti esille vain Vesan vastausvuoroissa löytyvästä *ottaa*-verbiä kielteisessä muodossa.

(22) ”Emmä ota nyt ku mä tulin hakee vaa ne mun levyt”

(K2J4, 8.18–8.20, Vesa)

(23) ”Otathan sä nyt yhen tuopin” (K2J4, 8.8.20–8.22, Anne)

(24) ”Ota nyt” (K2J4, 8.23–8.24, Anne)

(25) ”Ota nyt” (K2J4, 8.25–8.27, Anne)

(26) ”En ota” (K2J4, 8.27, Vesa)

(27) ”Otat!!! Siis mulle ois hirveen tärkeä et sä ottasit nyt”

(K2J4, 8.28–8.31, Ellu)

(28) ”Iha hirvee olo, nyt on pakko ottaa yks bisse”

(K1J4, 18.29–18.33, Ellu)

Esimerkkiä 28 lukuun ottamatta eli esimerkit 22–27 liittyvät samaan keskusteluun ja alkoholin juomisen tärkeys nähdään Annen ja Ellun näkökulmasta. Anne haluaa tarjota Vesalle vuoron mukaan *yhen tuopin*, jotta Vesa suostuisi lainaamaan autoaan Annelle ja Ellulle. Esimerkissä 23 ei kysytä, haluaisiko Vesa *yhen tuopin* vaan asia todetaan suoraan väitelauseen avulla. *-HAN*-liitepartikkeli kuitenkin pehmentää väitelauseetta pyynnön kaltaiseksi (Kielitoimiston ohjepankki 2024a).

Pyynnön kaltaiseen kehotukseen vastataan kieltävästi *juoda*-verbin avulla, jonka jälkeen kehotus alkoholin juomiseen on toteavampaa, sillä *hAn*-liitepartikkelia ei enää käytetä. Sen sijaan esimerkeissä 24 ja 25 käytetään imperatiivia eli kehotus alkoholin juomiseen muuttuu suoraan käskyksi. Käsky ei kuitenkaan ole epäkohtelias. Käskymuoto voi olla neutraalin kohtelias, jos tilanteessa kuu-
lija on hyötyjän asemassa (Kielitoimiston ohjepankki 2024b). Tilanteessa hyötyjä on Vesa, jolle juomia on tarkoituksena tarjota, vaikka Annella ja Ellulla onkin tarkoituksena hyötyä jälkeenpäin siitä, että he ovat tarjonneet Vesalle.

Alkoholin juomisen tärkeys ja välttämättömyys tulee esille myös kehotusten toistolla sekä Ellun vuorosta eli esimerkistä 27. Neutraaleista kehotuksista tulee epäkohteliaampia, kun kehotuksiin ei suostuta. Tämä eroaa kehotuksista erityisesti sen perusteella, että aiemmin kehotuksen sävyn tuonut imperatiivimuoto muuttuu indikatiivimuodoksi. Indikatiivi ilmaisee tilan tai asian toteutuvana, jolloin sen sisältämä velvoite voi olla ehdottomampi imperatiivimuotoon verrattuna (VISK § 1590). Käskevää sävyä lisää myös huudahdus. Väitelauseen lisäksi alkoholin juomisen tärkeyttä tuo esille myös se, että Ellu mainitsee suoraan, sen, että hänelle olisi tärkeää, että Vesa ottaisi tilanteessa yhden oluen.

Alkoholin käyttämisen välttämättömyyttä korostetaan myös esimerkissä 28, jossa *ottaa*-verbi esiintyy substantiivin *pakko* kanssa, joka tuo lauseeseen velvoittavan merkityksen. Alkoholia on siis esimerkin mukaan välttämätöntä juoda. Esimerkissä alkoholin ajatellaan parantavan pahaa oloa, mikä on syy sille, että kyseisessä tilanteessa alkoholin juominen on tärkeää. Välttämättömyys ohella esimerkeistä tulee esiin myös se, että alkoholilla ajatellaan olevan vaikutusta jonkin muun, usein positiivisen, asian eteen. Ensimmäisissä esimerkeissä alkoholilla ajatellaan olevan vaikutus auton saamiseen, kun viimeisessä alkoholin avulla tavoiteltava asia on hyvä olo.

Vaikka suurimmaksi osaksi *ottaa*-verbiä käytetään sellaisissa tilanteissa, joissa alkoholia ei ole tietyllä hetkellä tarkoituksena nauttia päihtymiseen asti, käytetään verbiä kaksi kertaa myös sellaisissa tilanteissa, joissa nautittava määrä on suuri. Lisäksi esimerkeissä 29 ja 30 *ottaa*-verbiä käytetään *ottaa*-verbin kanssa hieman samankaltaisessa merkityksessä, sillä näissä vuoroissa ei viitata juomiseen vaan siihen, mitä juomia oli valinnut juotavakseen. Näissäkin vuoroissa on olennaista se, että juotavien juomien määrä on suuri ja tarkoituksena on päihtyä, sillä aiemmin otetut juomat on tarkoituksena juoda.

(29) ”Mä en osannu päättää nii mä otin punkun bissen ja ginin”

(K1J10, 8.38–8.40, Anne)

(30) ”Helvetin hyvä, mä otan saman” (K1J10, 8.40–8.41, Ellu)

(31) ”Mä varmistan vaa nyt että me voidaan ruveta ottaa kunnolla naukkua” (K2J4, 20.49–20.54, Anne)

Esimerkissä 29 suuri määrä tulee esille sen perusteella, että *ottaa*-verbin objektina on kolme eri juomaa. Vaikka kolmen eri juoman mainitsemisella *ottaa*-verbillä viitataan selkeästi suuren alkoholimäärän käyttämiseen, on verbillä tässä yhteydessä hieman erilainen merkitys kuin jos verrataan aiempaan *ottaa*-verbin merkitykseen, joka ilmaisee suoraan kyseisellä hetkellä juomista. Esimerkissä 29 *ottaa*-verbiä käytetään *tilata* tai *ottaa* -verbien kanssa samankaltaisessa merkityksessä, vaikka olennaista on alkoholin määrän suuruus. Tämä merkitys tulee esille myös vuoroa seuraavasta Ellun vastausvuorosta (esimerkki 30). Tämän vuoron sanomisen jälkeen Ellu lähtee hakemaan tiskiltä juomia, eli *ottaa*-verbillä viitataan juomien hakemiseen.

Esimerkissä 31 taas suurta määrää korostetaan *kunnolla*-sanan avulla. Esimerkki 31 on hieman poikkeava muista *ottaa*-verbin sisältävistä vuoroista, sillä siinä verbin merkitys on melko samanlainen *vetää*-verbin kanssa, esimerkki 31 viittaa samantapaiseen käyttöön kuin mitä *vetää*-verbillä ilmaistaan, eli alkoholia on tarkoituksena juoda paljon ja nopeaan tahtiin. Tämä tulee esiin *kunnolla*-sanan avulla, joka määrän sijaan tässä vuorossa vahvistaakin toimintaa eli *ottamista*.

Alkoholin käyttämisen lisäksi *ottaa*-verbiä käytetään aineistossa muutaman kerran myös toisenlaisessa merkityksessä. Molemmat vuoroista liittyvät samaan tilanteeseen, jossa Vesa ottaa pöydältä mukaansa viinipullon, ja perustelee tätä sanomalla, että Anne oli vienyt viinipullon Vesalta jonakin iltana. Ellu puolestaan ei hyväksy, että Vesa vie pullon mennessään, minkä vuoksi hän kysyy Annelta, ottiko Vesa tosiaan pullon mukaansa.

(32) ”Sä otit multa yks ilta” (K1J4, 8.01–8.03, Vesa)

(33) ”Ottiks vesa tost vinkkupullo?” (K1J4, 8.05–8.07, Ellu)

Sekä esimerkissä 32 että esimerkissä 33 *ottaa*-verbiä käytetään *viedä* ja *ottaa pois* -verbien kanssa samanlaisessa merkityksessä. Tällöin *ottaa*-verbillä ei viitata alkoholin käyttämiseen ainakaan suoraan, vaikka oletuksena on, että pullo, jonka Vesa ottaa mukaansa, on tarkoituksena käyttää joskus myöhemmin. Vaikka *ottaa*-verbillä on tässä aiempaa erilainen merkitys, liittyy verbiin kuitenkin

positiivinen suhtautuminen alkoholiin. Ellu ei voi hyväksyä, että hänellä ja Annella on pullo vähemmän alkoholia ja jopa Vesa haluaa takaisin sen, minkä Anne vuoron mukaan oli häneltä vienyt.

4.1.2 Muut aineiston verbit

Aineistosta löytyy myös joukko sellaisia verbejä, joilla ei viitata suoraan alkoholin käyttämiseen, mutta jotka tuovat olennaisesti esille suhtautumista alkoholiin. Yhtenä näkökulmana positiiviseen suhtautumiseen on pelko siitä, ettei alkoholia mahdollisesti ole saatavilla. Mahdollista alkoholin loppumista ilmaistaan aineistossa eri tavoilla, joissa osassa loppuminen tulee esille kysymysten avulla ja toisissa taas pelkoa alkoholin loppumisesta tuo verbin merkitys itsessään.

(34) ”Loppuks viinat? Eihän viinat nyt loppunu?” (K1J4, 9.12–9.15, Ellu)

(35) ”Onks täällä viinat loppu?” (K1J10, 14.36–14.37, Anne)

(36) ”Mä luulin että viinat ovat loppu mutta ei ne olekaan loppu”

(K1J10, 14.52–14.55, Anne)

(37) ”No mut sehän on ollu just se juttu nii ettei tarvii koko ajan

jännittää että mistä sitä saa ja koska se loppuu” (K2J1, 7.15–7.20, Anne)

Jokaisessa edellä kuvatussa esimerkissä on osittain kyse siitä, että joko pelätään alkoholin loppumista tai harmitellaan sen puutetta. Esimerkissä 34 pelko ”viinujen loppumisesta” tulee esille selvimmän kieltoisanassa näkyvän *-han*-liitepartikkelin avulla. Verbialkuinen *-han* liitepartikkelin sisältävä lause voidaan tulkita tarkistuskysymykseksi, kehotukseksi tai pyynnöksi, ja sillä osoitetaan, että kysyjällä on ennakkotietoa puheenaiheesta. Lisäksi kysymyksellä voidaan hakea samanmielisyyttä (VISK § 830.) Tässä tapauksessa liitepartikkelilla on merkitystä nimenomaan tarkistuskysymyksenä, sillä ennen vuoroa Ellu on kaatanut lasiin pullossa jäljellä olevan kuohuviinin. Toivottavaa olisi, että Ellu olisi samaa mieltä siitä, etteivät ”viinat” loppuneet.

Esimerkissä 35 pelko alkoholin, tai esimerkin mukaan ”viinan” loppumisesta tulee enemmän esille kontekstista, sillä itsessään kysymys on sävyltään neutraali. Myös tässä tapauksessa kysymys on tarkistus-kysymyksen mallinen, sillä se on vastaus kohtauksessa taustalta kuuluvaan vuoroon ”Viski on kohta loppu”. Kyseinen vuoro viittaa vain alkoholin mahdolliseen loppumiseen, mutta se myös aiheuttaa Annelle pelon siitä, että alkoholi loppuu. Pelko loppumisesta näkyy vasta Annen kysymyksessä (esimerkki 35) sekä toiminnan kautta hänen seuraavassa vuorossaan (esimerkki 36). Tämän vuoron aikana hän myös tuo pöytään useita laseja lisää. Hetkellinen pelko siitä, että alkoholin luultiin olevan loppu, johti siis siihen, että varauduttiin mahdolliseen tulevaan alkoholin loppumiseen hakemalla lisää juomia.

Esimerkissä 37 pelko alkoholin puuttumisesta tulee esille jo verbin puolesta. Vuorossa käytetään verbiä *jännittää*, jota käytetään hieman hermoilun merkityksessä, toisin kuin aiempien esimerkkien *olla*-verbi. Kyseisessä esimerkissä jännitystä aiheuttaa mahdollisuus siihen, että alkoholi loppuu kesken, mutta myös se, ettei sitä ylipäättään ole jossain paikassa saatavilla. Tämäkin kyseinen vuoro korostaa ajatusta siitä, että alkoholi ja sen käyttäminen nähdään välttämättömänä asiana monessa eri yhteydessä.

Se, että ennakoidaan alkoholin mahdollista loppumista tulevaisuudessa, tulee esille myös muissa vuoroissa. Näissä vuoroissa ennakointi tapahtuu suuresti sen puolesta, että alkoholia otetaan jollakin tavalla talteen, tai suunnitellaan, miten alkoholi saadaan riittämään. Alla olevissa esimerkeissä ei kuitenkaan yllä olevien esimerkkien tapaan ole kyse siitä, että jollakin tavalla pelättäisiin alkoholin loppumista.

(38) ”Nii no joo kylhän se sit säilyy jossei se mee” (K2J4, 12.14–12.17, Ellu)

(39) ”Nii mut hyvä koska kylhän se säilyy jos ei se mee”

(K2J4, 12.33–12.36, Anne)

(40) ”Hei hyvä, ja kato sit tehää taas sitä et otetaa koko ajan uus lasi ja

jätetään niitä sinne ja sit loppuillan voi juoda niit vajaita ku ei

niihin taaskaan kukaan koske” (K2J1, 11.20–11.30, Anne)

Esimerkeissä 38 ja 39 käytetään *säilyä*-verbiä, jolla viitataan siihen, ettei alkoholi mene huonoksi, jos sitä ei käytä heti. Tässä ajatuksena on se, että vuoron jälkeen ostetun alkoholin voi käyttää

myöhemmin. Kyseisissä vuoroissa siis varaudutaan siihen, että alkoholi ei loppu tulevaisuudessa, mutta varsinaista pelkoa alkoholin loppumisesta ei vuoroista tule esille, kuten aiemmissa vuoroissa. Pelkoa loppumisesta ei myöskään ole havaittavissa esimerkistä 40, mutta tässäkin vuorossa suunnitellaan sitä, miten alkoholi tulee riittämään tulevaisuudessa. Tulevaisuus on tässä vuorossa pienempi kuin esimerkeissä 38 ja 39, sillä näissä tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon alkoholia riittämään yhden illan ajalle.

Alkoholin loppumiseen varautumisen lisäksi alkoholi nähdään välineenä. Esimerkiksi aineistosta löytyy myös sellaisia verbejä, joilla viitataan osittain alkoholin käyttöön, mutta niissä on kyse siitä, ettei alkoholia ole tarkoitus juoda kokonaan itse. Tällaisissa tapauksissa korostuu se, että alkoholia käytetään jotain varten. Tämä saatetaan sanoa suoraan kuten esimerkissä 41 tai vaihtoehtoisesti alkoholin mahdollista vaikutusta voidaan suunnitella etukäteen, kuten esimerkissä 42.

(41) ”Hei pitää varmaan olla skumppaa sitä Aki-juttua varten”

(K2J1, 18.11–18.15, Ellu)

(42) ”No siis kauheetaha siit tulee mut ei meijä ehkä tarvii tarjota

sille ku muutama olut” (K2J4, 7.42–7.47, Anne)

(43) ”Soiskohan neidit mulle mahdollisuuden tarjota teille jotain

juotavaa” (K2J2, 17.19–17.23, Pertsu)

Esimerkistä 41 alkoholi nähdään osittain juhlistamisen välineenä, mitä korostaa myös juomavalinta, sillä *skumppa* eli kuohuviini on usein juhlistamisen välineenä käytetty juoma. Kiintoisaa esimerkissä on se, että alkoholia on kyllä tarkoitus käyttää, mutta tämä ilmaistaan omistusrakenteen avulla. Ikään kuin tärkeää ei tässä kohdassa olisi itse alkoholin käyttäminen ja juominen vaan se, että alkoholia ylipäättään on. Esimerkki 41 eroaa useista muista esimerkeistä sen puolesta, ettei alkoholia tässä tilanteessa ole tarkoitus juoda vain sen juomisen ilosta, vaan alkoholi on osa jotain muuta kokemusta, tässä tilanteessa sitä, että Aki saisi viran koulutoimenjohtajana.

Myös esimerkissä 42 alkoholia käytetään välineenä jonkin toisen asian vuoksi, mutta ei mainita suoraan, että alkoholia käytettäisiin jotain varten. Esimerkissä 42 ei myöskään ole kyse siitä, että alkoholia käytettäisiin itse. Vesalle halutaan tarjota *muutama olut* sen vuoksi, että Vesa suostuisi lainaamaan Annelle ja Ellulle autoaan. Alkoholi on siis tässä esimerkissä lahjonnan osa, mikä tulee esille *tarjota*-verbin avulla. *Tarjota*-verbillä voidaan tarkoittaa muun muassa ehdottaa tai kehottaa ottaa

jotakin vastaan, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös mahdollisuutta käyttää jotain hyväkseen (Kieli-toimiston sanakirja). Esimerkissä 42 on kyse juuri siitä, että Vesalle halutaan tarjota juomia, jotta hänet saataisiin tekemään jotain muuta. Alkoholia ei siis tarjota esimerkiksi ystävällisyydestä.

Myös esimerkissä 43 alkoholia tarjotaan, tällä kertaa Annelle ja Ellulle. Myös tässä yhteydessä tarjoamisella on hyväksi käyttämisen merkitys, sillä tarjoamisella pyritään saamaan itselle jotakin. Vuorossa Pertsan-niminen henkilö haluaa tarjota Annelle ja Ellulle juotavaa, ja vastalahjaksi hän odottaa luultavimmin saavansa huomiota ja läheisyyttä joko Annelta tai Ellulta. Tämä tulee esille myös hänen muusta toiminnastaan.

Aineistossa viitataan yhdellä verbillä suoraan siihen, että alkoholin käyttämistä pyritään rajoittamaan. Tämä tulee esille verbin *rajoittaa* avulla. Seuraava esimerkki on ainoa aineiston esimerkki siitä, että alkoholin käytön vähentämiseen pyritään sellaisella verbillä, jonka merkitykseen itsessään liittyy olennaisesti se, että jotain pyritään vähentämään.

(44) ”Anne rajota vähä. Tota juomista” (K1J10, 12.26–12.30. Vesa)

Kritisointia esimerkissä 44 lisää myös verbin modus imperatiivi. Tämä on ainoa tapaus, jossa alkoholinkäyttöä pyritään vähentämään suoraan jollekin henkilöhahmolle annetulla käskyllä. Tämän lisäksi aineistosta löytyy kuitenkin imperatiivia muistuttavia verbimuotoja, joissa verbi ei kuitenkaan ole imperatiivin sääntöjen mukainen.

(45) ”Ettekä tilaa enää mitää” (K1J4, 9.40–9.41, baarin työntekijä)

(46) ”Te ette kyl nyt rupee avaamaa yhtään mitään. Sitä paitsi toi on ihan saatanan typerää toi terävien käyttö” (K2J1, 17.29–17.35, Vesa)

Näissä kahdessa tapauksessa alkoholin käytön rajoittamiseen pyritään vaikuttamaan sen avulla, että kielletään juoman tilaaminen sekä juomien avaaminen eli toisin sanoen alkoholin käyttäminen. Tapauksen verbeissä *tilata* ja *avata* moduksena on indikatiivi imperatiivin sijaan, mikä muuttaa vuorot suorista käskyistä direktiivien suuntaisiksi. Vuorojen moduksen erottaa imperatiivista olennaisesti kielto sana: vuorossa kielto sanana on *ei*, monikon toisen persoonan verbimuodon mukaisessa

muodossa. Jos vuorot olisivat imperatiivimuotoisia, olisi kieltoisanana *älä* taivutettuna monikon toiseen persoonaan.

Direktiiviä käytetään kielessä määritelmänä ohjailevissa tarkoituksissa oleville lausumille (Tieteen termipankki 2024b). VISKin mukaan direktiivillä tarkoitetaan ohjailevaa lausumaa, jolla voidaan esimerkiksi käskää, kehottaa tai pyytää olemaan toimimatta tietyllä tavalla. Lisäksi direktiivit tulevat tulkituksi kontekstin avulla kielellisten ja kontekstipiirteiden yhteisvaikutuksessa (VISK § 1645). Tämän vuoksi kyseiset vuorot voidaan luokitella direktiiveiksi, sillä kielellisten piirteiden mukaan ne ovat toteavia lauseita, mutta kontekstissaan niillä on käskävä tai pyytävä sävy.

Kritisoivan käytön lisäksi verbiä *avata* käytetään myös positiivisessa merkityksessä, kun pohditaan sitä, että pitäisikö avata kuohuviinipullo. Lisäksi myös *tilata*-verbiä käytetään myös positiivisissa yhteyksissä. Aineistosta löytyy myös muita verbejä, jolla viitataan siihen, mitä käytännössä tapahtuu ennen alkoholin käyttämistä.

Edellä mainittujen verbien lisäksi aineistosta löytyy myös sellaisia verbejä, joilla viitataan siihen, mitä tehdään ennen kuin juomat voidaan juoda tai siihen mitä juomia on mahdollista juoda. Tämä tulee usein esiin verbien *hakea*, *kaataa*, *saada* tai *olla* avulla, mikä tulee esille alla olevista esimerkeistä. Olennaista on, että näitä verbejä käytettäessä puhe alkoholista on positiivista, sillä verbeillä viitataan siihen, mitä tapahtuu aiemmin kuin vuoron kohteena oleva alkoholi käytetään. Oletuksena on, että *haettu*, *kaadettu*, saatu tai kaapeissa *oleva* alkoholi käytetään sitten, kun verbin ja kontekstin merkityksen mukainen toiminta on suoritettu.

- (47) ”Joo mä haen” (K1J4, 5.24–5.26, Ellu)
- (48) ”Kaadatko siitä vielä vähän kuoharii?” (K1J4, 9.04–9.06, Anne)
- (49) ”Hei saat sä mulle tän saman satsin?” (K1J10, 10.13–10.15, Anne)
- (50) ”Kaada tuoppiin sitä punkkua” (K1J10, 16.32–16.34, Ellu)
- (51) ”Vesa mitä muuta tääl on ku jekkuu?” (K2J1, 17.27–17.29, Ellu)
- (52) ”Tääl on nyt viskii, jekkuu..bissee, sidukkaa” (K2J1, 17.41–17.49, Anne)
- (53) ”Totta, vesa! Onks täällä skumppaa?” (K2J1, 18.17–18.20, Anne)

4.1.3 Verbittömyys

Vaikka alkoholinkäyttöön viitataan useimmiten edellä läpi käytyjen verbien avulla, voidaan tulevaan alkoholinkäyttöön viitata myös ilman verbiä. Verbittömyys liittyy usein aina ostotapahtumaan.

(54) ”Kaksi tuoppia” (K1J4, 9.43–9.45, Anne)

(55) ”Ja hei kaks näkäräistä” (K1J4, 9.45–9.46, Ellu)

(56) ”Kaks gt:tä kaks bissee ja kaks punkkuu” (K1J10, 11.27–11.30, Ellu)

Verbittömiä vuoroja esiintyy aineistossa vain silloin, kun tilaaminen ja puhe kohdistuu baarin työntekijälle. Vuorojen rakenne muistuttaakin hyvin asiointitilanteen kieltä, tätä ajatusta korostaa se, ettei verbittömyyttä aineistossa muuten ilmene muulloin kuin tilaustilanteissa. Jos Anne ja Ellu puhuvat siitä, mitä aikovat tilata tai mitä aiemmin tilasivat, on vuoroissa aina verbi. Koska edellä mainituissa esimerkeissä ei ole verbiä, ovat vuorot kielipillisesti vajaita lauseita. Esimerkit ovat tyypillisiä asiointitilanteisiin liittyviä pyynnöksi tulkittavia lausekemuotoisia direktiivejä (VISK § 879). Vuorot edustavat tyypillistä asiointikieltä myös niiden suunnan puuttumisen perusteella (VISK § 1677). Vuoroissa ei mainita, kenelle kaksi tuoppia tai kaksi näkäräistä ovat menossa, mutta kontekstista se käy hyvin ilmi. Esimerkeistä 54, 55 ja 56 tulee esille myös se, tilataanko juomia määrällisesti monta vai vain yksi. Tätä huomiota käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Tilaamisen lisäksi verbittömyyttä esiintyy yhdessä vuorossa, jossa kritisoidaan suurta alkoholinkäyttöä viittaamalla pöydällä olevien lasien määrään.

(57) ”Aika monta lasia sulla” (K1J10, 7.25–7.26, Vesa)

Kyseisessä vuorossa kritisointi tulee esille oikeastaan vain kontekstin avulla, sillä kontekstin perusteella esille tuleva merkitys on erilainen kuin vuoron kirjaimellinen merkitys. Vuorossa ei kritisoida tai tuomita pöydällä olevien lasien määrää vaan lasien määrä rinnastetaan siihen, kuinka paljon juomia juodaan tai on tarkoituksena juoda.

4.1.4 Alkoholiin viittaavat nimet ja sanamuodot

Alkoholiin viitataan aineistossa useilla erilaisilla nimillä ja muilla sanoilla, joilla voidaan ilmaista muun muassa käytettävän alkoholin määrää, alkoholin ominaisuutta sekä alkoholiin suhtautumista. Huomattavaa alkoholiin viitattaessa on se, ettei alkoholiin viitata aineistossa kertaakaan sanalla *alkoholi* vaan alkoholiin viitataan joko juomien nimillä, juomia kuvailevilla sanoilla tai juomien lempinimillä, jotka ovat enemmän tai vähemmän tunnettuja myös sarjan kontekstin ulkopuolella. *Alkoholi*-sanaa ei käytetä myöskään silloin, jos puhutaan siitä, että jokin juoma sisältää alkoholia. Toisaalta *alkoholi*-sanana puuttumista voi selittää myös se, ettei kyseisen sanan käyttäminen välttämättä ole puhekielelle kovinkaan ominainen. Sana on melko yleiskielinen, joten siihen törmää enemmänkin kirjoitetuissa ja sarjan kieltä asiatyylisemmissä teksteissä.

Yhtenä nimiin liittyvänä huomiona on *viina*-sanana käyttö. Sanaa *viina* käytetään aineistossa muutaman kerran *ilmainen*-sanana yhteydessä.

(58) ”Me ollaan jokaisena vuotena saatu kutsu bar einoun ilmasen viinan bileisiin” (K1J10, 3.15–3.22, Anne)

(59) ”Ilmasen viinan bileet. Hetkinen. Nehän on ilmasen viinan bileet siellähän saa ilmasta viinaa” (K1J10, 3.28–3.40, Ellu)

(60) ”Joo, ei vaa huvittais yhtää juoda omia rahoja ku oli varautunu ilmaseen viinaan” (K2J1, 16.40–16.47, Ellu)

Oleennaista *viina*-sanana käytössä on se, että sen merkitys käyttöyhteyksissä on luultavimmin laajempi kuin sen oikea merkitys. Virallisesti *viina* tarkoittaa tislattuja ja väkeviä alkoholijuomia (Kielitoimiston sanakirja 2024). Sarjassa sanaa *viina* käytetään kuitenkin synonyymina kaikenlaiselle alkoholille, mikä tulee esille toiminnan kautta. Vaikka puhutaan viinasta, on juotavat juomat paljon muitakin kuin vahvaa alkoholia. Myös kielitoimiston sanakirjan mukaan, viinalla voidaan viitata vain yleisesti alkoholiin (Kielitoimiston sanakirja 2024). Tällöin *viina*-sanaa käytetään *alkoholi*-sanana merkityksessä, mikä voi selittää *alkoholi*-sanana puuttumista.

Yleistä alkoholiin liittyvissä nimissä on yleiskielisen tai virallisen nimen lempinimen käyttäminen. Osa lempinimistä voi olla lyhennettyjä ilmauksia tietyn alkoholijuoman virallisesta nimestä, jolloin lempinimen muoto muistuttaa jollain tavalla virallista nimeä. Tällaiset lempinimet ovat myös usein puhekielessä tunnettuja ja käytettyjä, ja niihin voi törmätä muissakin kuin sarjan yhteyksissä. Osalle lempinimistä löytyy myös merkitys sanakirjasta, mikä kertoo niiden käytöstä myös muissa kuin sarjan yhteyksissä.

(61) ”Kaadatko siitä vielä vähän kuoharii?” (K1J4, 9.04–9.06, Anne)

(62) ”Bissee punkkuu valkkarii ginii siiderii viskii sit siel on kossucampari booli” (K1J10, 8.31–8.36, Anne)

(63) ”Vesa mitä muuta tääl on ku jekkuu?” (K2J1, 17.27–17.29, Anne)

(64) ”Tääl on nyt viskii, jekkuu..bissee, sidukkaa” (K2J1, 17.41–17.49, Anne)

(65) ”Joo eikä mitää hätää, mä en kehdannu vaa sanoo mut mul on toinenki kossu” (K2J4, 20.38–20.45, Ellu)

Kaikissa esimerkkivuoroissa esiintyy jonkinlainen lempinimi alkoholille. Yhteistä näille lempinimille on se, että ne muistuttavat jollakin tavalla virallista sanaa. *Kuoharilla* viitataan kuohuviiniin, *punkku* ja *valkkari* ovat puna- ja valkoviinejä, *sidukalla* tarkoitetaan siideriä ja *kossulla* viitataan Koskenkorva-merkkiseen vahvaan alkoholijuomaan. Sanalla *jekku* tarkoitetaan Jägermeister-yrtilikööriä, ja sana on myös yleisessä käytössä tiedetty, vaikkei sen ulkoasusta näy yhtä selkeästi sen virallinen nimi.

Yhtenä aineistossa yleisimmistä alkoholiin viittaavista sanoista on *bissee*, jolla tarkoitetaan olutta. *Bissee* on yleisesti tunnettu sana, joka tarkoittaa arkikielessä olutta (Kielitoimiston sanakirja 2024). Sanan merkitys tulee luultavimmin indoeurooppalaisten kielten *olutta* tarkoittavista sanoista (beer, Bier), sillä niiden ulkoasu muistuttaa eniten sanaa *bissee*.

Muita yleisesti tunnettuja lempinimiä alkoholille ovat myös *skumppa* ja *mäyräkoira*, joita molempia esiintyy aineistossa vain yksissä aineiston jaksoissa. Aineiston osalta *skumppa*-sanaa käytetään vain jaksossa K2J1 ja sanaa *mäyräkoira* esiintyy vain jaksossa K2J4. Käyttö on siis vähäistä verrattuna esimerkiksi *bissee*-sanaan, jota esiintyy monessa jaksossa.

- (66) ”Hei pitää varmaan olla skumppaa sitä aki-juttua varten”
(K2J, 18.11–18.15, Ellu)
- (67) ”Totta, vesa! Onks täällä skumppaa?” (K2J1, 18.17–18.20, Anne)
- (68) ”Hei mut käydää nyt ostamassa sulle yks mäyräkoira”
(K2J4, 12.11–12.13, Anne)
- (69) ”Mä ostin varmuuden vuoks vielä toisen mäyräkoiran jos sattuu jotain”
(K2J4, 12.28–12.33, Ellu)
- (70) ”Tän mäyräkoiran keksijälle pitäs kyllä antaa joku palkinto”
(K2J4, 21.27–21.32, Anne)

Sekä sanat *skumppa* että *mäyräkoira* ovat molemmat yleisesti tiedettyjä sanoja alkoholille. *Skumppa* viittaa kuohuviiniin arkikielisenä ilmauksena (Kielitoimiston sanakirja 2024), vaikka nimen ulkoasu ei muistuta *kuohuviini*-sanaa. *Mäyräkoiralla* tarkoitetaan 12 pullon kartonkista olutpakkausta, ja ilmaus liittyy luultavasti pakkauksen muotoon, joka liitetään mäyräkoiran pitkän vartalon muotoon.

Osa alkoholiin viittaavista nimistä on mahdollisesti vain sarjaan keksittyjä, jotka ovat myös jonkinlaisia lempinimiä alkoholille. Esimerkkinä tästä on sana *näkäräinen*, joka tulee sarjan aikana esille useita kertoja.

- (71) ”Nyt et sano mitään mut mä haen meille yhet näkäräiset, se on tavallaa niiku kiitos” (K1J4, 19.16–19.21, Ellu)
- (72) ”Hei ottasitsä kans jonku näkäräisen?” (K2J1, 12.23–12.25, Anne)
- (73) ”Voinks mä ottaa yhen näkäräisen” (K2J4, 18.04–18.06, Ellu)

Sana *näkäräinen* on esimerkiksi *mäyräkoiraa* ja *skumppaa* erikoisempi ilmaisu, sillä sille ei löydy merkitystä esimerkiksi sanakirjasta edellä olevien lempinimien tapaan. Sarjassa sanan esiintyvyyteen voidaan kuitenkin liittää helposti merkitys vahvasta alkoholista ja määrältään pienestä annoksesta. Määrän pienuus tulee esille kontekstista sillä, että jos otetaan *näkäräinen*, on juoma snapsilasissa, jonka tyypillinen koko on 4 cl. Vaihtoehtoisesti *näkäräisellä* tarkoitetaan myös pientä huikkaa, jonka ottamiseen liittyvän toiminnan perusteella voidaan ajatella juoman olevan vahvaa. Pienen huikan

ottamisen merkitys tulee esille esimerkivuoron 73 jälkeen, sillä vuoron sanomisen jälkeen Ellu ottaa pienen huikan muovipullosta.

Toinen esimerkki luultavimmin vain sarjassa esiintyvistä nimensä on *konu*, jolla sarjassa tarkoitetaan luultavimmin konjakkia. *Konu*-sanaa ei sarjassakaan selitetä tarkalleen, eikä sen merkitys tule esille kontekstista kuten tapahtuu *näkäräinen*-sanan yhteydessä. Etymologisen sanakirjan mukaan *konu* tarkoittaa ihmeellistä temppua tai taikaa sekä slangisanana joko ikävää, huonoa tai mukavaa (Suomen etymologinen sanakirja). Sarjan merkitys on kuitenkin selkeästi erilainen, ja sanan voidaan ajatella tarkoittavan alkoholijuomaa sen perusteella, että se esiintyy aineistossa muiden alkoholi-nimien kanssa samassa yhteydessä.

Lempinimien käyttöön voidaan liittää myös tietynlainen suhtautuminen alkoholiin, vaikka juomiin saatetaankin välillä viitata niiden oikeilla nimillä sekä positiivisessa että esimerkiksi kritisoi-vassa puheessa. Kuitenkin on huomattavaa, että suurimmaksi osaksi lempinimiä käyttävät vain Anne ja Ellu, vaikkakin *bisse* kuuluu yleisesti myös Vesan sanavarastoon. Tyypillistä lempinimien käytöllä on myös se, että niitä esiintyy oikeastaan vain, kun alkoholi nähdään positiivisena asiana ja sen käyttö on enimmäkseen humalanhakuista. Virallisia nimiä käytetään muun muassa silloin, jos halutaan korostaa alkoholin kohtuullista käyttöä tai puheen kohteena olevaa alkoholia ei ole tarkoituksena käyttää itse heti, vaan puheen kohteena oleva alkoholi on johonkin muuhun tarkoitukseen. Tämä tulee esille muun muassa seuraavista vuoroista.

(74) ”No me otetaan tässä nyt lasilliset kuohuviiniä” (K1J4, 7.17–7.21, Anne)

(75) ”Kermalikööri, se on niin joulunen” (K2J1, 4.07–4.10, Ellu)

(76) ”Miten ois madeira?” (K2J1, kohta 4.20–4.21, Anne)

(77) ”Mitäs mieltä oot camparista” (K2J1, 4.12–4.14, Ellu)

(78) ”No siis kauheetaha siit tulee mut ei meijä ehkä tarvii tarjota sille ku muutama olut” (K2J4, 7.42–7.47, Anne)

Esimerkissä vähyys korostuu sanapainon mukaan, sillä paino on lauseessa sanalla *lasilliset*. Vaikka esimerkkien 75, 76 ja 77 kohtauksessa viitataan suureen alkoholin määrään, tarkoituksena ei ole kuitenkaan juoda kaikkea määrää itse vuoron sanomisen jälkeen, vaan vuoroissa Anne ja Ellu pohtivat pikkujouluissa jaettavien ”joulupussien” sisältöä. Esimerkki 78 eroaa hieman muista vuoroista, mutta

olennaista tässäkin esimerkissä on se, ettei siinä suunnitella Annen ja Ellun itsensä alkoholinkäyttöä, vaan vuoron *muutama olut* on tarkoitettu Vesalle. Virallisia nimiä käytetään myös negatiivissävytteisessä puheessa.

(79) ”No tänä vuonna ei oo kumpaakaan. Tänä vuonna on lasi viiniä tai olut ruuan kanssa” (K2J1, 16.09–16.15, Tarja)

Tarjan vuoro on vastausvuoro Annen vuoroon, jossa Anne tiedustelee, onko pikkujouluissa ”joulupussit vai tarjoilupöytä”, joissa molemmissa on oletuksena, että alkoholia on tarjolla paljon. Tämän vuoksi Tarjan vastausvuoro voidaan tulkita suurta alkoholinkäyttöä kritisoivaksi, sillä suuren alkoholimäärän sijasta tarjolla onkin vain ”yksi lasi viiniä tai olut ruuan kanssa”. Vaikka kaikki viralliset nimet eivät liity negatiivissävytteiseen alkoholipuheeseen, käytetään kuitenkin tässä vuorossa juuri virallisia nimiä, mikä erottaa puhutavan sekä alkoholinkäytön Annen ja Ellun runsaasta alkoholinkäytöstä ja positiivisesta alkoholipuheesta.

Kritisoivan puheen lisäksi virallista nimeä käytetään myös kerran vuorossa, jolla olennaista ei ole alkoholin määrä vaan enemmänkin sen laatu.

(80) ”Ja pisteenä i:n päälle ni jokaiselle annettii lähtiäisiks viel pullo helvetin hyvää ranskalaista punaviiniä” (K2J2, 5.55–6.02, Vesa)

Alkoholin laadun korostaminen tulee esille virallisen nimen yhteydessä käytetyillä määritesanoilla. Punaviini ei ole mitä tahansa punaviiniä, vaan *helvetin hyvää ja ranskalaista*, mikä korostaa sitä, että viini on laadukasta. Tällöin viiniä ei luultavimmin ole tarkoitettu juotavaksi kaikkea saman tien vain juomisen ilosta. Vaikka vuoro osittain korostaa kohtuullista alkoholinkäyttöä, ei puhe kuitenkaan ole esimerkiksi tuomitsevaa kuin edellisissä vuoroissa. Vesa kertoo vuorossa Annelle ja Ellulle heidän kantapaikkansa viimeisestä avoinna olleesta illasta, jonka paras osuus oli se, että lähtiessään sai mukaansa pullon punaviiniä. Tämä tulee esiin esimerkiksi ilmaisusta *pisteenä i:n päälle*, mikä viittaa siihen, että paras asia koko illassa oli ilmaiseksi saatu alkoholi. Tämä voidaan liittää hieman samantyyppiseen puhetapaan kuin Annen ja Ellun vuorot ilmaisesta viinasta (ks. 4.4).

Alkoholiin voidaan aineistossa viitata myös sellaisilla sanoilla, jotka jollain tavalla kuvailevat sitä, millaista alkoholi on. Lisäksi alkoholiin voidaan viitata myös adjektiivilla. Tällaisia tapauksia löytyy aineistosta kuitenkin vain muutama.

(81) ”Tarja! Nyt alkaa tulla vähän vilu, että oisko jotain lämmikettä?”

(K2J1, 15.27–15.32, Anne)

(82) ”Hyvä idea kato sit mä voin tarjoo Akille vähä lämmikettä”

(K2J1, 12.44–12.48, Anne)

(83) ”Onneks meil on lämmikettä” (K2J2, 1.07–1.09, Anne)

(84) ”Siel muute jaettii teräviä ilmaseks ihan loppuu asti”

(K2J2, 5.50–5.53, Vesa)

Esimerkeissä 81–83 alkoholiin viitataan substantiivilla *lämmike* ja esimerkissä 84 adjektiivilla *terävä*. Esimerkit liittyvät suomen kielen ilmiöön nimeltä metonymia, jossa sana korvataan siihen olennaisesti liittyvällä ilmaisulla (Tieteen termipankki 2024c). Esimerkeissä 81, 82 ja 83 sana *lämmike* viittaa alkoholin käyttämisellä saavutettavaan lämpimään olotilaan. Vain yhdessä vuorossa eli esimerkissä 81 viitataan siihen, että juoma olisi lämmintä. Tämä tulee kuitenkin esille vasta siinä vaiheessa, kun Tarja antaa Annelle ja Ellulle mukilliset juomaa, ja kontekstista käy ilmi, että kyseinen juoma on kuumaa glögiä. Oletuksena kuitenkin on, ettei juoman lämpötilalla ollut Annelle ja Ellulle merkitystä ja lämmin olo haluttiin saada nimenomaan alkoholin vaikutuksesta, koska seuraavasta vuorosta ”Vittu tää on mehukattia” tulee esiin se, että alkoholittomuus on huono asia.

Terävä viittaa vahvaan alkoholijuomaan. Adjektiivi *terävä* kuvaa luultavasti vahvan alkoholijuoman makua pistävänä ja purevana, jotka sanoina liittyvät läheisesti *terävä*-sanan merkitykseen (Kielitoimiston sanakirja 2024). Toisaalta sanalla *terävä* on myös arkikielessä yleisesti tiedossa oleva merkitys vahvoista alkoholijuomista (Kielitoimiston sanakirja 2024)

Osittain tähän samaan asiaan liittyy myös alkoholittomaan juomaan viittaava sana *mehukatti*, mikä tulee esille vuorosta ”Vittu tää on mehukattia”. Ilmauksella viitataan alkoholittomuuteen jo sen sisältämän sanan *mehu* perusteella, mutta olennaisinta tässä nimessä on viittaus Mehukatti-merkkiin. Kyseinen merkki valmistaa muun muassa mehuja, ja sen tuotteet ovat suuresti lapsille suunnattuja.

Myös tässä esimerkissä sanaan, tässä tapauksessa alkoholittomaan juomaan viitataan siihen liittyvällä sanalla.

Sen lisäksi, että alkoholista voidaan puhua sanoilla, jotka kuvailevat alkoholin ominaisuuksia, voidaan alkoholista puhua myös sellaisilla sanoilla, jotka viittaavat itsessään johonkin tiettyyn määrään. Yhtenä tällaisista sanoista on *tuoppi*, jolla viitataan usein myös olueen. Kielitoimiston sanakirjan mukaan tuoppi tarkoittaa isoa tasapohjaista ja korvallista juoma-astiaa, mutta sisältöineen sillä tarkoitetaan erityisesti olutlasia (Kielitoimiston sanakirja 2024f). Tällöin määrä, johon tuoppi viittaa, on yksi lasillinen.

(85) ”Kaksi tuoppia” (K1J4, 9.43–9.45, Anne)

(86) ”Mä meen hakee tuopit” (K2J2, 15.17–15.18, Ellu)

(87) ”Hei siirretää nää tuopit toisee pöytää nii se ei nää paljonko me ollaan juotu” (K2J4, 7.57–8.01, Ellu)

(88) ”Istu alas nii mä haen sulle tuopin” (K2J4, 8.16–8.18, Anne)

Oluen merkitys näistä esimerkeistä tulee esille kontekstista, sillä tuoppia tilattaessa tai niiden hakemisen jälkeen sisältö näyttää olevan aina olutta. Tämän vuoksi myös esimerkissä 88 tuopin voidaan ajatella tarkoittavan olutta, vaikka olutta ei vuoron jälkeen haetakaan, Esimerkissä 87 sanalla *tuopit* viitataan laseihin eikä sen sisältämään juomaan. Tämä tulee esille siitä, että pöydällä olevat lasit ovat tyhjiä. Tuopilla viitataan siis paisti juomalasiin, osittain myös sen sisältöön.

Yhdessä vuorossa tuopilla viitataan selkeästi määrään, mikä tulee esiin sen kautta, että vuorossa yhdistetään sekä *tuoppi*-sana että juoman nimi. Vuorossa ”Kaada tuoppiin sitä punkkua” (K1J10, 16.32–16.34, Ellu) yhdistetään tuoppi suurena astiana sekä punaviini. Määrän korostaminen tulee esille sen kautta, että punaviiniä ei useinkaan juoda tuopin kokoisista astioista. Koska tuopilla tarkoitetaan suurta lasia (Kielitoimiston sanakirja 2024), korostuu määrä sen puolesta, että punaviini halutaan viinilasin sijasta suureen lasiin.

Tuoppi-sanan ohella aineistosta löytyy myös muita alkoholiin viittaavia ilmaisuja, joissa alkoholiin viitataan määrällä, mutta viittaus ei liity mihinkään tiettyyn juomaan toisin kuin jos käytetään *tuoppi*-sanaa. Tällöin alkoholista puhutaan konkreettisen esineen avulla.

(89) ”Nyt ku tarja vastaa viinatarjoiluista nii on tärkeetä et me pidetään ite itestämme huolta. Et jos siel on tarjoilupöytä nii mä meen heti kakee pulloja jemmaa ettei muut ehi viedä kato kaikkii” (K2J1, 11.06–11.20, Ellu)

(91) ”Hei hyvä ja kato sit tehää taas sitä et otetaa koko ajan uus lasi ja jätetään niitä sinne ja sit loppuillan voi juoda niit vajaita ku ei niihin taaskaan kukaan koske” (K2J1, 11.20–11.30, Anne)

(92) ”Hei, pitäskö meidän ottaa kuitenkin varmuuden vuoks sinne kentälle ihan pienet pulloet mukaan? (K2J1, 12.37–12.44, Ellu)

Kaikissa vuoroissa alkoholiin viitataan sanojen *pullo* ja *lasi* avulla. Vaikka näissäkin vuoroissa alkoholiin viitataan määrällä alkoholin nimen sijaan, eroaa nämä hieman *tuoppi*-sanan käytöstä. Näissä vuoroista oleellisena on määrä, puhutaan laseista ja pulloista. Sillä, mitä laseissa ja pulloissa on, ei tule vuoroista eikä juurikaan edes kontekstista esille. Olennaisinta siis on, että laseissa ja pulloissa on jotain, mutta sillä ei juurikaan ole merkitystä mitä niissä on. Lisäksi kaikista vuoroista tulee jollain tavalla esiin alkoholin suuri määrä. Esimerkeissä 89, 90 ja 92 tämä tulee esille monikon käyttämisen avulla. Lisäksi esimerkissä 90 sana *pullo* on partitiiviobjekti, jolloin tarkka pullojen määrä ei ole tiedossa. Olennaista on vain se, että niitä on enemmän kuin yksi. Esimerkeissä 89 ja 90 taas paljon tulee esille määrittävien sanojen ja toiminnan suunnittelun perusteella. Esimerkissä 89 laseja sanotaan olevan monta ja tämä näkyy myös kontekstista, sillä vuoron aikaan nähdään pöydällä monia laseja. Esimerkissä 91 taas viitataan siihen, että laseja otetaan esimerkin 90 tapaisesti ”jemmaan” koko ajan lisää, niin, että lopulta niitä on paljon. Myös vuoron sisältämä tarjoilupöytä viittaa määrään sen puolesta, että sanan käyttökontekstista päätellen pöydältä löytyy paljon pulloja.

Huomionarvoista määrällä viitattaessa on myös se, ettei pieneen määrään viitata pelkästään määrällä. Jos korostetaan pientä määrää, on mukana määrittävä sana siitä, mitä laseissa on, kuten esimerkiksi ”lasilliset kuohuviiniä” (K1J4, 7.17–7.21, Anne) tai ”yksi lasi viiniä tai olut ruuan kanssa” (K2J1, 16.09–16.15, Tarja). Kun taas ei kerrota, mitä laseissa tai pulloissa on, ja puhutaan vain pulloista ja laseista, tarkoitetaan yhtä alkoholiannosta suurempaa määrää. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, sitä, että pullojen tai lasien sisällön mainitsemattomuus kertoisi suoraan positiivisesta suhtautumisesta alkoholiin. Esimerkissä 89 suhtautuminen on tuomitsevaa, kun taas sen jälkeiset esimerkit kertovat enemmänkin positiivisesta suhtautumisesta.

Alkoholin määrää voidaan ilmentää aineistossa sanojen merkitysten lisäksi myös kieliopillisilla keinoilla. Suureen alkoholin määrään voidaan yksinkertaisesti viitata vain mainitsemalla monia

juomia samassa vuorossa, esimerkiksi *ottaa*-verbin kanssa samassa yhteydessä tai sellaisissa vuoroissa, joissa tilataan juomaa. Aineistosta voidaan havaita selkeästi se, että tilataan yksi juoma yhdelle ihmiselle, sekä se, kun juomia tilataan useita yhtä henkilöä kohden. Tyypillistä on kuitenkin se, että vaikka yhtä henkilöä kohden tilataan vain yksi juoma, tilataan kuitenkin samalla kerralla kaksi juomaa käyttämällä lukusanaa *kaksi* tai muuten vaan käyttämällä juoman nimeä monikossa. Tällaisissa tilanteissa tilataan samaan aikaan sekä Annelle että Ellulle.

(93) ”Kaksi tuoppia” (K1J4, 9.43–9.45, Anne)

(94) ”Ja hei kaks näkäräistä” (K1J4, 9.45–9.46, Ellu)

(95) ”Mä en osannu päättää nii mä otin punkun bissen ja ginin”

(K1J10, 8.38–8.40, Anne)

(96) ”Kaks gt:tä kaks bissee ja kaks punkkuu” (K1J10, 11.27–11.30, Ellu)

(97) ”No ottakaa nyt sit yhet bisset” (K2J1, 17.38–17.40, Vesa)

Esimerkki 93 on vuoro tilanteesta, jossa tilataan kaksi juomaa, mutta yhtä hahmoa kohden on vain yksi juoma. Se, juodaanko todellisuudessa enemmän kuin yksi juoma on hyvin kontekstista riippuvaista. Tilausvuoroa, jossa tilataan kaksi tuoppia seuraa kyseisessä tapauksessa heti esimerkki 94, jolloin juotavien juomien määrä kasvaa heti yhtä henkilöä kohden. Esimerkit 95 ja 96 ovat esimerkkejä siitä, kuinka alkoholin määrä tulee esille vain jo monien juomien luettelemisella. Esimerkki 97 on hyvin samantapainen esimerkin 93 kanssa. Koska esimerkissä 97 kuitenkin mainitaan kahden sijasta yksi, korostaa se hieman sitä, että tarkoituksena olisi ottaa vain yhdet. Vuorossa *yhet* on monikossa sen vuoksi, että samaan tapaan kuin esimerkissä 93 ja 94 tilataan Annelle ja Ellulle molemmille, annetaan myös esimerkissä 97 sekä Annelle että Ellulle yksi olut. Molemmat esimerkit kuitenkin tarkoittavat samaa, sillä ”kaksi tuoppia” -ilmauksen sijaan voisi yhtä hyvin sanoa ”yhet bisset”.

Kieliopillisesti aineistossa olennainen määrää ilmaiseva asia on objekti ja tarkemmin sen sija-muoto. Karkeasti voidaan sanoa, että jos alkoholiin viittaava substantiivi on partitiivissa, tarkoitetaan usein esimerkiksi useampia juomia kuin yhtä. Kaikki substantiivit partitiivissa eivät kuitenkaan viittaa suoraan suureen alkoholin määrään. Poikkeuksena tälle on edellisessä kappaleessa esille tullut *kaksi tuoppia* -ilmaukset. Tällöin partitiivia ei käytetä epämääräisyyden merkitsijänä, vaan partitiivi alkoholin nimessä tulee lukusanan vuoksi.

Aineistosta voidaan selkeästi erottaa se, onko juomien määrä tiedossa vai ei. Tämä tulee aineistossa esille objektin sijavalintojen kautta. Mikäli alkoholin tarkka määrä ei ole tiedossa tai alkoholin tarkalla määrällä ei ole merkitystä, on objektin sijana partitiivi.

- (98) ”Kaadatko siitä vielä vähän kuoharii?” (K1J4, 9.04–9.06, Anne)
- (99) ”Bissee punkkuu valkkarii ginii siiderii viskii sit siel on kossucampari booli” (K1J10, 8.31–8.36, Anne)
- (100) ”Kaada tuoppiin sitä punkkua” (K1J10, 16.32–16.34, Ellu)
- (101) ”Otetaaks lisää punkkua?” (K2J1, 2.17–2.19, Ellu)
- (102) ”Totta, vesa! Onks täällä skumppaa?” (K2J1, 18.17–18.20, Anne)
- (103) ”Siel muute jaettii teräviä ilmaseks ihan loppuu asti”
(K2J2, 5.50–5.53, Vesa)
- (104) ”Nyt ku tarja vastaa viinatarjoiluista nii on tärkeitä et me pidetään ite itestämme huolta. Et jos siel on tarjoilupöytä nii mä meen heti kakee pulloja jemmaa ettei muut ehi viedä kato kaikkii” (K2J1, 11.06–11.20, Ellu)

Aiemmin kuvatuissa esimerkeissä on kyse partitiiviobjektista, joka on nimensä mukaisesti partitiivimuotoinen objekti. Partitiiviobjektilla merkitään lauseessa rajaamattomuutta, ja rajaamattomuus tarkoittaa näissä vuoroissa sitä, että objekti on kvantitatiivisesti epämääräinen (VISK § 930). Esimerkeissä 98, 99, 100, 101 ja 103 epämääräisyys viittaa nesteen määrään. Esimerkit 102 ja 104 eroavat tästä sen puolesta, että vuoroissa nesteen määrän sijaan viitataan annoksiin tai pulloihin. Myös esimerkissä 102 tarkoitetaan pulloa, sillä *skumppaa* etsitään vuoron kontekstista Vesan kaapeista. Nesteen määrän epämääräisyys tulee sen perusteella, ettei ole tiedossa sitä, esimerkiksi kuinka monta ”terävää” on jaettu, kuinka paljon ”punkkua” otetaan lisää tai kuinka paljon mitäkin juomaa on baarissa saatavilla.

Monessa tapauksessa objektin sija on keskeinen osa alkoholin määrän kuvauksessa, mutta myös verbivalinta vaikuttaa objektin sijan valintaan. Tämä tulee esille erityisesti esimerkistä, jossa kysymyslauseessa esiintyvä *onko täällä* -rakenne osittain vaatii itselleen partitiiviobjektin. Partitiiviobjektin voi vaatia myös jokin muu sana kuin verbi, esimerkissä 98 ja 101 on sanat *vielä vähän* sekä *lisää*, jonka jäljessä olevan sanan on oltava partitiivissa.

Epämääräisyyden ohessa aineistosta löytyy myös sellaisia vuoroja, joissa alkoholin määrä on jollain tavalla tiedossa. Olennaista näissä vuoroissa on se, että kyseistä juomaa otetaan selkeästi vain yksi.

(105) ”No me otetaan tässä nyt lasilliset kuohuviiniä” (K1J4, 7.17–7.21, Anne)

(106) ”Ottiks vesa tost vinkkupullo?” (K1J4, 8.05–8.07, Ellu)

(107) ”Iha hirvee olo, nyt on pakko ottaa yks bisse” (K1J4, 18.29–18.33, Ellu)

(108) ”Mä en osannu päättää nii mä otin punkun bissen ja ginin”

(K1J10, 8.38–8.40, Anne)

(109) ”No tänä vuonna ei oo kumpaakaan. Tänä vuonna on lasi viiniä tai

olut ruuan kanssa” (K2J1, 16.09–16.15, Tarja)

(110) ”Mulle maistuis nyt ehkä bisse” (K2J1, 17.21–17.23, Ellu)

(111) ”Hei mäki otan viskin” (K2J1, 18.31–18.33, Anne)

(112) ”Mä meen hakee tuopit” (K2J2, 15.17–15.18, Ellu)

(113) ”Otaks sä bissen” (K2J4 20.46–20.48, Ellu)

Kyseisissä esimerkeissä alkoholin määrän tiedossa oleminen tulee esille totaaliobjektilla, joka partitiiviobjektiin verrattuna merkitsee rajattua kokonaisuutta. Totaaliobjektissa objektin sijoina on jokin muu objektin sijavaihtoehdoista kuin partitiivi eli toisin sanoen joko nominatiivi, genetiivi ja akkusatiivi (VISK *määritelmät*). Lisäksi totaaliobjekti löytyy vain positiivisista lauseista, jollaisia kaikki esimerkit ovat.

Se, otetaanko lopulta paljon vai vähän, riippuu kuitenkin suuresti kontekstista, Esimerkiksi totaaliobjekti ei merkitse pelkästään pienen määrän ottamista, vaikka karkeasti voitaisiin sanoa, että käyttö on vähäistä, jos objekti on nominatiivissa tai genetiivissä. Kuitenkin esimerkin 108 mukaan käyttö on selkeästi todellisuudessa suurta, sillä samalla kerralla on otettu useaa erilaista juomaa yksi kappale. Huomattavaa on myös se, että usein pieneen määrään viittaava vuoro on merkityksetön sen kannalta, kuinka paljon alkoholia lopulta käytetään. Vaikka esimerkissä 105 otetaan selkeästi koh-
tauksen aikana vain yhdet lasit kuohuviiniä tai esimerkin 108 mukaan tarjotaan yhtä bisseä, on alkoholinkäyttö kuitenkin jakson lopussa ollut hyvinkin suurta.

Yhteenvedona verbien ja nimien osalta positiivista ja kohtuullisen käytön diskurssia rakennetaan suuresti alkoholin määrän sekä sen käytön avulla. Osalla verbeistä viitataan suoraan siihen, että

tarkoituksena on juoda paljon, kuten käy ilmi esimerkiksi *vetää*, *ryypätä*, ja *ulkoiluttaa* -verbien käsitteystä. Lisäksi useilla verbeillä on kontekstissa alkoholin juomisen merkitys, vaikkei verbin kanssa esiinny juoman nimeä eikä verbi itsessään sisällä alkoholin juomisen merkitystä.

Myös kohtuullista diskurssia rakennetaan määrän avulla. Tämä tulee esille joko korostamalla vähyyttä verbin kanssa muiden ilmausten ohella tai kohdistamalla tuomitsevaa sävyä sisältämät *rajoittaa*-verbi sekä direktiiviset kiellot nimenomaan suuren tai humalanhakuiseen käytön yhteyteen. Lisäksi aineistosta ei löydy sellaista puhetta, joka kokonaan kieltää alkoholin käyttämisen. Vaikka aineistosta löytyy vuoroja, joissa alkoholista kieltäytyään, ei siitä kuitenkaan kieltäytyä kokonaan vaan vain tietyllä hetkellä, esimerkiksi töiden aikaan arkena. Verbien osalta tärkeä kohtuullisen diskurssin rakentaja on myös verbien eri muodot, kuten direktiivisyys, sillä suoraan kohtuullisen käytön diskurssin rakentajana verbit viittaavat merkityksellään esimerkiksi alkoholin käytön lopettamiseen vain yhdessä vuorossa.

Positiivista diskurssia rakentaa myös välttämättömyyteen viittaavat sanat, joita löytyy sekä verbien että substantiivien kategoriasta. Alkoholin ja sen käytön välttämättömyyteen viitataan esimerkiksi substantiivilla *pakko* sekä modaaliverbillä *pitää*.

Positiivisesta suhtautumisesta kertoo paitsi lempinimien käyttäminen, myös se, että määrää ilmaistaan usein jollakin tavalla kaikkien nimien yhteydessä: nimen sijamuodosta näkee, aiotaanko tiettyä juomaa juoda yksi vai monta. Partitiiviobjekti viittaa usein suureen käyttöön ja totaaliobjekti pienempään, vaikkei tällaista kahtiajakoa voida aivan tehdä. Lempinimien käyttäminen on yleisempää positiivista diskurssia rakentavissa vuoroissa, vaikka niissä osassa käytetään myös virallisia nimiä.

4.2 Humalatilaa viittaavat sanat

Tässä luvussa käydään läpi sellaisia vuoroissa näkyviä ilmauksia, joilla viitataan humalatilaa tai selvin päin olemiseen. Humalatilaa koskevia sanamuotoja käsitellään sen vuoksi, koska humalatilaa suhtautumisella on yhteys sekä positiivisen että kohtuullisen käytön diskurssin rakentamiseen. Päihtyneeseen tilaan viitattaessa sanoissa on enemmän variaatiota kuin selvin päin olemisestä, eikä selvin päin olemiseen viitata aineistossa kovin montaa kertaa. Huomionarvoista on se, että päihtyneeseen

tilaan viittaavat vuorot enemmän positiivisia kuin negatiivisia, kun kontekstin ottaa huomioon. Tämä tulee esille esimerkiksi rinnastamalla hankittu vahvahko humalatila selvin päin olemiseen niin, että humalatila on parempi tila kuin selvinpäin oleminen. Tämä tulee esille esimerkiksi vuorosta ”hirveen paljon hausempi kun selvinpäin”. Tällöin humalatilalla selitetään hyviä ominaisuuksia. Syy sille, miksi Vesaa pidetään hauskempana oli se, että hän oli päihtynyt.

Kaikki tämän kategorian vuoroista ovat Annen tai Ellun vuoroja, ja suurimmaksi osaksi vuorojen sisältö kohdistuu muiden humalatilaan kommentoimiseen. Jos viitataan muiden kuin Annen ja Ellun omaan humalatilaan, viitataan yhtä vuoroa lukuun ottamatta Vesan humalatilaan. Näistä vuoroista tulee esille se, että Vesan päihtynyt tila on yllättävää, ja se nähdään hyvänä asiana. Yhdessä vuorossa (esimerkissä 118) Vesan humalatilan sijaan viitataan Ellun netissä tapaaman miehen humalatilaan.

(114) ”Onks se kännissä?” (K2J1, kohta 10.06–10.07, Ellu)

(115) ”Mä en oo muuten koskaan aiemmin nähny vesaa noin kännissä” (K2J1, 12.22–10.26, Ellu)

(116) ”Aijjaa, onhan se vähän rasittava mut on se hirveen paljon hausempi kun selvin päin” (K2J1, 12.26–10.32, Anne)

(117) ”Niin se johtu vaan siitä et se oli niin hauska kun se oli nii kännissä” (K2J1, 17.53–17.56, Ellu)

Kaikissa esimerkeissä humalatilaan viitataan ilmauksella *olla kännissä*, mikä on melko yleinen ja tunnettu puhekielinen ilmaus päihtyneenä olemiseen. Vesan päihtyneeseen tilaan viitataan esimerkiksi 114 kysymyslauseella. Kysymyksestä on kuultavissa epäluuloinen sävy, jolloin Vesan päihtymistä pidetään jo aluksi hieman yllättävänä. Esimerkissä 115 epäluuloisuus korostuu sen kautta, ettei Ellu ole vuoronsa mukaan koskaan nähnyt Vesaa niin päihtyneenä kuin hän kyseisessä sarjan jaksossa esiintyy. Esimerkkien 114 ja 115 avulla Vesan humalatilaa ja sen erikoisuutta myös korostetaan. Katsojan näkökulmasta Vesan humalatila ei ole kovinkaan huomattava, vaan hänet kuvataan kohtauksessa iloisena ja tanssivana. Vesaa ei kuitenkaan kuvata kovinkaan suuresti humalatilan näkökulmasta, esimerkiksi niin, ettei hän vaikkapa pysyisi pystyssä. Tällöin humalatila tulee esille vasta kunolla sen puolesta, että Anne ja Ellu kommentoivat sitä.

Esimerkeissä 116 ja 117 korostetaan puolestaan sitä, että on hyvä asia, että Vesa on päihtynyt. Esimerkissä 116 verrataan Vesaa ja sitä millainen hän on silloin kun hän on selvin päin ja silloin kun hän on päihtynyt. Sarjan olennaisena osana on, etteivät Anne ja Ellu suurestikaan pidä Vesasta, vaan pitävät häntä ärsyttävänä ja esimerkinkin mukaan rasittavana. Myöskään se, että Vesa on päihtynyt, ei tee hänestä Annelle ja Ellulle mukavaa seuraa, mutta tekee hänestä hieman siedettävän hänen lisääntyvän hauskuutensa vuoksi. Esimerkissä 117 taas viitataan selvin päin olevaan Vesaan, jolloin hänen todetaan olevan taas tavallinen. Selvin päin olevaa Vesaa ei pidetä enää yhtään hauskana ja hauskuuden sanotaan johtuvan vain siitä, että Vesa oli päihtynyt.

Yhdessä kategorian vuorossa viitataan jonkin muun henkilön kuin Annen, Ellun tai Vesan humalatilaa. Ellu on jutellut yöllä netissä jonkun mieshenkilön kanssa, josta Anne kysyi, oliko hän hauska. Ellu kertoo, ettei mies ollut kovinkaan hauska, minkä lisäksi hän oli luultavimmin humaltunut.

(118) ”Ei kovin, tai ei oikeestaan yhtää se oli varmaa aika
kännissä” (K2J4, 5.48–5.54, Ellu)

Vuoro eroaa aiemmista vuoroista siten, ettei humalatilalla oikeestaan selitetä suoraan puheen kohteena olevan miehen ominaisuuksia. Jos verrataan aiempiin esimerkkeihin, humalatilalla selkeästi selitetään hahmon, aiemmin Vesan toimintaa. Tässä vuorossa kuitenkin humalatilalla ei ole suoraa vaikutusta esimerkiksi siihen, ettei Ellun kanssa jutellut henkilö ollut hauska, vaikka Vesan humalatilalla oli nimenomaan hauskuuteen vaikutusta. Aiemmin käsitellyissä esimerkeissä 114–117 humalatilalla vaikutus hauskuuteen tuotiin suoraan esille *johtua*-verbin avulla sekä vertaamalla Vesan humalatilaa ja selvin päin olemista *kuin*-vertauksen avulla. Tässä esimerkissä humalatilaa viittaaminen on tällöin enemmänkin lisäys henkilön ominaisuudesta kuin selitys niille. Humalatilalla ei ole selkeästi positiivinen asia, mutta sitä ei myöskään pidetä negatiivisena.

Ilmaisu *kännissä oleminen* saa jokseenkin negatiivisen merkityksen vain yhdessä vuorossa, jossa päihtyneenä olemisen estää jonkin muun toiminnan. Vuoro on osa Annen ja Vesan välistä puhelinkeskustelua, jonka aiheena on se, että Vesan täytyy tulla hakemaan Anne ja Ellu pois lavatansseista, koska Anne ei voi ajaa päihtyneenä autoa.

(119) ”No en mä nyt kännissä voi ajaa” (K2J4, 21.07–21.10, Anne)

Tässäkään vuorossa päihtynyttä tilaa ei kuitenkaan nähdä kovin negatiivisena asiana, sillä se, että alkoholia voidaan käyttää, laitetaan etusijalle. Mieluummin kotiin yritetään löytää jokin muu reitti kuin itse ajaminen, jotta alkoholia on mahdollista käyttää. Se, millaisena humalatila nähdään, tulee jälleen esille vasta kontekstista. Vaikka kontekstista irrotettuna näyttäisi siltä, että kännissä oleminen olisi negatiivinen asia sen vuoksi, ettei silloin voi ajaa autoa, on sarjan kohtauksessa todellisuudessa kyse siitä, ettei Anne voisi juoda, koska pitäisi ajaa. Tämä tulee esille kontekstista, sillä Vesalle soitetaan nimenomaan siksi, että alkoholin käyttäminen on mahdollista.

Täysin negatiivisena asiana humalatila nähdään vain yhdessä vuorossa. Tämä vuoro eroaa muista hieman, sillä nykyisen humalatilan sijaan viitataan siihen, millainen humalatila on ollut sekä humalatilasta johtuneeseen nykyiseen tilaan. Vuoro liittyy tilanteeseen, jossa Ellu herää yksin rannalta ilman rahaa ja kenkiä, ja Vesa tulee auttamaan häntä.

(120) ”Oot sitte vetäny ittes tohon kondikseen” (K1J4, 16.23–16.25, Vesa)

Vuorossa viitataan edellispäivän humalatilaan käyttämällä ilmaisua *tohon kondikseen*. Kirjaimellisesti vuorolla viitataan Ellun nykyiseen tilaan, jossa hänellä ei ole rahaa eikä kenkiä ja hän on selkeästi nukkunut yönsä rantahiekalla. Perfektimuotoisella verbin avulla viitataan kuitenkin myös edellispäivän humalatilaan, sillä alkoholilla on ollut suuresti merkitystä siinä, että Ellu on kyseiseen tilanteeseen päätenyt. Vuorossa ei kuitenkaan tuomita itse humalatilaa, vaan nimenomaan Ellun nykyistä voimakkaasta humalatilasta johtuvaa tilaa. Voidaan vuoro kuitenkin liittää humalatilaan viittaamiseen, sillä vuorossa kritisoidaan tilaa ilmaisulla *tohon kondikseen* eikä esimerkiksi käytettyä alkoholin määrää.

Annen ja Ellun omaan humalatilaan viitataan aineistossa myös erikoisemmilla *kännissä*-sanon synonyymeillä. Olennaista näille sanoille on, että niitä käytettäessä on tarkoituksena käyttää paljon alkoholia.

(121) ”Mä vedän muuten senpäiväset liiskat tänää et jos ihminen ei saa ees

viikonloppun rentoutua" (K1J4, 3.49–3.56, Anne)

(122) ”Mennääks johonki vetää kunnon pohjat?”

(K2J1, 16.38–16.40, Anne)

(123) ”Joo ja vedetään ihan hirveet perseet” (K2J2, 19.37–19.39, Anne)

Esimerkissä 121 esiintyvällä sanalla *liiskat* ja esimerkissä 123 esiintyvällä sanalla *perseet* viitataan tässä yhteydessä samaan asiaan, eli hyvin vahvaan humalatilaan. *Vetää perseet* -ilmaus on suomen kielen idiomi, ja samaa asiaa tarkoittaa myös *vetää liiskat*, vaikkei myöhemmin mainittu olekaan niin yleisesti tunnettu ilmaus. *Vetää liiskat* on mahdollisesti myös sellainen ilmaus, joka on syntynyt sarjaa varten. Molemmat sanat esiintyvät *vetää*-verbin kanssa, jota on analysoitu luvussa 4.1.1.

Esimerkin 122 ilmaus *pohjat* tarkoittaa myös vahvaa humalatilaa, mutta sen merkitys on hie-man erilainen ilmauksiin *liiskat* ja *perseet* verrattuna. Tässä yhteydessä pohjilla tarkoitetaan sitä, että alkoholia käytetään ennen jotain tapahtumaa, tässä kontekstissa pikkujouluja, jotta itse tapahtumassa ei tarvitse juoda niin paljoa. *Pohjat*-ilmaus eroaa siis sen perusteella, ettei humalatilan hankkiminen ole vielä valmis, vaan humaltumista on tarkoituksena jatkaa vielä myöhemmin. Tällöin siis juodaan ”pohjalle” eli enakkoon.

Muun muassa sanojen *kännissä* ja *liiskat* lisäksi omaan humalatilaan voidaan viitata myös promilleiden suuruudella. Tämä tulee esille vain yhden sarjan jakson vuoroissa, joissa Ellu mittaa promilleidensa määrää puhaltamalla promillemittariin useaan kertaan jakson aikana. Mittarin näyttämiä lukemia ei kuitenkaan pidetä kovin suuressa arvossa. Lukujen merkitys promilleina tulee ilmi paitsi vuoroista myös kohtauksesta, jossa Ellu ottaa mittarin ensimmäistä kertaa esille. Tällöin Anne toteaa iloisena, että Ellulla on promillemittari. Oleellisinta vuoroissa ei ole niinkään itse promillet, vaan se, miten lukemiin suhtaudutaan.

(124) ”Nolla piste kaks promillee, äää se oli se äskönen huikka”

(K2J4, 13.45–13.50, Ellu)

(125) ”Yks piste viis” (K2J4, 17.32–17.33, Ellu)

(126) ”Enää ei vois ajaa venettä” (K2J4, 17.33–17.35, Anne)

(127) ”Paljo se sun mittari nyt näyttää” (K2J4, 21.35–21.37, Anne)

(128) ”Nyt tää kuule näyttää nii outoja lukemia että tää on kyllä menny nyt rikki” (K2J4, 21.47–21.52, Ellu)

Esimerkissä 124 Ellu puhalttaa promillemittariin ja hieman hämmentyy sen lukemasta. Lukema kuitenkin selittyy jo, kun ymmärretään promilleluvun johtuvan ennen puhaltamisesta otetusta ”huikasta”. Tämän esimerkin perusteella oman humalatilan korkeus yllättää, eikä sen mahdollisesti ajateltu olevan niinkään suuri kuin 0.2 promillea. Seuraavissa esimerkeissä 125–128 suhtautuminen omaan humalatilaa on erilainen. Esimerkissä 125 puhaltaessa mittariin humalatilan kerrotaan olevan 1.5 promillea, mikä nykypäivänä vastaa jo törkeän rattijuopumuksen rajaa (Liikenneturva 2024). Tätä aiempaan mittaukseen verrattavaa korkeampaa tulosta ei kuitenkaan nähdä enää yhtään yllättävänä. Tulosta ei myöskään pidetä kovin korkeanakaan, sillä tulosta kommentoidaan vain sen puolesta, ettei enää voisi ajaa venettä. Esimerkiksi ei pyritä edellisen esimerkin sijaan perustelemaan, miksi lukema on niin suuri.

Esimerkissä 127 halutaan tietää, kuinka paljon promillemittari näyttää hetkellä, kun alkoholia on jo käytetty runsaasti, ja myös hahmon käytöksestä ja ulkoisesta olemuksesta tulee esille jo melko vahva päihtynyt tila. Ellu vastaa mittarin näyttävän ”niin outoja lukemia”, että päättelee mittarin menneen rikki. Omaa korkeaa humalatilaa siis vähätellään eikä uskota siihen, minkä mittari näyttää promilleiden lukemaksi. Tämän puolesta voidaan olettaa, että mittari näyttää suuria lukemia, vaikkei niitä sarjassa näytetäkään. Tällöin oudoilla lukemilla luultavasti tarkoitetaan erittäin korkeaa lukemaa. Korkea lukema nähdään kuitenkin yllättävänä eikä oman humalatilan ajatella olevan niin korkea, jolloin mieluummin luotetaan omaan arvioon humalatilan suuruudesta. Huomattavaa on kuitenkin myös se, että mittarin selkeästi huomataan näyttävän korkeita lukemia ja humalatilan tiedostetaan olevan luvun mukaan hyvin vahva. Kuitenkaan omaa oloa ei uskota vastaavaksi niin suurta humalatilaa, jolloin ajatellaan mieluummin, että mittari on rikki.

Humalatilaa viittaavat vuorot rakentavat erityisesti positiivista diskurssia, sillä suuressa osassa vuoroista päihtynyt tila nähdään hyvänä ja tavoiteltavana tilana. Voimakas humalatila, jota aineistossa nimitetään esimerkiksi *liiskoiksi*, *pohjiksi* tai *perseiksi*, on tavoitteena useissa vuoroissa. Tavoite tulee kuitenkin esiin toteamuksen kautta, sillä esimerkiksi *liiskojen*, *pohjien* ja *perseiden vetäminen* ilmaistaan infinitiivin avulla. Positiivista diskurssia rakentaa myös se, että vuoroissa sanotaan suoraan humalatilan olevan syy sille, että henkilöstä (vuorojen mukaan Vesasta) tulee hausempi. Tällöin humalatila nähdään myös muiden henkilöiden osalta hyvänä ja tavoiteltavana tilana.

Kohtuullista diskurssia humalatilaa viittaaminen rakentaa vain yksi vuoro. Samainen vuoro on myös ainoa, jolla ei viitata humalatilaa positiivisesti. Vuorojen vähyys tällaisissa rakentaa myös

kohtuullisen käytön diskurssia sekä kertoo negatiivisen diskurssin puuttumisesta. Alkoholin käyttöä yleisesti vuorossa ei tuomita vaan sitä, miten paljon alkoholia on otettu ja millaiseen tilanteeseen käyttö on johtanut.

4.3 Paikkaan viittaaminen

Paikkaan viittaavat ilmaisut viittaavat aineistossa usein baariin. Baarista puhutaan erilaisista näkökulmasta, jotka suurimmaksi osaksi ovat positiivista tai neutraalia puhetta. Useimmiten baarilla tarkoitetaan ravintolaa, jossa alkoholia juodaan, mutta sanalla on aineistossa muitakin merkityksiä. Vaikka baariin viittaaminen ei sinällään liity suoraan alkoholiin, voidaan paikkaa käsittelevistä vuoroista huomata alkoholin suuri merkitys. Tämän vuoksi analysoidaan seuraavaksi paikkaan viittaavia vuoroja.

Vain kahdessa vuorossa puhe on selkeästi negatiivissävytteistä. Esimerkki 129 ja 130 ovat kohtauksesta, jossa Anne ja Ellu käyttävät alkoholia kotonaan. Alkoholia käytettäessä korostetaan sitä, että on mukavaa, että alkoholia voi välillä käyttää kotona. Korostus tulee kuitenkin esille negatiivissävytteisellä puheella baareista.

(129) ”Ihanaa ettei tartte aina mennä baariin” (K1J4, 6.00–6.02, Anne)

(130) ”Niin o, mä en jaksa aina baareja” (K1J4, 6.03–6.06, Ellu)

Esimerkissä 129 korostuu enemmänkin baariin meneminen, jolloin voidaan tarkoittaa osittain myös matkaa baariin. Konteksti mukaan lukien korostuu myös positiivinen puhe kotona olemista kohtaan, sillä olennaista vuoron sanomisen aikaan on se, että alkoholia käytetään kotona. Negatiivinen näkökulma baareista tulee selvimmin esille verbin ja sen negatiivisuuden kautta.

Esimerkissä 130 puhe kohdistuu taas enemmän itse baareihin. Se, että sanotaan, ettei baareja ”jakseta”, viittaa siihen, että baareissa on jotain ominaisuuksia, joista ei aina pidetä. Myös tässä vuorossa negatiivinen suhtautuminen tulee esille verbin negatiivisten muotojen kautta, mutta molemmissa esimerkeissä korostetaan osaltaan myös sitä, mitä kohtauksessa tehdään eli käytetään alkoholia kotona. Tällöin tavallaan baareja ei itsessään nähdä negatiivisena asiana, vaan ihanaa on se, että

välillä voi olla kotona. Esimerkeissä 129 ja 130 puhe baareista kohdistuu yleisesti baareihin paikkoina. Näissä esimerkeissä ei siis viitata mihinkään tiettyyn baariin.

Olellaista esimerkeissä on kuitenkin myös se, ettei baareilla nähdä olevan erityisesti vaikutusta alkoholin käyttämiseen. Alkoholia käytetään siitä huolimatta missä ollaan, eikä se, että baariin ei mennä, vaikuta mitenkään siihen, ettei alkoholia esimerkiksi käytettäisi lainkaan. Tämä korostuu myös sen puolesta, että baariin lähdetään vasta, kun kotona ei ole enää alkoholia käytettäväksi.

(131) ”Täst ehtii viel hyvin baarii” (K1J4, 9.17–9.19, Anne)

Kun aiemmin Anne ja Ellu totesivat, miten ihanaa on, ettei aina tarvitse lähteä baariin, johtaa ilta edellisestä puheesta huolimatta kuitenkin siihen, että baariin lähdetään. Baariin kuitenkin lähdetään vasta, kun alkoholia ei muualta ole saatavilla. Baari nähdään siis ensisijaisesti paikkana, josta saa alkoholia eikä esimerkiksi paikkana, jossa voi tavata ihmisiä. Tällöin alkoholin merkitys ja tärkeys korostuu. Lisäksi kun Anne ja Ellu baariin lopulta pääsevät, on se jo menossa kiinni. Baariin pyritään pääsemään sisään siitä huolimatta, ja vaikka valomerkki tulee sillä hetkellä, kun Anne ja Ellu pääsevät tilaamaan, saavat he kuitenkin tilattua yhdet juomat. Tietoisuus siitä, että on jo myöhä ja baari on mahdollisesti menossa kiinni, tulee esille vuorossa *ehtii*-verbin avulla. Alkoholia on siis pakko saada viimeiseen hetkeen asti, vaikka kyseisessä jaksossa todettiin, että jakson illan aikana olisi tarkoituksena ottaa vain vähän.

Suuressa osassa tämän kategorian vuoroja negatiivinen suhtautuminen baareihin liittyy siihen kyseiseen baariin, jossa vuoron sanomisen aikana ollaan, toisin kuin aiemmissa esimerkeissä. Usein baarissa on tapahtunut jotain vastoinkäymisiä tai palvelu ei ole sellaista, mitä Anne ja Ellu haluaisivat, mikä johtaa siihen, että kyseisestä baarista ei pidetä ja se halutaan vaihtaa johonkin toiseen paikkaan.

(132) ”Anne mennään jonnekin toiseen baariin” (K1J10, 17.24–17.27, Ellu)

(133) ”Mennäänkö johonkin toiseen baariin?” (K1J10, 20.09–20.11, Ellu)

(134) ”Joo, kyllähän niit on parempiakin baareja” (K1J10, 20.12–20.14, Anne)

(135) ”Hyvä idea kato, me mennäänki johonkin toiseen baariin”

(K2J2, 2.01–2.04, Anne)

(136) ”Ei mennä enää tohon baariin” (K2J2, 2.35–2.37, Ellu)

(137) ”Uus baari, meidän on pakko löytää uus baari” (K2J2, 7.11–7.14, Anne)

(138) ”Uus baari” (K2J2, 7.16–7.17, Ellu)

Esimerkissä 132, 133 ja 135 negatiivinen suhtautuminen vuoron kohtauksessa näkyvään baariin näkyy sen perusteella, että todetaan tai kysytään jostain toisesta baarista. Näissä esimerkeissä sanaa *baari* edeltää sana *toinen*. Se, mikä toinen baari on, tai miksi se on parempi kuin edellinen, ei selitetä, mutta olennaisinta kontekstin mukaan on se, että tärkeintä on se, ettei tässä toisessa baarissa ole jotakuta henkilöä, joka ensimmäisessä baarissa on. Vuoroista tulee myös esille se, ettei henkilö- hahmotkaan tiedä, mikä tämä toinen baari olisi. Tämä tulee esille siitä, että toinen sanan lisäksi sanaa *baari* vahvistaa sana *jokin* eri taivutusmuodoissa.

Yhdessä vuorossa eli esimerkissä 134 kontekstissa olevaa baaria sanotaan huonommaksi kuin jotain toista sen näkökulmasta, että on olemassa parempiakin baareja. Näissäkään vuoroissa ei selitetä, miksi tai miten jokin toinen baari olisi parempi kuin jokin muu. Se, miksi jotain toista baaria pidetään parempana kuin toista liittyy tässäkin siihen, ettei toisessa mahdollisessa baarissa ole jotain tiettyä henkilöä.

Esimerkeistä 137 ja 138 näkee saman näkökulman kuin esimerkeistä 132, 133 ja 135. Vuorojen mukaan, Annen ja Ellun on löydettävä uusi baari. Syynä tähän on suurimmaksi osaksi samat syyt kuin aiemminkin mainitut. Näistä vuoroista tulee lisäksi esille myös paikan välttämättömyys. Esimerkin 137 mukaan Annen ja Ellun on *pakko* löytää uusi baari, eli välttämättömyys tulee esille verbiva- linnan avulla. Olennaista on, että vaikka Anne ja Ellu haluavat mennä *johonkin toiseen baariin* tai olla menemättä enää *tohon baariin*, löydetään näiden huonoksi koettujen paikkojen lisäksi uusi baari. Tällöin näissäkin korostuu se, että baariin mennään lähinnä alkoholin vuoksi.

Syy sille, mikä olisi Annen ja Ellun mielestä hyvä ja uusi baari, sanotaan suoraan vain yhdessä vuorossa, jossa baariin viitataan sanalla paikka. Samaisessa kohtauksessa kerrotaan myös muita kri- teerejä baarille, kuten esimerkiksi se, ettei Annen ja Ellun tarvitse jonottaa. Nämä vuorot on kuitenkin jätetty analyysin ulkopuolelle, sillä niissä ei suoranaisesti viitata alkoholiin. Syyt näissä vuoroissa liittyvät enemmänkin siihen, mitä Anne ja Ellu ovat jaksossa kokeneet. Esimerkiksi uuden baarin ominaisuudeksi sanotaan, ettei sinne tarvitse jonottaa, sillä kyseisessä jaksossa Anne ja Ellu ovat jou- tuneet jonottamaan baariin. Yhdessä vuorossa toisen baarin haluttu ominaisuus liittyy alkoholiin.

(139) ”Ei hyväksytä sellasta paikkaa missä ne ei valomerkin jälkeen myy ees sitä yhtä” (K2J2, 9.23–9.29, Ellu)

Esimerkki 139 on ainoa vuoro, jossa kerrotaan baarille alkoholiin liittyvä ominaisuus. Vuoro korostaa myös esimerkeistä 137 ja 138 esille tullutta ajattelutapaa siitä, että baari on ensisijaisesti sellainen paikka, josta saa alkoholia. Alkoholin merkitys baarissa korostuu myös *hyväksyä*-verbin kautta, sillä se luo mielikuvat siitä, että on ehdotonta, että myös valomerkin jälkeen on vielä saatava juotavaa. Alkoholia on siis hyvin tärkeää saada loppuun asti, vaikka onkin todellisuudessa mahdollista löytää paikka, jossa valomerkin jälkeen saisi vielä juotavaa. Alkoholin saaminen on siis tärkeintä baariin menemisessä.

Baareista puhutaan aineistossa myös positiivisesti, mikä tulee esille muun muassa esimerkeistä 140–146. Vuoroista tulee esille se, että baarit nähdään hyvänä asiana, niihin halutaan mennä ja niillä voi myös olla positiivinen vaikutus muiden asioiden kannalta. Osittain vuoroista tulee esille myös paikan ja ylipäättään baarien tärkeys ja välttämättömyys Annelle ja Ellulle.

(140) ”Joo ja sit baarii, mulla ei oo pitkään aikaan ollu oikee mitää sutinaa” (K1J4, 4.06–4.09, Ellu)

(141) ”Me ajateltiin lähtee sun kaa perjantaina baariin” (K2J2, 15.41–15.43, Anne)

(142) ”Vesa hei älä nyt viitti olla tollanen kun me kerrankin halutaan viedä sut baariin” (K2J2, 15.53–15.56, Anne)

(143) ”Mut hei kuuleppas onks toi tuolla baari” (K2J4, 16.18–16.23, Ellu)

(144) ”Oisko toi kuule baari” (K2J4, kohta 16.24–16.27, Anne)

(145) ”Kiitos ei tai siis ehkä myöhemmin mut nyt meidän pitää kattoo onks toi baari” (K2J4, 16.28–16.32, Ellu)

(146) ”Tää baari oli kyl kiva yllätys” (K2J4, 17.17–17.19, Ellu)

Esimerkissä 140 baariin menemiselle annetaan muukin syy kuin alkoholin juominen. Baariin halutaan mennä, koska Ellu ajattelee löytävänsä baarista *sutinaa* eli seksuaalisia tai romanttisia

suhteita. Baariin menemiselle annetaan muu syy kuin vain baariin meneminen vain tässä yhdessä vuorossa. Tämä tulee hyvin esille vertaamalla vuoroa esimerkkeihin 141 ja 142, joissa baariin menemisen syytä ei vuorosta tule esille. Kontekstista voidaan kuitenkin huomata, että esimerkissä 142 Vesa halutaan viedä baariin siksi, että Anne ja Ellu haluavat saada Vesan tekemään jotakin. Tähän viittaa myös verbivalinta, Vesa halutaan *viedä* baariin. Myös tämä tuo esille ajatusta siitä, että baarista löytyy muita hyviä asioita. Tässä yhteydessä baariin menemisestä on se etu, että Anne ja Ellu suostuvat ottamaan Vesan mukaansa sekä se, että Anne ja Ellu ylipäättään pääsevät baariin sisälle Vesan toimittajasuhteiden avulla.

Neljässä esimerkissä eli esimerkeissä 143–146 baarista puhutaan selkeästi positiiviseen sävyyn. Lisäksi baari nähdään välttämättömänä sen puolesta, että baari löytäminen laitetaan kaiken muun etusijalle. Tämä tulee esille esimerkistä 145. Kyseinen vuoro on jaksosta, jossa Anne ja Ellu menevät lavatansseihin etsimään Annen netissä tapaamaa mieshenkilöä. Myös Ellu haluaa löytää itselleen lavatansseista ”kunnollisen miehen”. Kuitenkin, kun Ellua tullaan pyytämään tanssimaan, vastataan kutsuun kielteisesti sen vuoksi, että halutaan mieluummin ensin selvittää, onko paikassa baaria. Tämä korostaa monessa eri kategoriassa esille tulevaa ilmiötä siitä, että alkoholi nähdään tärkeänä ja välttämättömänä asiana.

Esimerkeissä 140–142 sanalla baari viitataan selkeästi sellaiseen paikkaan, johon voi mennä sisälle, esimerkiksi ravintolaan. Tällöin kielitoimiston sanakirjan mukaan voidaan viitata esimerkiksi anniskeluravintolaan tai kapakkaan (Kielitoimiston sanakirja 2024). Baarin merkitys rakennuksena, johon voi mennä sisälle tulee ilmi myös käytetyn paikallissijan avulla. Edellä mainituissa esimerkeissä käytetään illatiivia, joka sisäpaikallissija. Tässä merkityksessä sisäpaikallissija viittaa siihen, että baariin mennään sisälle.

Esimerkeistä 143–146 on nähtävissä myös toisenlainen merkitys sanalle baari. Verrattuna aiemmin mainittuihin esimerkkeihin, esimerkeissä 143–146 baarista puhutaan ennemminkin myyntipöydän tai ns. baaritiskin merkityksessä. Tämä tulee esille paitsi paikallissijan, myös kontekstin perusteella. *Baaritiski*-merkityksen sisältävissä vuoroissa ei käytetä aiempien esimerkkien mukaan illatiivia, toisaalta käyttöyhteys ei sitä myöskään vaadi. Kontekstin perusteella voidaan myös todeta, ettei tässä yhteydessä baarilla tarkoiteta rakennusta vaan myyntipöytää. Sarjassa baari, josta Anne ja Ellu käyvät ostamassa juotavaa, on tässä yhteydessä vain myyntipöytä.

Positiivinen suhtautuminen baareihin tulee eniten esille esimerkin 146 kautta, jossa baaria kuvaillaan suoraan positiivisilla sanoilla. Yleisesti positiivinen puhe baareista on myös suurempaa kuin

negatiivinen puhe, mikä korostaa ylipäättään positiivista suhtautumista alkoholiin ja sen käyttöön. Tämä sen vuoksi, että baarit ovat olennaisessa osassa alkoholin käyttämisessä ja suurin osa alkoholin käyttämisestä tapahtuu baarissa, vaikkei baareista puhuttaisikaan. Myös, kuten on todettu aiemmin, baareilla on olennainen osa lähinnä alkoholin saamisen kannalta.

Vaikka puhe baareista kohdistuu osittain myös pelkkiin baareihin, on tärkeintä baareissa kuitenkin se, että sieltä saa alkoholia. Tämä tulee esille paitsi analysoitujen vuorojen osalta, myös baarin *myyntipöytä*-merkityksessä. Tällöin baari ei ole paikka, johon voi mennä sisälle, vaan nimenomaan pöytä, josta voi ostaa alkoholia. Erityisesti tällainen baari nähdään positiivisena asiana, mikä korostaa alkoholin saamisen merkitystä entisestään.

4.4 Alkoholin määrän tai ominaisuuden vahvistaminen

Aineistosta voidaan erottaa alkoholin nimiä ja sen määrää korostavia sanoja, jotka jollain tavalla joko korostavat alkoholin positiivisia ominaisuuksia tai lisäävät käytettävää alkoholin määrää. Sellaisia sanoja, joissa alkoholin määrää haluttaisiin vähentää, ei aineistosta löydy. Yleisiä määrää vahvistavia sanoja aineistossa on partikkelit *vielä*, *vähän*, ja *lisää*. Olennaista on, että ennen näiden sanojen esiintymistä on jo aiemmin otettu tai tilattu jotain muuta ensin.

(147) ”Kaatatko siitä vielä vähän kuoharia?” (K1J4, 9.04–9.06, Anne)

(148) ”Otetaaks lisää punkkua?” (K2J1, 2.17–2.19, Ellu)

(149) ”Mä tarviin koht lisää” K1J10, 8.53–8.54, Anne)

Esimerkeissä 147, 148 ja 149 sanat *lisää* ja *vielä vähän* vahvistavat alkoholin määrää nesteenä. Molemmissa tapauksissa vuorojen *kuoharia* ja *punkkua* on otettu jo aikaisemmin. Nesteen määrän vahvistamisen lisäksi voidaan alkoholin määrää vahvistaa myös alkoholiannoksia vahvistamalla. Tämä tulee osittain esille jo esimerkistä 149, sillä vuorosta ei suoraan eikä kontekstinkaan perusteella selviä, halutaanko nimenomaan alkoholia lisää ylipäättään nesteenä vai annoksina. Olennaista kuitenkin on, että alkoholia tarvitaan lisää.

- (150) ”Mite ois hei yks bisse vielä?” (K1J4, 5.22–5.24, Anne)
 (151) ”Mä otin meille viä viskit” (K1J10, 8.43–8.44, Ellu)
 (152) ”Hei, hei ota viel viskit” (K1J10, 11.30–11.31, Anne)
 (153) ”Hei ottasitsä kans jonku näkäräisen?” (K2J1, 12.23–12.25, Anne)

Esimerkeissä 150–153 vahvistetaan alkoholin määrää annoksena. Alun perin ollut tarkoituksena tilata tai juoda jokin muu juoma, mutta lisäksi on otettu vielä esimerkkien mukaan viskit. Yksinään (vrt. *vielä vähän*, jossa on kaksi sanaa) sanaa *vielä* käytetään näissä esimerkeissä vähän kuin *lisäksi*-sanan merkityksessä. Esimerkki 150 eroaa tästä hieman, sillä sanalla vielä on tässä vuorossa *vielä*-sanaa ei aivan täysin käytetä *lisäksi*-kanssa samanlaisessa merkityksessä. Esimerkissä vielä viittaa enemmänkin aikaan ja siihen, että vaikka oluita on jo otettu muutama, voi ottaa yhden vielä. Esimerkistä 153 löytyvää *kans*-sanaa käytetään myös *lisäksi*-sanan kanssa samanlaisessa merkityksessä, sillä vuoron mukainen *näkäräinen* otetaan jonkun muun juoman lisäksi, kontekstin mukaan *bissen* lisäksi.

Sanaa *toinen* käytetään aineistossa kahdessa erilaisessa merkityksessä, joista toinen merkitys voidaan liittää *muu*-sanaan, ja sitä käytetään *baari* sanan yhteydessä. Tätä merkitystä on analysoitu jo viime luvussa, sillä sitä esiintyy vain paikkaan viitattavien sanojen kanssa. Esimerkeistä 154 ja 155 löytyy sanalle *toinen* myös edelliseen verrattuna erilainen merkitys. Vuoroissa olennaista on se, että mukana onkin enemmän alkoholia kuin alun perin oli tarkoitus olla tai alkoholia ostettiin enemmän kuin aiemmin piti. Esimerkissä 154 tätä merkitystä korostaa partikkeleiden *vielä* ja *toinen* esiintymien yhdessä. Esimerkissä 155 taas samankaltaista merkitystä lisää *-kin*-liitepartikkeli.

- (154) ”Mä ostin varmuuden vuoks vielä toisen mäyräkoiran jos sattuu jotain”
 (K2J4, 12.28–12.33, Ellu)
 (155) ”Joo eikä mitää hätää, mä en kehdannu vaa sanoo mut
 mul on toinenki kossu” (K2J4, 20.38–20.45, Ellu)

Sanaa *toinen* käytetään aineistossa merkityksessä, joka tarkoittaa sitä, että jotain asioita on kaksi. Tällöin sanalla *toinen* on itsessään määrää korostava merkitys, eikä vuoron merkitys muuttuisi, vaikka *vielä* sanan poistaisi esimerkiksi 154. Määrää korostavan merkityksen lisäksi vuorot tuovat esille myös alkoholinkäytön välttämättömyyttä ja sen loppumiseen varautumista. Esimerkissä 154 vuorossa varaudutaan selkeästi johonkin vastoinikäymiseen, ja oletuksena on, että vastoinikäymisestä

selvitään alkoholin avulla. Toisaalta esimerkin 155 vuorossa varaudutaan myös alkoholin loppumiseen, kuten on aiemmin varauduttu myös esimerkissä 154. *Toinenkin kossu* on otettu mukaan jo aiemmin, ja tällä tavoin alkoholin loppumiseen on varauduttu.

Alkoholin juomisen määrää voidaan aineistossa edellisen sanojen lisäksi vahvistaa myös *kunnolla*-sanan avulla. Samaan tapaan aineistossa käytetään kerran määrän korostamisessa *sen päiväset*-ilmausta.

(156) ”Kohta muuten ulkoilutetaan sitä mäyräkoiraa ja kunnolla”

(K2J4, 20.35–20.38, Anne)

(157) ”Mä varmistan vaa nyt että me voidaan ruveta ottaa

kunnolla naukkua” (K2J4, 20.49–20.54, Anne)

(158) ”Mä vedän muuten senpäiväset liiskat tänää et jos ihminen

ei saa ees viikonloppuna rentoutua” (K1J4, 3.49–3.56, Anne)

Esimerkissä 156 *kunnolla*-sana määrittää enemmänkin toimintaa eli itse alkoholin juomista. Olenaista näissä vuoroissa on se, ettei alkoholia ole aiemmin juotu kovinkaan paljoa tai alkoholin käyttäminen ei ole ollut ensisijaisena suunnitelmana. Tarkoituksena on alkaa käyttämään alkoholia paljon vasta, kun on sanottu, että aletaan käyttämään *kunnolla*. *Kunnolla*-sana lisää ja korostaa kuitenkin myös käytettävää määrää, sillä käytön lisääntyessä luonnollisesti myös määrä lisääntyy. Esimerkissä 157 korostetaan toiminnan sijaan enemmänkin määrää, sillä *naukku* viittaa kulaukseen.

Esimerkissä 158 korostetaan tulevaisuuden suunniteltua humalatilaa sanalla *sen päiväset*. Ilmaisui ei edellisten mukaan korosta tai lisää juomista aktiviteettina eikä myöskään juodun alkoholin määrää, vaan tämä ilmaisu korostaa sitä, että tarkoituksena on olla hyvin päihtyneessä tilassa. Tämä eroaa aiemmista esimerkeistä siten, että *kunnolla*-sana määrittää aiemmissä verbiä *ulkoiluttaa* ja määrää *naukkua*, kun taas esimerkissä 158 *sen päiväset* -ilmaus määrittää humalatilaan viittaavaa sanaa *liiskat*. Yhteistä näille kuitenkin on se, että tarkoituksena on käyttää paljon alkoholia.

Alkoholia voi myös määrittää jotkin sellaiset sanat tai ilmaukset, jotka eivät liity käytettävään määrään. Tällöin on usein kyse siitä, että alkoholia kuvaillaan jollakin sanalla, joka tekee siitä vielä positiivisemmän asian. Lisäksi aineistosta löytyy myös vuoroja, joissa alkoholia kehutaan. Tällaisia vuoroja löytyi kuitenkin aineistosta vähäisesti. Suurin osa alkoholia määrittävistä sanoista on adjektiiveja.

Yhtenä yleisenä alkoholia määrittävänä sanana, joka tekee alkoholista edelleen positiivisemmän asian, on adjektiivi *ilmainen*. Kaikissa tällaisissa tapauksissa adjektiivi *ilmainen* määrittää sanaa *viina*.

(159) ”Me ollaan jokaisena vuotena saatu kutsu bar einoun ilmasen viinan bileisiin” K1J10, 3.15–3.22, Anne

(160) ”Ilmasen viinan bileet. Hetkinen. Nehän on ilmasen viinan bileet siellähän saa ilmasta viinaa” (K1J10, 3.28–3.40, Ellu)

(161) ”Niin siellä saa ilmasta viinaa, sit siellä on joskus ollu joku bändi” (K1J10, 3.47–3.51, Anne)

(162) ”Hei tarjoilija. Hei tarjoilija” nää on ilmasen viinan bileet. Selitä mulle et miks sä et tarjoile” (K1J10, 16.10–16.19, Ellu)

(163) ”Joo, ei vaa huvittais yhtää juoda omia rahoja ku oli varautunu ilmaseen viinaan” (K2J1, 16.40–16.47, Ellu)

Edellä kuvatuissa esimerkeissä alkoholi nähdään positiivisempänä asiana, jos se on ilmaista. Tämä vaikuttaa osaltaan myös käytettävään määrään, kuten käy ilmi esimerkistä 162, sillä jos alkoholi on ilmaista, täytyy siitä ottaa kaikki irti, ja oletuksena on, että sitä käytetään paljon. Ilmaisen alkoholin merkitys tulee esille myös toiston kautta. Esimerkeissä 159–161 tulevat kaikki samassa kohtauksessa, joissa jokaisessa vuorossa mainitaan ”ilmainen viina”. Ilmaisuuden merkitys tulee esille myös esimerkistä 163. Tässä alkoholin juomista ei nähdä niin hauskana asiana, koska siitä pitää maksaa itse.

Muutamassa aineiston vuorossa keuhataan alkoholin laatua suoraan tai puhutaan suoraan jostain alkoholin ominaisuudesta. Osassa esimerkeistä keuhataan alkoholin makua, kun taas osassa kuvaillaan oikeastaan sitä, mitä alkoholi ei ole.

(164) ”Helvetin hyvä, mä otan saman” (K1J10, 8.40–8.41, Ellu)

(165) ”Hei muute täältä me saadaan mukaan jotain hyvää juotavaa sinne koululle” (K2J1, 18.06–18.10, Anne)

(166) ”Ja pisteenä i:n päälle ni jokaiselle annettiin lähtiäisiks viel pullo helvetin hyvää ranskalaista punaviiniä” (K2J2, 5.55–6.02, Vesa)

(167) ”Lumumba ei muute oo hullumpaa” (K2J2, 18.04–18.06, Ellu)

(168) Tää lumumba ei oo muute paskempaa" (K2J2, 19.46–19.49, Anne)

Esimerkki 164 on hieman erilainen muihin verrattuna, sillä vuoron kehu *helvetin hyvä* liittyy oikeastaan enemmänkin alkoholin määrään kuin laatuun. Esimerkki 164 on vastausvuoro Annen vuoroon siitä, mitä juomia Anne oli tilannut. Se, mitä vuorossa ensisijaisesti pidetään hyvänä, ei ole juomien laatu vaan, se, että niitä saa monta ja juoma on ilmaista. Ilmaisuuus korostuu osittain myös vuorossa 165. Vuorossa ei suoraan sanota, mitä siinä mainittu hyvä juotava on, vaan olennaisinta vuorossa oikeastaan on se, että Anne ja Ellu saavat sitä mukaansa ilmaiseksi. Hyvä juotava voisi siis olla mitä tahansa.

Esimerkissä 166 keuhataan suoraan alkoholin laatua tai makua, eikä määrällä ole väliä. Tässäkin vuorossa alkoholin, ranskalaisen punaviinin, sanotaan suoraan olevan hyvää. Laadun tai maun hyvyttä kuitenkin korostetaan vielä kirosanalla *helvetti*. Tässä yhteydessä kirosanalla on merkitys vahvistussana (Voutilainen 2008) eli mainittu ranskalainen punaviini on parempaa kuin vain hyvää.

Esimerkeissä 167 ja 168 kehuminen ei tule esille niin, että alkoholia kuvailtaisiin positiivisilla sanoilla, vaan alkoholin hyvät ominaisuudet tuodaan esille sen perusteella, mitä alkoholi ei ole, esimerkiksi ilmaisuilla ”ei ole paskempaa” tai ”ei ole hullumpaa”. Positiivisen vuorosta tekee oikeastaan se, että lauseessa on kaksi negatiivista ilmaisua: lause on itsessään negatiivinen, mutta myös adjektiivit *paska* ja *hullu* ovat merkitykseltään negatiivisia. Tällöin kielletään se, ettei juoma ole negatiivista, jolloin lauseen merkitys on positiivinen.

Alkoholin hyvän ominaisuuden korostaminen tulee hyvin esille Annen vuorosta ”Tän mäyräkoiran keksijälle pitäs kyllä antaa joku palkinto” (K2J4, 21.27–21.32, Anne). Mäyräkoiraa eli 12 pulлон pakkausta pidetään niin hyvänä asiana, että sen keksijä pitäisi palkita jollakin. Tähän voidaan verrata toista aineiston vuoroa ”Tää lumumba ei oo paskempaa” eli esimerkkiä 168, jossa alkoholia pidetään hyvänä, mutta sitä ei tuoda esille yhtä positiivisella tavalla. Mäyräkoiran palkintoon liittyvä vuoro voidaan tulkita myös niin, että palkinnon arvoisena nähdään määrä. Tällöin tiettyä alkoholia eli lumumbaa ei nähdä niin hyvänä, kuin sellaista jossa suuri määrä on olennainen osa.

Negatiivisesti kuvailua ei aineistossa esiinny juurikaan. Alkoholia kuvaillaan negatiivisilla sanoilla yhdessä vuorossa, jolloin positiivisten ominaisuuksien sijaan korostetaankin alkoholin käytön haittoja tai vaarallisuutta. Lisäksi yhdessä vuorossa korostetaan negatiivisella ilmauksella sitä, että alkoholia ei ole.

(169) ”Te ette kyl nyt rupee avaamaa yhtään mitään. Sitä paitsi toi on ihan saatanan typerää toi terävien käyttö” (K2J1, 17.29–17.35, Vesa)

(170) ”Vittu tää on mehukattia” (K2J1, 15.58–15.59, Anne)

Esimerkissä 169 terävien käyttöä, eli vahvojen alkoholijuomien käyttöä kuvaillaan ”saatanan typeräksi”. Jo adjektiivi *typerä* viittaa siihen, ettei käyttöä pidetä ollenkaan hyvänä asiana. Tämän lisäksi kuitenkin sanaa *typerä* vahvistetaan kirosanalla, jolloin vahvojen alkoholijuomien käyttöä pidetään erityisen typeränä. Kirosanana käytetään siis samanlaisessa merkityksessä kuin esimerkissä 166 juoman hyvyttä korostettaessa, tässä vuorossa kuitenkin korostetaan huonoja puolia.

Esimerkissä 170 alkoholin merkitys tulee esille kirosan avulla. Vuorossa ei kuitenkaan puhuta negatiivisesti alkoholista vaan negatiivisena nähdään se, ettei alkoholia ole. Ärtymystä alkoholin puuttumisesta lisää voimasanan käyttäminen. Kiro sanoja voidaan suomen kielessä käyttää vahvistus sanojen lisäksi myös sellaisissa lauseissa, jotka negatiivisia, mutta eivät sisällä kielto sanaa. Pelkkä kiro sana voi tuoda lauseeseen kielteisen merkityksen (Kotilainen, 2007: 117). Tässä kyseisessä esimerkissä kiro sana tuo vuoroon juuri edellä kuvatun merkityksen. Vuoro on negatiivinen, vaikkei sisällä kieltosanaa; se, että juoman todetaan olevan mehukattia eli alkoholitonta on huono asia.

Koko analyysin pohjalta voidaan tutkimuskysymykseen yksi antaa vastaukseksi, että aineistosta löytyy sekä positiivisen että kohtuullisen käytön diskurssit. Tutkimuskysymyksen kaksi osalta voidaan todeta, että näitä edellä mainittuja diskursseja rakennetaan erityisesti verbien sekä alkoholien nimien osalta, ja alkoholia merkityksellistetään suuresti myös sen käytön ja määrän kautta, mikä tulee esille verbien ja nimien avulla. Verbeillä voidaan viitata ylipäätään alkoholin käyttämiseen, mutta verbeihin voi sisältyä myös se, otetaanko paljon vai vähän. Lisäksi verbeillä voidaan ilmaista myös tuomitsemista, mikä taas rakentaa kohtuullisen käytön diskurssia.

Yhtenä tärkeänä diskurssien rakentajana on myös määrän ilmaiseminen tai korostaminen. Tämä tulee esille muun muassa tämän luvun analyysin perusteella, jossa alkoholin käyttämistä merkitsevää verbiä tai juotavaa määrää muuten vahvistetaan ja korostetaan esimerkiksi partikkelien avulla. Määrää voidaan ilmaista myös itse alkoholin nimillä, kun esimerkiksi mainitaan monta nimeä peräkkäin.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa on tutkittu Kumman kaa -sarjan jakoista esiin nousevia alkoholin sekä sen käytön diskursseja. Tutkimuksessa tarkastelin alkoholiin liittyvistä puheenvuoroista löytyviä alkoholin nimeämiseen liittyviä substantiiveja ja muita sanoja sekä ilmaisuja, jotka vahvistavat näitä nimeämiseen liittyviä sanoja. Alkoholista puhutaan suuresti aineistossa sen käytön näkökulmasta, jolloin olennaisessa osassa on myös käyttöön viittaaminen. Siksi analysoitiin lisäksi myös alkoholin käyttöön viittaavia verbejä, sekä paikan ja humalatilan ilmaisemista. Tutkimuksen analyysin pohjalta voidaan huomata, että kaikki nämä edellä mainitut tekijät rakentavat tiettyä diskurssia alkoholista ja sen käytöstä.

Analyysin pohjalta esiin voidaan nostaa kaksi eri diskurssia, joista vahvemmin nousee esiin positiivinen alkoholidiskurssi, jossa alkoholi sekä sen käyttö nähdään hauskana, tavoiteltavana sekä osittain jopa välttämättömänä asiana. Tätä diskurssia rakentaa erityisesti muun muassa alkoholille keksittyjen lempinimien määrä ja suuri määrää korostavien ilmaisujen määrä sekä verbien että substantiivien kohdalla. Alkoholille keksittyjen lempinimien käyttö on suurta, ja sarjasta löytyy myös sellaisia lempinimiä, jotka löytyvät mitä luultavimmin vain sarjasta. Lisäksi olennaista lempinimien kohdalla on se, että niitä käytetään suuresti sellaisissa tilanteissa ja vuoroissa, jotka viittaavat alkoholin käyttämiseen lähitulevaisuudessa.

Positiivista alkoholidiskurssia rakennetaan myös verbien avulla. Näillä verbeillä viitataan usein suuren määrän käyttämiseen. Tämä voi tulla esille jo pelkästään verbin merkityksestä, kuten todettiin verbeistä *vetää* ja *ryypätä*. Lisäksi myös neutraalilla *juoda*-verbillä tarkoitetaan aina alkoholin juomista lukuun ottamatta yhtä vuoroa, jossa veden juomisen todettiin olevan virhe (K1J10 17.33–17.36, Ellu). Alkoholia merkityksellistetään myös sen käytön avulla, sillä käyttö on suuressa osassa vuoroista. Verbittömyydellä on suuri osuus aineiston vuoroissa, ja se rakentaa alkoholin positiivista diskurssia käytön puolesta. Verbittömyyttä koskevissa vuoroissa, joissa puhe on positiivista, verbittömyys voidaan liittää esimerkiksi puheeseen siitä, mitä juomia on tarkoituksena juoda. Tällöin verbittömyys positiivisissa vuoroissa viittaa suoraan alkoholin käyttämiseen ja käytön suunnitteluun. Myös puhe humalatilasta rakentaa positiivista diskurssia. Humalatila Annen ja Ellun puheessa nähdään tavoiteltavana asiana tai sillä nähdään olevan vaikutusta muiden hyvien asioiden kannalta. Esimerkiksi Annen ja Ellun mielestä humalatila vaikuttaa positiivisesti siihen, millainen Vesa on; päihtynyt Vesa on parempi kuin selvin päin oleva Vesa.

Tämän lisäksi olennaista on myös se, millaisia ja miten substantiiveja käytetään verbien kanssa. Substantiiveilla voidaan objektin sijan perusteella viitata tiedossa olevaan tai epämääräiseen alkoholin määrään. Tiedossa oleva määrä viittaa usein yhteen annokseen, mikä tulee esiin nominaatiivi- tai genetiivimuotoisella objektilla. Usein tällaisissa tapauksissa saatetaan viitata vain yhden juoman juomiseen tai tilaamiseen, mutta poikkeuksiakin aineistosta löytyy. Esimerkiksi vuoroissa saatetaan luetella monta juoman nimeä yksikössä ja genetiivimuodossa, mutta koska nimiä luetellaan monta, viitataan suureen käyttöön. Lisäksi pieneen käyttöön viitataan monikolla ja lukusanan kaksi avulla, sillä samanaikaisesti tilataan kahdelle henkilölle molemmille yhdet juomat. Olennaista kuitenkin on, että Annen ja Ellun kohdalla myös pientä määrää vahvistavat vuorot johtavat lopulta suureen alkoholinkäyttöön, joten sillä, viittaako juoman nimi ja sija pieneen vai suureen käyttöön, ei heidän toiminnalleen ole juurikaan merkitystä. Myös tällä toiminnalla on vaikutusta positiivisen diskurssin rakentamisessa. Alkoholin käyttämisestä ei myöskään aina puhuta lainkaan, ja alkoholia käytetään jonkin muun asian ohella, mikä tulee esille erityisesti sarjan muista jaksoista.

Tutkimusprosessin alussa ajattelin, että aineistosta nousisi sekä erittäin positiivinen alkoholidiskurssi sekä sen rinnalle negatiivinen diskurssi. On kuitenkin todettava, etteivät ajatukseni aivan pidä paikkaansa, sillä suoraan negatiivista diskurssia aineistosta ei juurikaan nouse esiin, kun otetaan huomioon kokonaiskuva. Aineistosta löytyy kyllä alkoholin negatiivisuutta korostavia vuoroja, mutta kun ne liitetään kontekstiin, voidaan huomata, ettei alkoholia nähdä kokonaan negatiivisessa valossa. Negatiivisuus alkoholia kohtaan tulee esille suuresti käytön pienuuden korostamisessa. Negatiivisia ja käyttöä rajoittavia verbejä ja muita ilmaisuja esiintyy usein silloin, kun alkoholia on käytetty paljon. Pieneen ja kohtuulliseen käyttöön ei juurikaan puututa. Alkoholin negatiivisuutta tuodaan esiin myös korostamalla pienen ja kohtuullisen alkoholin määrän käyttämistä. Lisäksi on hyvä huomata, että tuomitseva ja kritisoiva puhe alkoholia kohtaan on ominaista Vesalle ja Tarjalle, mutta molemmat heistä myös käyttävät itse alkoholia. Tällöin alkoholista ei kokonaan esimerkiksi kieltäydytä, joten puhekaan ei ole täysin negatiivista.

Muun muassa edellisten seikkojen vuoksi ei positiivisen diskurssin rinnalle voida nostaa täysin negatiivista diskurssia. Positiivisen diskurssin lisäksi on kuitenkin nostettava myös toinen diskurssi, sillä analyysin perusteella voidaan huomata kaksi erilaista alkoholin puhetapaa. Vahvan positiivisen diskurssin rinnalle nostaa kohtuullisen alkoholinkäytön diskurssi. Tämän diskurssin mukaan suuri alkoholinkäyttö nähdään huonona ja jopa hieman vaarallisena asiana, mutta pieni muutaman annoksen käyttö on hyväksyttävää. Tämä tulee esille muun muassa verbien kautta, joilla pyritään nimenomaan vähentämään alkoholin käyttämistä, mutta ei kokonaan lopettamaan. Lisäksi vain yhdessä

vuorossa verbi on käskymuodossa, muulloin käyttöön pyritään puuttumaan direktiivien ja kiertoilmausten kautta, esimerkiksi viittaamalla lasien määrään (K1J10, 7.25–7.26, Vesa) tai puuttumalla alkoholin tarjottavaan määrään (K2J1, 16.09–16.15, Tarja). Vaikka molemmat löytyneet diskurssit alkoholinkäytöstä ovat positiivisia, on kohtuullisuuden diskurssi kuitenkin selkeästi positiivista diskurssia negatiivisempi.

Kohtuullista alkoholidiskurssia rakennetaan samoilla keinoilla kuin positiivistakin, lukuun ottamatta sitä, ettei paikkaan viittaaminen juurikaan rakenna tätä diskurssia. Verbiien kohdalla kohtuullisesta käytöstä rakentaa erityisesti *vetää*-verbin käytön puuttuminen, sillä *vetää*-verbiä käytetään lähinnä sellaisissa tapauksissa, jotka rakentavat positiivista diskurssia. Verbeihin liittyvä olennainen kohtuullisen käytön diskurssin rakentaja on myös käytön rajoittamiseen liittyvät verbit ja niiden käytötapa, esimerkiksi direktiivisyys. Verbiien lisäksi toisena huomattavana asiana on selkeästi substantiivien yksikkömuotojen käyttäminen ja tiedossa olevaan määrään viittaaminen objektin sijojen nominatiivi ja genetiivi avulla. Lisäksi myös (vahva) humalatila nähdään huonona asiana, ja alkoholista puhutaan usein virallisia nimiä käyttämällä, vaikka *bisse* onkin myös Vesalle ominainen sana.

Kaksi eri diskurssia voidaan osittain jakaa tietyille hahmoille ominaisiksi. Positiivinen diskurssi tulee esiin lähinnä vain Annen ja Ellun puheesta. Myös heidän toimintansa merkityksellistää positiivista diskurssia esimerkiksi sen puolesta, miten kritisoiwaan puheeseen suhtaudutaan sekä miten alkoholia todellisuudessa käytetään. Jaksoissa kritisoidaan lähinnä Annen alkoholinkäyttöä hänen veljensä toimesta, ei kritisointiin kuitenkaan suhtauduta millään tavalla, vaan alkoholinkäyttöä jatketaan täysin kritisoinnista huolimatta. Diskurssit ovat usein osittain päällekkäisiä, sillä yhdessä kielenkäyttötilanteessa voi olla läsnä samaan aikaan useita diskursseja. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 80). Myös eri hahmojen ja vuorovaikutustilanteiden kohdalla puheesta löytyy satunnaisesti viitteitä molemmista diskursseista. Esimerkiksi Annen ja Ellun puheessa merkityksellistyy paikoin kohtuullisen käytön diskurssi. Tällaisissa tapauksissa kuitenkin lopulta päädytään positiivisen diskurssin mukaiseen runsaaseen alkoholinkäyttöön, mikä erottaa Annen ja Ellun muista hahmoista. Muiden hahmojen, eli Vesan ja Tarjan, osalta käyttö sekä puhe on erilaista. Vesan ja Tarjan alkoholinkäyttö on kohtuullista ja määrältään pientä, mikä tulee myös esiin heidän puheestaan, kuten voidaan analyysin perusteella huomata. Huomattavaa on kuitenkin myös se, ettei suureenkaan alkoholinkäyttöön puututa kovin suuresti, vaikka Vesa pyytääkin Annea välillä rajoittamaan Annen juomista. Diskurssien päällekkäisyydestä kertoo myös kohta, jossa Anne ja Ellu ihmettelevät Vesan humalatilaa. Tämä kertoo siitä, että Vesan alkoholinkäyttö ei aina ole pelkästään kohtuullista. Tällöin myös Vesan puhe ja erityisesti toiminta voi ajoittain rakentaa positiivista diskurssia.

Annen ja Ellun puhe alkoholista vaikuttaa siihen, miten Anne ja Ellu itse käyttävät alkoholia. Toisaalta myös sekä heidän että muiden hahmojen kohtuullinen puhe johtaa Annen ja Ellun osalta suureen alkoholinkäyttöön. Sarjan puhe alkoholista sekä etenkin puheeseen liitettävä käyttö voi nykypäivänä vaikuttaa myös todellisuudessa siihen, mitä ajattelemme alkoholista. Nykypäivän silmillä katsottuna Annen ja Ellun alkoholinkäyttö näyttää ongelmalliselta ja jopa riippuvuudelta. Etenkin alkoholin välttämättömyyttä rakentava puhe lisää alkoholinkäytön näyttäytymistä ongelmallisena. Useinkaan he, joilla on ongelmia alkoholin kanssa eivät näe alkoholinkäyttöään ongelmana (Warpenius & Mäkinen 2020). Tämän vuoksi Annen ja Ellun alkoholinkäyttö näyttäytyy nykypäivän katsojalle erityisen ongelmallisena, sillä he itse eivät näe käytössään mitään ongelmaa, toisin kuin esimerkiksi Vesa sarjassa.

Se, miksi positiivinen diskurssi on suuremmin edustettuna aineistossa, selittyy helposti sillä, että se on päähenkilöille ominainen ja päähenkilöille on luonnollisesti enemmän puhetta. Myös sarjan juoni selittää sitä, miksi positiivinen diskurssi on sarjassa vahva, sillä koko sarja pohjautuu osittain sille, että Anne ja Ellu käyttävät paljon alkoholia. Negatiivisempi kohtuullisuuden diskurssi taas on vähäisempi sen vuoksi, ettei muilla hahmoilla ole niin paljon puhetta kuin Annella ja Ellulla.

Löytyneiden diskurssien ja niiden rakentumisen lisäksi tutkimukseni antaa tietoa myös siitä, millä sanoilla alkoholista voidaan puhua tai millä verbeillä sen käyttöön voidaan viitata. Alkoholinkäyttöä on kielitieteen näkökulmasta tutkittu huomattavan vähän, joten tutkimukseni täyttää osittain myös tätä tutkimusaukkoa. Lisäksi tutkimustulokset esimerkiksi *vetää*-verbin semantiikasta tukevat aikaisemmin tehtyä tutkimusta aiheesta sekä tarjoavat samanlaista tietoa *ottaa*-verbistä. Lisäksi myös sarjasta löytyneet diskurssit vastaavat lähdekirjallisuuden mukaisesti 2000-luvun alussa vallinneita alkoholidiskursseja. Tämä tulee esille sen puolesta, että luvussa 2 esitellyn kirjallisuuden perusteella voidaan todeta suomalaisten käyttäneen runsaasti alkoholia. Tällöin erityisesti positiivinen alkoholidiskurssi kuvaa Suomen alkoholinkäyttöä sarjan ilmestymisen aikaan.

Tämän tutkimuksen aineistona ollut Kumman kaa -sarja ei ole ollut luvussa 2 mainittua Ranan (2016) tutkimuksen aineistoa lukuun ottamatta minkäänlaisen tutkimuksen kohteena. Oman tutkimukseni pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että sarjasta löytyisi tutkittavaa myös muunlaisiin tutkimusasetelmiin myös muille aloille. Sarjaa olisi mielekästä tutkia myös muista lähtökohdista, sillä sarja on nostanut mainettaan jopa ilmiöksi pelkästä tv-sarjana olemisesta, kuten todetaan luvussa 2. Erityisesti julkaisuaikanaan Annen ja Ellun puhe vastakkaisesta sukupuolesta sekä seksistä oli uutta ja joistain ihmisistä mautonta ja yksitoikkoista (Lehmusvesi 2023). Tämän vuoksi Annen ja Ellun puhetapa vastakkaisesta sukupuolesta olisi kiinnostava tutkimuskohde. Lisäksi sarjasta voisi tutkia

esimerkiksi ystävyys- ja sukulaisuussuhteiden rakentumista, koska niitä rakennetaan henkilöstä riippuen hyvin eri tavoin. Lisäksi sarjaa voisi tämän henkilön tutkimuksen tapaan hyödyntää myös kasvatustieteen alalla, sillä koulu on tärkeä miljöö joissakin sarjan jaksoissa.

6 LÄHDELUETTELO

BEDNAREK, MONIKA 2011: *The stability of the televisual character*. Teoksessa Piazza, Roberta – Bednarek Monika – Rossi, Fabio 2011: *Telecinematic discourse: approaches to the language of films and television series*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company

BROCK, ALEXANDER 2011: *Bumcivilian. Systemic aspects of humorous communication in comedies*. Teoksessa Piazza, Roberta – Bednarek Monika – Rossi, Fabio 2011: *Telecinematic discourse: approaches to the language of films and television series*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company

Finnpanel: *Katseluun käytetty aika*. <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/ minuutit/viimeisin/minuutit.html> (viitattu 15.4.2024)

HERNEAHO, IRINA 2022: *Oikeus elää. Intertekstuaalisuus turvapaikanhakijoiden oikeuksia ajavassa kansalaisaktiivismissa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8577-8>

HIRSCHOVITS-GERZ, TANJA 2014: *Suomalaisten riippuvuuksia koskevat mielikuvat*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9539-7>

@Jaffaapennuille 2022. Tiktok-video 10.4.2022. Tiktok. <https://vm.tiktok.com/ZGeuPAyYV/>. Viitattu 12.4.2024

JANTUNEN, JARMO 2018: Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS):analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista – *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* (2018 (11)). sivut 20–44, <https://journal.fi/afinla/issue/view/5355>

Kielitoimiston ohjepankki 2024a: *Kohtelias kehotus tai pyyntö: väitelause (Maksatte kassalla, Siirrytään sisälle)*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/kohtelias-kehotus-tai-pyynto-vaitelause-maksatte-kassalla-siirrytaan-sisalle/> (10.4.2024)

Kielitoimiston ohjepankki 2024b: *Kohtelias kehotus tai pyyntö: käskymuoto (Ota lääke aamulla, Älkää unohtako eräpäivää!)*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/kohtelias-kehotus-tai-pyynto-kaskymuoto-ota-laake-aamulla-alkaa-unohtako-erapaivaa/> (10.4.2024)

KS = Kielitoimiston sanakirja. 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 19.3.2024 (10.4.2024)

KIELOAHO, VIIVI 2022: *Maljannosto tiedonjanoon. Kategoria-analyysi viiniharrastamisesta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202209214637>

KOTILAINEN, LARI 2007: *Kiellon lumo*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

KUUSELA, HANNA 2023: Rikkaiden televisio – Niin & Näin 3/2023 s. 71–76. <https://netn.fi/fi/lehti/niin-nain-323>

LAURILA, JOHANNA 2017: Vetää-verbin semantiikkaa. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201706012314>

LEHMUSVESI, JUSSI 2023: Edellälärvijät – *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009649992.html> (9.4.2024)

LEHTI, LOTTA – HAAPANEN, LAURI – KÄÄNTÄ, LIISA 2018: Diskurssintutkimus – monitieteinen ja monimenetelmäinen ala – *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* (2018 (11)). s. 4–19, <https://journal.fi/afinla/issue/view/5355>

LEHTO, LIISA-MARIA 2023: Englanti kielivalintana Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten henkilöiden diskursseissa. *Virittäjä*, 127(3) s. 368–392

Lempi lifestyle -verkkokauppa. https://lempilifestyle.fi/?gclid=EAIaIQobChMI6-uWt4vGggMV1AWiAx03Xw18EAAYASAAEgJf__D_BwE

Liikenneturva: *Rattijuopumus*. <https://www.liikenneturva.fi/liikenteessa/rattijuopumus/> (10.4.2024)

Merkattu-verkkokauppa. <https://merkattu.fi/>

MIKKOLA, ALINA 2023: *Vapaa ja vastuullinen: tyttöyden merkityksiä sukupuolittuneessa alkoholikulttuurissa sober curious- ilmiön kontekstissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. URN:NBN:fi:tuni-202310238990

MIKKOLA, MARJA-RIITTA 2019: *Sensuurin määräysten uhmaamisen diskursseja ja niiden moniäänisyyttä Lauri Viidan sotarintamalta lähettämässä kirjeissä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201910244077>

@miltziz 2024. Tiktok-video 21.12.2023. Tiktok. <https://vm.tiktok.com/ZGemnRMC3/>. Viitattu 12.4.2024

MUSTONEN, JUKKA 2022: *Alkoholi kotimaisessa kirjallisuudessa*. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202207276111>

MUSTONEN, JUKKA 2023: *Alkoholinkäyttö ulkomaisten kirjailijoiden kuvaamana*. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202310118772>

NATUNEN, EMILIA 2021: ”Arkihuolesi kaikki heitä”: Suomalaisten joululaulujen yleiskuva diskursintutkimuksen ja sisällönanalyysin keinoin. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202104153032>

NIKULA, RONJA 2023: *Vissyä limellä viinilasista: Sober curious -ilmiö suomalaisten vaikuttajien Instagram-sisällöissä*. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304264529>

NIKUNEN, KAARINA 2005: *Faniuden aika – Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosittu-*hannen taitteen Suomesta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6387-0>

PIAZZA, ROBERTA – BEDNAREK, MONIKA – ROSSI, FABIO 2011: *Telecinematic discourse: approaches to the language of films and television series*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company

PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino

PIETIKÄINEN, SARI 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191–217. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

PUUKARI, JOHANNA 2022: *Miesten alkoholinkäytön diskurssit ja maskuliinisuus Gösta Sundqvistin lyriikoissa*. Kandidaatintyö. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202205054399>

PÄLLI, PEKKA & LILLQVIST, ELLA 2020: *Diskurssianalyysi*. julkaisussa Luodonpää-Manni, Milla – Hamunen, Markus – Konstenius, Reetta – Miestamo, Matti – Nikanne, Urpo – Sinnemäki Kaius (toim), *Kielentutkimuksen menetelmiä II*. Helsinki Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Sivut 374–411. <https://doi.org/10.21435/skst.1457>

RANTA, JONI 2016: *”Kumman kaa olisit mieluummin”*: tapaustutkimus hyvän tai huonon opettajan representaatiosta tv-komediasarjassa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201701231097>

RONKAINEN, REETTA 2018: *Tavoitteena hyvä elämä: aikuisten maahanmuuttajien opetusasiakirjojen päämääristä rakentuvat diskurssit*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. URN:NBN:fi:jyu-201806203296

ROUHIAINEN, JUULI 2021: *”Jos on otettu kuppi tahi kaksi”*: Alkoholismia koskeva puhe Suomessa 1949–1965. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202101141279>

SALMINEN, MIKKO 2008: *”Viina on hintansa väärtti” – Alkoholiongelman rakentuminen eduskunnan vuoden 2003 alkoholiverolain muutosta koskevissa täysistuntokeskusteluissa*. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-18074>

SALO, ARTTU 2021: *Naama ruttuun muualla, kotona kohtuudella: Isien alkoholinkäytön kulttuurinen moraalikoodisto ja isille sallitut alkoholinkäytön tavat*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1867-3>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023: *Alkoholijuomien kulutus 2022*. Tilastoraportti. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholijuomien-kulutus> (viitattu 15.11.2023)

Tieteen termipankki 17.4.2024a: *Kielitiede: diskurssipartikkeli*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:diskurssipartikkeli> (viitattu 17.4.2024)

Tieteen termipankki 17.4.2024b: *Kielitiede: direktiivi*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:direktiivi> (viitattu 17.4.2024)

Tieteen termipankki 17.4.2024c: *Kirjallisuudentutkimus: metonymia*. <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:metonymia> (viitattu 17.4.2024)

Tilastokeskus 2023: *Näyttörüutujen äärellä kului vuonna 2021 enemmän aikaa kuin koskaan aiemmin*. Katsaus. <https://stat.fi/julkaisu/cl8ipicxx123r0bw2oxe42g8i> (viitattu 15.11.2023).

Tilastokeskus 2022: *Joukkoviestintämarkkinat palautuivat pandemiaa edeltäneelle tasolle vuonna 2021*. Tiedote. <https://stat.fi/julkaisu/ckto1u8cg178w0b00vamhygvw>

TOLSON, ANDREW 2006: *Spoken discourse on TV and radio*. Edinburgh. Edinburgh University Press

TOOLAN, MICHAEL 2011: *“I don’t know what they’re saying half the time, but I’m hooked on the series”*. *Incomprehensible dialogue and integrated multimodal characterisation in The Wire*. Teoksessa Piazza, Roberta – Bednarek Monika – Rossi, Fabio 2011: *Telecinematic discourse: approaches to the language of films and television series*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company

VOUTILAINEN, EERO 2008: *Kirosanojen kielioppia*. Kotimaisten kielten keskus. https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/kirosanojen_kielioppia

VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Marja – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa 2008: *Iso suomen kieliopin verkkoversio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. URN: ISBN:978-952-5446-35-7. <https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (10.4.2024)

WARPENIUS, KATARIINA – MÄKELÄ, PIA 2020: *The Finnish Drinking Habits Survey: Implications for alcohol policy and prevention – Nordic Studies on Alcohol and Drugs* (37(6) s. 493–631